3 წლის 20 მარტი

№ 5—6

221
1933

დროშა

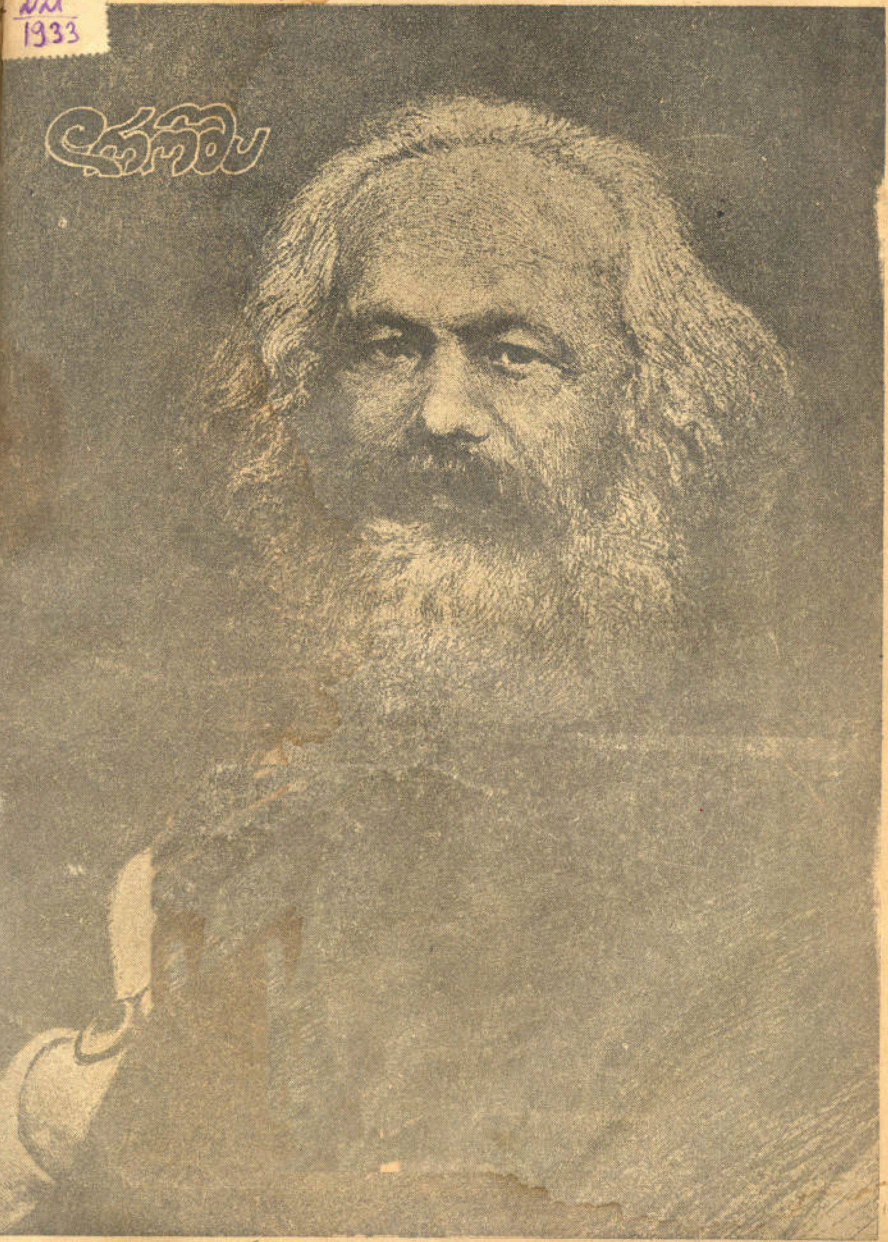

თბილისში მუშაობა დაიწყო **საქპურტრესტის ლაბორატორიამ**, რომლის მიზანია პურის მაღალი ხარისხისათვის ბრძოლა. ლაბორატორიაში სწარმოებს პურის, ფქვილის და პურის ცხობაში ხმარებული სხვა მასალების ანალიზი. სურათზე ლაბორატორიის მუშაკები მუშაობის დროს.

წყვრავი № 2 (თბილისი). დამკვრელი [illegible] ამხ. პუდინკო, [illegible] ნაჯილდოებული ცენტრალური [illegible].

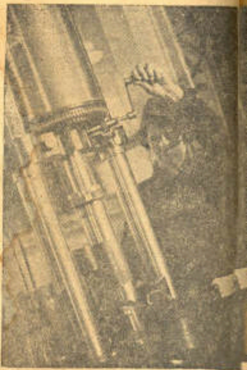

— მერქანის სამეცნიერო-საკვლევ[illegible] ინსტიტუტებში (მოსკოვი) სწავლობს [illegible] გამძლეობის საზღვარის გამორკვევა.

ბორჯომის სატყეო ტეხნიკუმ...

თბილისის აბრეშუმის ძაფსართავი ფაბრიკის დამკვრელი მუშა-ქალი ამხ. გოგოლაშვილი, სანიმუშო დამკვრელურ მუშაობისთვის 1931 წ. დაჯილდოებული იქნა სასაჩუქრო-ვაგონით მოგზაურობით.

თბილისის აბრეშუმის ფაბრიკის, 7-ჯერ დაჯილდოებული მუშა-ქალი ამხ. **წივწივაძე** 1932 წ. მესამე კვარტალში გამოცხადებული იყო საქართ[illegible] [illegible]ლაქებში საუკეთესო ტეხნიკის გამაცნობად.

ამხ. ხმალაძე — ერ-ერთი საუკეთესო [illegible] პაგანდისტი, მიმდინარე პოლიტიკის [illegible] ხელმძღვანელი ბორჯომის სატყეო [illegible] კუმში.

თბილისის აბრეშუმის ძაფსართავი ფაბრიკის დამკვრელი მუშა-ქალი ამხ. საყვარელიძე სისტემატიურად აჭარბებს ნორმას.

საქართველოს მეთევზეობის სადგურის (თბილისი) სამეცნიერო მუშაკი **ამხ. ვაჩნაძე** ლაბორატორიაში თევზის დაავადების შესწავლის დროს.

ჟურნალ „დ...

იმყო...

რედაქციის მდივ...

მარქსის იდეები იმარჯვებენ

1883 წელს 14 მარტს, ლონდონში გარდაიცვალა უდიდესი მოაზროვნე და რევოლუციონერი—რევოლუციონური კომუნიზმის მამამთავარი—**კარლ მარქსი.**

მის გარდაცვალებიდან გასულმა 50 წელმა, მსოფლიო ისტორიის განვითარებამ ამ პერიოდში აშკარად დაამტკიცა, მსოფლიო პროლეტარიატის გენიალურ ბელადის მოძღვრების აბსოლიტური სისწორე. **„მარქსიზმის წარმოშობის შემდეგ** —სწერდა **ლენინი** 1913 წელს— **მსოფლიო ისტორიის თითეულმა სამმა დიდმა ეპოქამ მოუტანა მას ახალი დასაბუთება და ახალი ტრიუმფები. მაგრამ კიდევ უფრო დიდ ტრიუმფს მოუტანს მარქსიზმს როგორც პროლეტარიატის მოძღვრებას მომავალი ისტორიული ეპოქა“.** ეს ახალი ისტორიული ეპოქა, გამარჯვებული სოციალისტური მშენებლობის ეპოქა საბჭოთა კავშირში, კაპიტალისტური სისტემის ულრმესი კრიზისის ეპოქა, მართლაც ბრწყინვალედ ასაბუთებს მარქსის თეორიის დიდ სისწორეს.

მარქსმა შექმნა პროლეტარული ფილოსოფია. — **დიალექტური მატერიალიზმი,** ყველაზე უფრო თანმიმდევარი მატერიალიზმი, რომელიც არავითარ შემთხვევაში არ შეიძლება შეთანხმებული იყოს იდეალიზმის და რელიგიის არც ერთ ფორმასთან.

ისტორიის მატერიალისტურ გაგებასთან დაკავშირება, რომ **საზოგადოებრივი ყოფა** (ეკონომიკა), უდევს საფუძვლად კაცობრიობის მთელ ისტორიას, მარქსი ჰკიდებს ხელს ბურჟუაზიულ საზოგადოების ეკონომიურ საფუძვლების შესწავლას და თავის უკვდავ ნაწარმოებში **„კაპიტალ“-ში** იძლევა, კაპიტალიზმის წარმოშობის, განვითარების და დაღუპვის ბრწყინვალე ანალიზს. მეცნიერული ანალიზის საფუძველზე მარქსი ამტკიცებს, რომ კაპიტალი თავისი განვითარების შინაგანი კანონების ძალით, შრომის საზოგადოებრივი ხასიათის და მის მითვისების კერძო ფორმის მთავარ ანტაგონიზმის ზრდის ძალით, დაიღუპება გაძლიერებულ კლასობრივ ბრძოლაში. **„კაპიტალისტურ და კომუნისტურ საზოგადოებათა შორის ძევს პირველის მეორეში რევოლიუციონური გარდაქმნის პერიოდი. ამ პერიოდს შეეფარდება პოლიტიკური გარდამავალი პერიოდი, და ამ პერიოდის სახელმწიფო არ შეიძლება იყოს სხვა რამ, თუ არა პროლეტარიატის რევოლიუციონური დიქტატურა“ (კ. მარქსი).**

დაახლოვებით ასი წლის წინად ჯერ კიდევ მონოპოლისტური კაპიტალიზმის არსებობამდე **მარქსმა მეცნიერულად დაასაბუთა პროლეტარიატის დიქტატურის იდეა.**

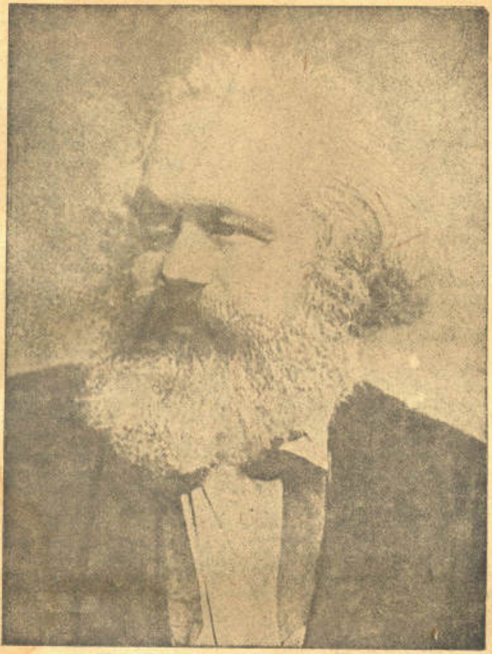

კარლ მარქსი 1872 წელს.

მაგრამ მარქსი არასოდეს არ ყოფილა მარტო მეცნიერი, რომელიც სწავლობდა თანამედროვე საზოგადოებაში არსებულ კლასიურ ბრძოლის ეკონომიურ ბუნებას. **მარქსი იყო დიდი რევოლიუციონერი, მებრძოლი და ამ კლასიურ ბრძოლის აქტიური მონაწილე.** მარქსი პროლეტარიატის ბელადი იყო. მარქსი და ენგელსი არიან პირველი რევოლიუციონური პროლეტარული პარტიის დამაარსებელნი, ესენი იყვნენ უკვდავი „კომუნისტური პარტიის მანიფესტის“ ავტორები. მარქსი იყო პირველი ინტერნაციონალის სულისჩამდგმელი და მთავარი ორგანიზატორი, მისი ცნობილი მანიფესტების და მიწერილებათა ავტორი, პარიზის კომუნის გენიალური დამცველი.

მარქსის საქმემ, პირველი ინტერნაციონალის და პარიზის კომუნის საქმემ ნახა თავისი ღირსეული მემკვიდრე და გამგრძელებელი ბოლშევიკურ პარტიის და კომუნისტურ ინტერნაციონალის სახით, მსოფლიო პროლეტარიატის უდიდესი ბელადის ამხ. ლენინის და მისი საუკეთესო თანამებრძოლის და მოწაფის ამხ. სტალინის სახით.

მარქსის რევოლიუციონური დიალექტიური მეთოდის საშუალებით **ლენინი** არა მარტო აღადგენს მარქსის მოძღვრებას, არა მარტო ასუფთავებს და სწმინდავს მას მეორე ინტერნაციონალის ოპორტუნისტების ფალსიფიკაციისაგან, არამედ ყოველი რჯულის რევიზიონიზმთან ბრძოლის პროცესში ავითარებს და აღრმავებს მარქსის თეორიას და მეთოდს. **„ლენინიზმი — იმპერიალიზმის და პროლეტარული რევოლიუციის ეპოქის მარქსიზმია“** (სტალინი).

ის ვინც ვერ ხედავს მარქსიზმის განვითარებას, იმას ვისაც არ ესმის მარქსის თეორიის განვითარების ლენინური ეტაპი, მას არაფერი არ ესმის მარქსიზმის?

„განავითარა რა შემდგომ მარქსის მოძღვრება კლასობრი-

[stamp]

კაპიტალის პირველი ტომის გერმანული გამოცემის ყდა (ჰამბურგი, 1857 წ.

ვი ბრძოლის ახალ პირობებში, ლენინმა მარქსიზმის საერთო საგანძურში შეიტანა ახალი რამ იმასთან შედარებით, რაც მოცემულია მარქსისა და ენგელსის მიერ, იმასთან შედარებით, რაც შეიძლებოდა მოცემული ყოფილიყო იმპერიალისტური კაპიტალიზმის წინა პერიოდში და ამასთან ეს ახალი, რაც ლენინმა შეიტანა მარქსიზ. საგანძურში მთლიანად და სავსებით ეყრდნობა მარქსის და ენგელსის მიერ მოცემულ პრინციპებს" (სტალინი).

ლენინი ცხოვრობდა სხვა ისტორიულ ეპოქაში, რომელიც მან დაახასიათა როგორც კაპიტალიზმის უკანასკნელი სტადია. ლენინმა განავითარა და დაუმატა მარქსის მოძღვრებას, მეცნიერულად დასაბუთებული, გენიალურად დამუშავებული იმპერიალიზმის და პროლეტარული რევოლუციის თეორია.

თუ მარქსმა ჩვენ მოგვცა პროლეტარიატის დიქტატურის საერთო გენიალური იდეა, ლენინმა ახალ ისტორიულ პირობებში აღმოაჩინა **პროლეტარიატის დიქტატურის ფორმა — საბჭოთა ხელისუფლების ფორმა.** ლენინმა ბრწყინვალედ დაამუშავა და პრაქტიკულად გაატარა ცხოვრებაში მუშათა კლასის და გლეხობის **კლასობრივი კავშირი** პროლეტარიატის ხელმძღვანელობის ქვეშ.

თუ მარქსმა მოგვცა ჩვენ კაპიტალიზმიდან სოციალიზმში გარდამავალ პერიოდის საერთო ისტორიული პერსპექტივა, ლენინმა შეავსო ამ პერსპექტივას სისხლი და ხორცი, დასახა **„ახალი ეკონომიური პოლიტიკა"**, კონკრეტული გზა სოციალიზმისაკენ, რომელიც ბრწყინვალედ გაიარა საბჭოთა კავშირის პროლეტარიატმა. ლენინმა მეცნიერულად დაასაბუთა ერთ ქვეყანაში სოციალიზმის გამარჯვების შესაძლებლობა, და ეს **შესაძლებლობა ლენინური პარტიის** ხელმძღვანელობით გადაიქცა უკვე **სინამდვილედ** ჩვენ ქვეყანაში. ლენინმა განაგრძო, გააღრმავა და განავითარა მატერიალისტური დიალექტიკა.

ლენინის პარტიას მუდამ მაღლა ეჭირა მარქსიზმის დროშა, ის მუდამ გაშმაგებით იბრძოდა რევიზიონისტების წინააღმდეგ, რომლებიც აყალბებდენ მარქსიზმს ხან მარჯვნიდან, ხან „მარცხნიდან" და სურდათ ამოეგლიჯათ მარქსიზმიდან მისი რევოლუციონური, მებრძოლი სული, გადაექციათ ის ბურჟუაზიულ-ლიბერალურ მოძღვრებად.

ლენინი გამოვიდა მესამე ინტერნაციონალის ორგანიზატორის და სულისჩამდგმელის როლში, რომელშიც აღადგინა პირველი ინტერნაციონალის ბრწყინვალე რევოლუციონური ტრადიციები ბოლშევიზმის თეორიით, სტრატეგიით და ტაქტიკით, გამდიდრებული და გაღრმავებული.

ამხ. **სტალინი—ლენინის საუკეთესო მოწაფე და მარქს-ენგელს-ლენინის საქმის გამგრძელებელი— იძლევა შემოქმედი მარქსიზმის განვითარების ბრწყინვალე ნიმუშებს.**

ამხ. **სტალინი** ახალ ისტორიულ პირობებში აგრძელებს და აღრმავებს ლენინის მოძღვრებას გარდამავალ პერიოდზე, კომუნიზმის პირველ ფაზაზე, მუშათა კლასის და გლეხობის კავშირზე.

ამხ. სტალინის ხელმძღვანელობით და მისი მითითებებით ბოლშევიკურმა პარტიამ დაამუშავა და შეასრულა პირველი ხუთწლედი, რომელმაც უზრუნველყო სოციალისტური ეკონომიის საძირკვლის აგება ქვეყანაში და სოციალიზმის საბოლოო გამარჯვება როგორც ქალაქად ისე სოფლად.

ამხ. სტალინის ხელმძღვანელობით და მისი მითითებებით ქვეყნისა და პარტიის წინაშე მთავარ პოლიტიკურ ამოცანად მეორე ხუთწლედში დასმულია კაპიტალისტური კლასების და ელემენტების სრული ლიკვიდაცია და უკლასო სოციალისტური საზოგადოების აშენების საკითხი.

„მარქსის მოძღვრება უძლეველია, რადგან ის სწორია"—სწერდა ლენინი. მარქსის-ლენინის-სტალინის მოძღვრება უძლეველია, რადგან მით შეიარაღებულია საბჭ. კავშირის ძლევამოსილი პროლეტარიატი და მთელი მუშათა კლასი.

სოციალ ფაშისტები, რომლებმაც დიდი ხანია გაყიდეს მარქსი, კვლავ ამბობენ. მარქსის გარდაცვალების 50 წლის თავზე ისინი იწვევენ გერმანიის ს-დ. პარტიის ყრილობას. „მოწესრიგებულ კაპიტალიზმის" ცნობილი მოძღვარი **რუდოლფ გილფერდინგი** აკეთებს მოხსენებას „მარქსი და თანამედროვეობა". ისე როგორც წინათ, სოციალ ფაშისტები ტალღობენ ცრუ ფიცს, რომ არიან მარქსის ერთგული **მოწაფეები.** ფიცის შეაფარებენ თავს და მისი სახელებით ლანძღავენ გიტლერის წინაშე და კვლავინდებურად გაყიდიან პროლეტარიატის ინტერესებს.

მიუხედავად სოციალ-ფაშისტების, თეორეტიკოსების ზრახვებისა, რომლებიც მარქსის და ენგელსის მოძღვრების ფალსიფიკაციის საშუალებით ცდილობენ დაიცვან კაპიტალიზმი, ბოლშევიკ-კომუნისტებს სრული უფლება აქვთ სთქვან **„მარქსი გვეკუთვნის ჩვენ".**

მარქსის და ენგელსის ყველა შრომები კლასვინდიბურად აქტუალური და მებრძოლ ხასიათს ატარებენ. სოციალიზმის მშენებლობის ყველა თანამედროვე დიდი თეორიული და პოლიტიკური საკითხები (კლასების მოსპობა, პროლეტარიატის დიქტატურის გამაგრება, ბრძოლა გათანაბრებასთან, საზოგადოებრივ საკუთრების დაცვა, ბრძოლა გამცდენლებთან) გადაჭრილი იქნება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ჩვენ დაიუფლებით მარქსისტულ-ლენინურ მოძღვრებას. მარქსისტულ-ლენინური თეორიის დაუფლების გარეშე შეუძლებელია სოციალისტური მშენებლობის პრაქტიკის გაგება.

საქ. ც.კ. და ც.ს.კ. იანვრის გაერთიანებული პლენუმის გადაწყვეტილებანი წარმოადგენენ მარქს-ენგელს-ლენინის იდეათა გატარების ბრწყინვალე ნიმუშს, მარქსიზმ-ლენინიზმის თეორიის და პრაქტიკის შეთანხმების შესანიშნავ მაგალითს პროლეტარიატის დიქტატურის ქვეყანაში.

მარქს-ლენინის დროშა ბატონობს დედამიწის ერთ მეექვსედზე!

მარქს-ენგელს-ლენინის საქმეს განაგრძობს დიადი ბოლშევიკური პარტია და მისი დიდი ბელადი, საუკეთესო მარქსისტი და ლენინელი ამხ. სტალინი.

მარქსის იდეები იმარჯვებენ! მარქსის საქმე უძლეველია!

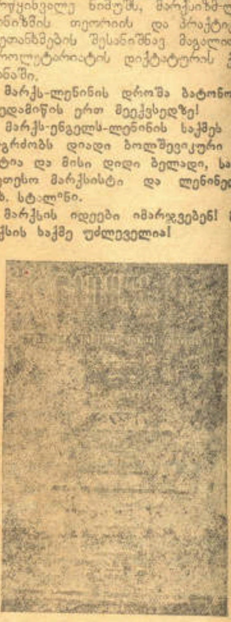

„კაპიტალი"-ს I ტომის პირველი რუსული გამოცემა

კარლ მარქსი

(ბიოგრაფიული ცნობები) *)

სახლი, სადაც დაიბადა მარქსი.

კარლ მარქსი დაიბადა 1818 წ. 5 მაისს (ახალი სტილით) ქალაქ ტრირში (რეინის პრუსია). მისი მამა იყო ადვოკატი, ებრაელი, რომელმაც 1824 წელს მიიღო პროტესტანტობა. ოჯახი იყო შეძლებული, კულტურული, მაგრამ არარევოლუციონური. ტრირის გიმნაზიის დამთავრების შემდეგ მარქსი შევიდა ჯერ ბონის უნივერსიტეტში, შემდეგ ბერლინის, სწავლობდა იურიდიულ მეცნიერებას, მაგრამ ყველაზე მეტად ისტორიას და ფილოსოფიას. კურსი დაამთავრა 1841 წ. უნივერსიტეტში დისერტაციისათვის წარადგინა შრომა ეპიკურის ფილოსოფიის შესახებ. თავისი შეხედულებით მარქსი მაშინ ჯერ კიდევ ჰეგელიანელ-იდეალისტი იყო. ბერლინში ის ეკუთვნოდა „მემარცხენე" ჰეგელიანელთა წრეს (ბრუნო ბაუერი და სხვ.), რომლებიც ისწრაფოდნენ ჰეგელის ფილოსოფიიდან ათეისტური და რევოლუციონური დასკვნები გამოეყვანათ.

უნივერსიტეტის დამთავრების შემდეგ მარქსი გადასახლდა ბონში იმ განზრახვით, რომ პროფესორად გამხდარიყო. მაგრამ მთავრობის რეაქციონურმა პოლიტიკამ, რომელმაც 1832 წ. კათედრა წაართვა ლუდვიგ ფეიერბახს და 1836 წ. კვლავ უარი უთხრა მის დაშვებაზე უნივერსიტეტში, 1841 წ. ხოლო ლექციების კითხვის უფლება წაართვა ახალგაზრდა პროფესორს ბრუნო ბაუერს, აიძულა მარქსი უარი ეთქვა მეცნიერულ კარიერაზე. მემარცხენე ჰეგელიანელობის შეხედულებათა განვითარება გერმანიაში ამ დროს ძლიერ სწრაფად მიმდინარეობდა. ლუდვიგ ფეიერბახი განსაკუთრებით 1836 წლიდან იწყებს თეოლოგიის კრიტიკას და მობრუნებას მატერიალიზმისაკენ, რომელიც საბოლოოდ ხდება მასში 1841 წ. („ქრისტიანობის არსი"); 1843 წ. გამოვიდა მისი „მომავლის ფილოსოფიის ძირითადი დებულებანი". „საჭირო იყო ამ წიგნების განმათავისუფლებელი გავლენის განცდა",—სწერდა შემდეგში ენგელსი ფეიერბახის ამ წიგნების შესახებ. „ჩვენ" (ე. ი. მემარცხენე ჰეგელიანელები), მათ რიცხვში მარქსიც) „იმ წამსვე გავხდით ფეიერბახიანელები"**). ამ დროს რეინის რადიკალურმა ბურჟუებმა, რომლებსაც შეხების წერტილები ჰქონდათ მემარცხენე ჰეგელიანელებთან, კელნში დააარსეს ოპოზიციური გაზეთი: „რეინის გაზეთი" (გამოსვლა დაიწყო 1842 წ. 1 იანვარს). მარქსი და ბრუნო ბაუერი მიწვეული იქნენ, როგორც მთავარი თანამშრომლები. 1842 წ. ოქტომბერში მარქსი გახდა მთავარი რედაქტორი და ბონიდან კელნში გადასახლდა. გაზეთის რევოლუციონურ-დემოკრატიული მიმართულება მარქსის რედაქტორობის დროს უფრო და უფრო გარკვეული ხდებოდა და მთავრობამ გაზეთი ჯერ ორმაგ და სამმაგ ცენზურას დაუმორჩილა და შემდეგ გადაწყვიტა მისი სრულიად დახურვა 1843 წ. 1 იანვარს. მარქსს ამ დროისათვის მოუხდა რედაქტორობის დატოვება, მაგრამ მისმა წასვლამ მაინც ვერ იხსნა გაზეთი და იგი დახურეს 1843 წლის მარტში. „რეინის გაზეთში" მარქსის მიერ მოთავსებულ უდიდეს წერილებიდან (გარდა ქვემოთ მოყვანილისა (იხ. ლიტერატურა***), ენგელსი აღნიშნავს კიდევ წერილს მოზელის დაბლობის მევენახე-გლეხების მდგომარეობის შესახებ. საგაზეთო მუშაობამ ნათელყო მარქსისათვის, რომ ის საკმაოდ არ არის გაცნობილი პოლიტიკურ ეკონომიასთან და მან გულმოდგინეთ მოჰკიდა ხელი მის შესწავლას.

1843 წ. მარქსმა კრეიცნახში იქორწინა ჟენნი ფონ-ვესტფალენზე, სიყრმის მეგობარზე, რომელიც დანიშნული ჰყავდა ჯერ კიდევ სტუდენტობის დროს. მისი ცოლი ეკუთვნოდა პრუსიის რეაქციონურ მემამულეთა ოჯახს. მისი უფროსი ძმა პრუსიის შინაგან საქმეთა მინისტრი იყო ერთერთ ყველაზე უფრო რეაქციონურ ეპოქაში, 1850—1858 წ. წ. 1843 წ. შემოდგომაზე მარქსი ჩავიდა პარიზში, რომ არნოლდ რუგესთან (1802—1880; მემარცხენე ჰეგელიანელი, 1825—30 წ. წ. ციხე, 1848 წ. შემდეგ—ემიგრანტი; 1866—1870 წ. შემდეგ—ბისმარკის მომხრე) ერთად საზღვარ-გარეთ გამოეცა რადიკალური ჟურნალი. გამოვიდა ამ „გერმანულ-ფრანგული წელიწდეულის" ჟურნალის მხოლოდ პირველი წიგნი. მისი გამოცემა შეწყდა გერმანიაში არალეგალურად გავრცელების სიძნელისა და რუგესთან უთანხმოების გამო. ამ ჟურნალში მოთავსებულ თავის წერილებში მარქსი გვევლინება უკვე როგორც რევოლუციონერი, რომელიც აცხადებს „ყოველივე არსებულის ულმობელ კრიტიკას" და კერძოდ „იარაღის კრიტიკას", რომელიც მიმართავს **ᲛᲐᲡᲔᲑᲡ** და **ᲞᲠᲝᲚᲔᲢᲐᲠᲘᲐᲢᲡ**.

1844 წ. სექტემბერში პარიზში რამდენიმე დღით ჩავიდა ფრიდრიხ ენგელსი, რომელიც ამ დროიდან გახდა მარქსის უახლოესი მეგობარი. ორივემ უაღრესად მხურვალე მონაწილეობა მიიღო პარიზის რევოლუციონური ჯგუფების მაშინდელ აბობოქრებულ ცხოვრებაში (განსაკუთრებული მნიშვნელობა ჰქონდა პრუდონის მოძღვრებას, რომელსაც მარქსი გადაჭრით გაუსწორდა თავის „ფილოსოფიის სიღატაკე"-ში, 1847 წ.) და წვრილ ბურჟუაზიული სოციალიზმის სხვადასხვა მიმდინარეობებთან სასტიკ ბრძოლაში შეიმუშავეს რევოლუციონური **ᲞᲠᲝᲚᲔᲢᲐᲠᲣᲚᲘ ᲡᲝᲪᲘᲐᲚᲘᲖᲛᲘᲡ** ანუ კომუნიზმის (მარქსიზმის) თეორია და პრაქტიკა. 1845 წ. მარქსი პრუსიის მთავრობის დაჟინებითი მოთხოვნით, როგორც საშიში რევოლუციონერი, გაძევებული იქნა პარიზიდან. ის გადავიდა ბრიუსელში. 1847 წ. გაზაფხულზე მარქსი და ენგელსი მიემხრნენ ფარულ პროპაგანდისტულ საზოგადოებას: „კომუნისტების კავშირს", თვალსაჩინო მონაწილეობა მიიღეს ამ კავშირის მეორე ყრილობაზე (1847 წ. ნოემბერი ლონდონში) და, მისი დავალებით, შეადგინეს 1848 წ. თებერვალში გამოსული ცნობილი „კომუნისტური პარტიის მანიფესტი". ამ ნაწარმოებში გენიალურის სიცხადით და სიმკვეთრით ახასიათებს ახალი მსოფლმხედველობა, თანამიმდევრობითი მატერიალიზმი, რომელიც შეიცავს სოციალური ცხოვრების დარგსაც, დიალექტიკა, როგორც ყოვლისმხრივი და ღრმა სწავლება განვითარების შესახებ, კლასობრივი ბრძოლის და პროლეტარიატის, ახალი, კომუნისტური საზოგადოების შემოქმედის მსოფლიო-ისტორიული რევოლუციონური როლის თეორია.

როცა იფეთქა 1848 წ. თებერვლის რევოლუციამ, მარქსი გაძევებული იქნა ბელგიიდან. ის ჩავიდა ისევ პარიზში, იქიდან კი, მარტის რევოლუციის შემდეგ, გერმანიაში, სახელდობრ კელნში. იქ 1848 წლის 1 ივნისიდან 1849 წ. 19 მაისამდე გამოდიოდა „ახალი რეინის გაზეთი"; მთავარი რედაქტორი იყო მარქსი. ახალი თეორია ბრწყინვალედ იქნა დადასტურებული 1848—1849 წ. რევოლუციონური მოვლენების მიმდინარეობით ისე, როგორც ადასტურებდნენ მას შემდეგში მსოფლიოს ყველა ქვეყნების ყველა პროლეტარული და დემოკრატიული მოძრაობანი. გამარჯვებულმა კონტრ-რევოლუციამ მარქსი ჯერ პასუხისგებაში მისცა (გაამართლეს 1849 წ. 9 თებერვალს, შემდეგ კი გააძევა გერმანიიდან 1849 წ. 16 მაისს). მარქსი ჯერ პარიზში გაემგზავრა, გააძევეს იქიდანაც 1849 წ. 13 ივნისის დემონსტრაციის შემდეგ და გაემგზავრა ლონდონს, სადაც ცხოვრობდა სიკვდილამდე.

ემიგრანტული ცხოვრების პირობები, განსაკუთრებით ცხადათ დახატული მარქსის მიწერ-მოწერაში ენგელსთან (გამოცემულია 1913 წ.) *), მეტად მძიმე იყო. გაჭირვება პირდაპირ აღრჩობდა მარქსს და მის ოჯახს; ენგელსის მუდმივი თავდადებული დახმარება რომ არ ყოფილიყო, მარქსი ვერა თუ ვერ დაამთავრებდა „კაპიტალს", არამედ უსათუოდ დაიღუპებოდა სიღატაკეში. გარდა ამისა, წვრილბურჟუაზიული, არაპროლეტარული სოციალიზმის სწავლებათა და მიმდინარეობათა გავლენა აიძულებდნენ მარქსს ჰქონოდა მუდმივი უსასტიკესი ბრძოლა, ზოგჯერ მოეგერიებინა უაღრესად გააფთრებული და ველური პირადი თავდასხმები („Herr Vogt"**) ერიდებოდა რა ემიგრანტულ წრეებს, მარქსი მთელ რიგ ისტორიულ შრომებში ამუშავებდა მატერიალისტურ თეორიას, მთელს თავის ძალებს უმთავრესად უთმობდა პოლიტიკური ეკონომიის შესწავლას. ეს მეცნიერება მარქსმა რევოლუციონური გახადა (იხ. ქვემოთ მარქსის **ᲛᲝᲫᲦᲕᲠᲔᲑᲐ*****), თავის თხზულებებში „პოლიტიკური ეკონომიის კრიტიკისათვის" (1859) და „კაპიტალში" (ტ. 1, 1867).

ორმოცდაათიანი და სამოციანი წლების დამლევის დემოკრატიული მოძრაობათა გამოცოცხლების ეპოქამ კვლავ მოუწოდა მარქსს პრაქტიკული საქმიანობისაკენ. 1864 წ. (28 სექტემბერს) ლონდონში დაარსებული იქნა ცნობილი I ინტერნაციონალი, „მუშათა საერთაშორისო ამხანაგობა". მარქსი იყო ამ საზოგადოების სული,

*) იხ. ვ. ი. ლენინის წიგნი—„მარქსი, ენგელსი, მარქსიზმი".

**) ფ. ენგელსი, „ლუდვიგ ფეიერბახი".

***) წერილის ბოლოში ლენინს მოყვანილი აქვს მარქსიზმისა და მარქსიზმის ლიტერატურის დაწვრილებითი მიმოხილვა, რომელიც აქ არ მოგვყავს (იხ. 18, გვ. 32—43). რედ.

*) იხ. თხზულებანი, ტ. მე-18, გვ. 32—43

**) „ბატონი ფოგტი"—რედ.

***) იხ. წიგნი „მარქსი", ენგელსი, მარქსიზმი".

კარლ მარქსის ავადმყოფობა და გარდაცვალება *)

მისი პირველი „მიმართვის" და უამრავ რეზოლუციების, განცხადებების და მანიფესტების ავტორი. მარქსმა, რომელიც აერთიანებდა სხვადასხვა ქვეყნების მუშათა მოძრაობას, ცდილობდა შეთანხმებული საქმიანობის კალაპოტში წარემართა არაპროლეტარული მარქსიზმის წინამორბედული სოციალიზმის (მაძინი, პრუდონი, ინგლისის ლიბერალური ტრედიუნიონიზმი, ლასალიანური მარჯვენა ფრთა გერმანიაში და სხვ.), ებრძოდა ყველა ამ სექტების და შკოლების თეორიებს, გამოჰყავდა მუშათა კლასის პროლეტარული ბრძოლის ერთიანი ტაქტიკა სხვადასხვა ქვეყნებში. პარიზის კომუნის დაცემის შემდეგ (1871), რომელიც ასე ღრმად, სწორად, ბრწყინვალედ და ცოცხლად, რევოლუციონურად შეაფასა მარქსმა („სამოქალაქო ომი საფრანგეთში") და ბაკუნისტების მიერ ინტერნაციონალში შეტანილი განხეთქილების შემდეგ, მისი არსებობა ევროპაში შეუძლებელი შეიქნა. ინტერნაციონალის ჰააგის კონგრესის შემდეგ (1872) მარქსმა გაატარა ინტერნაციონალის გენერალური საბჭოს გადატანა ნიუ-იორკში. პირველმა ინტერნაციონალმა, დაამთავრა თავისი ისტორიული როლი, დაუთმო ადგილი ეპოქას მუშათა მოძრაობის განუზომლად უფრო დიდად ზრდისა ყველა ქვეყნებში, სახელდობრ, მისი ᲒᲐᲜᲘᲗ ზრდის; ცალკე ნაციონალური სახელმწიფოების ბაზაზე ᲛᲐᲡᲘᲣᲠ სოციალისტური მუშათა პარტიების შექმნის ეპოქას.

გაძლიერებულმა მუშაობამ ინტერნაციონალში და კიდევ უფრო გაძლიერებულმა თეორეტიულმა მუშაობამ საბოლოოდ გასტეხეს მარქსის ჯანმრთელობა. ის განაგრძობდა თავის მუშაობას პოლიტიკური ეკონომიის გადამუშავებაზე და „კაპიტალი"-ს დამთავრებაზე, აგროვებდა უამრავ ახალ მასალებს და სწავლობდა მთელ რიგ ენებს (მაგ. რუსულს), მაგრამ ავადმყოფობამ მას არ მისცა კაპიტალის დამთავრების შესაძლებლობა.

1881 წ. 2 დეკემბერს გარდაიცვალა მისი ცოლი, 1883 წ. 14 მარტს მარქსმა წყნარად, სამუდამოდ მიიძინა თავის სავარძელში. იგი თავის ცოლთან და ერთგულ მსახურ-ქალთან, თითქმის ოჯახის წევრთან — ელენე დემუტთან ერთად დასაფლავებულია ქ. ლონდონში ხაიგეტის სასაფლაოზე.

„კომუნისტური მანიფესტი"-ს პირველი გამოცემა გერმანულად.

კარლსბადში სამჯერ მკურნალობის შემდეგ თითქმის განიკურნა ღვიძლის ძველი ავადმყოფობიდან და მას აწუხებდა მხოლოდ კუჭის ქრონიკული ავადმყოფობა და ნერვიული მოუსვენლობა, რაც გამოიხატებოდა თავის ტკივილებში და განსაკუთრებით აუტანელი უძილობაში. ორივე ეს მოვლენა ცოტათ თუ ბევრად სწყდებოდა ზაფხულობით საზღვაო კურორტზე ყოფნის შედეგად და უფრო მწვავე სახით აჩენდნენ(?) მხოლოდ ახალი წლის შემდეგ. ყელის ქრონიკული ავადმყოფობა, ხველა, რომელიც აგრეთვე ხელს უწყობდა უძილობას, და ქრონიკული ბრონხიტი საერთოდ ყველაზე ნაკლებ აწუხებდნენ მას, მაგრამ სწორედ მათ მოამზადეს მისი

ინტერნაციონალის საწევრო ბილეთი, მარქსის ხელის მოწერა აღნიშნულია ვარსკვლავით.

დაღუპვა. ცოლის სიკვდილამდე ოთხი თუ ხუთი კვირით ადრე მას დაემართა ეულის(?) პლევრის სასტიკი ანთება (პლევრიტი), გართულებული ბრონხიტით და დაწყებული ფილტვების ანთებით (პნევმონიით). ავადმყოფობა ძლიერ საშიში იყო, მაგრამ კარგად მიმდინარეობდა. შემდეგ ის ჯერ კუნძულ უაიტზე გაგზავნეს (1882 წ. დასაწყისში), შემდეგ ალჟირში. მოგზაურობის დროს ძლიერ ციოდა და ის ალჟირში ჩავიდა ახალი პლევრიტით. ჩვეულებრივ პირობებში ამასაც არ ყოფილა რაიმე განსაკუთრებული, მაგრამ ზამთარი და გაზაფხული ალჟირში ცივი და წვიმიანი იყო, როგორც არასოდეს: აპრილში ამაოდ ცდილობდნენ გაეთბოთ სასადილო! ამრიგად საერთო მდგომარეობის გაუმჯობესების ნაცვლად მოხდა გაუარესება.

ალჟირიდან მონტე-კარლოში (მონაკოში) გაგზავნილი მარქსი მგზავრობის დროს ცივი და წვიმიანი ამინდის გამო, ჩავიდა იქ მესამე, მაგრამ უფრო მსუბუქი პლევრიტით. ისინი ერთად არ იცვლებოდა საძაგელი ამინდი, რომელიც მან თითქოს აფრიკიდან ჩამოიტანა. ამრიგად აქაც, მოკლე დროის ნაცვლად — ბრძოლა ახალ ავადმყოფობასთან. ზაფხულის დასაწყისში ის გაემგზავრა თავის ქალიშვილთან, ქ-ნ ლონგესთან არჟანტეილში და თავისი ქრონიკული ბრონხიტის წინააღმდეგ სარგებლობდა მახლობლად მდებარე ენგიენის გოგირდიანი აბაზანებით. მიუხედავად გამუდმებული წვიმებისა ზაფხულში, მკურნალობა თანდათან ნელა, მაგრამ მაინც წინ მიდიოდა და ექიმები კმაყოფილი იყვნენ. შემდეგ ის გაგზავნეს ვევეში ჟენევის ტბაზე; აქ მან იმდენად მოიკეთა, რომ ნება მისცეს ზამთარი გაეტარებინა — მართალია, არა ლონდონში, — მაგრამ ინგლისის სამხრეთ-ნაპირზე მაინც. როცა სექტემბერში დაბრუნდა ლონდონში, ის ჯანსაღად გამოიყურებოდა, რომ ჩემთან ერთად ხშირად ადიოდა ჰემპსტედის გორაკზე (დაახლოებით 300 ფუტით უფრო მაღლა იმს სახლზე). როცა ჩამოწვა ნოემბრის ნისლი, ის გაგზავნეს ვენტნორზე, უაიტის კუნძულის სამხრეთ ნაწილში. მაგრამ აქაც იდგა წვიმიანი და ნისლიანი ამინდი; ამის აუცილებელი შედეგი — ახალი გაციება, ხველა და სხვ., ერთი სიტყვით — ჯანმრთელობის შემრყევი შინაური პატიმრობა, ნაცვლად გამამაგრებელი მოძრაობისა წმინდა ჰაერზე. ამ დროს გარდაიცვალა ქ-ნი ლონგე. მეორე დღეს (12 იანვარს) მარქსი დაბრუნდა ლონდონში ნამდვილი ბრონხიტით. ამას ჩქარა დაემატა ყორყის ანთება, რამაც თითქმის სრულიად წაართვა მას ყლაპვის საშუალება. ის, ვინც შეჩვეული იყო მტკიცე გულგრილობით გადაეტანა უდიდესი ტანჯვანი, ამჯობინებდა დაელია ლიტრი რძე (რომელიც მთელ თავის სიცოცხლეში სძულდა), ვიდრე მიეღო შესაფერი მაგარი საჭმელი. თებერვალში აღმოაჩინეს სიმსივნე ფილტვში. წამალი უკვე აღარ მოქმედობდა ამ ორგანიზმზე, რომელიც უკანასკნელი 15 თვის განმავლობაში შეეჩვია ყოველგვარ სამედიცინო საშუალებას. ისინი იწვევდნენ მხოლოდ მადისა და საჭმლის მონელების შესუსტებას. იგი ყოველდღიურად შესამჩნევად ხდებოდა. მიუხედავად ამისა, ავადმყოფობა საერთოდ დამაკმაყოფილებლად მიმდინარეობდა. ბრონხიტმა თითქმის სრულიად გაიარა, ყლაპვა გაადვილდა. ექიმები იძლეოდნენ საუკეთესო იმედებს. ერთხელ, როცა მივედით მასთან ორსა და სამ საათს შუა — ეს იყო ყველაზე მოხერხებული დრო მის სანახავად, — მე მთელი სახლი ატირებული დამხვდა: ის ძლიერ ცუდათ არის, როგორც ჩანს, იწყება აღსასრული. მაგრამ მაინც, — მაშ მზობდნენ მე, — მან სიამოვნებით დალია ღვინო, რძე, შეჭამა სუპი. მოხუცი ერთგული ლენხენ დემუტ, რომელმაც აკვანიდან აღზარდა ყველა მისი ბავშვები და 40 წელიწადი ცხოვრობდა მის სახლში, შევიდა მის ოთახში და იმ წამსვე დაბრუნდა: „წავიდეთ, ის თვლემს". როცა ჩვენ შევედით მას ეძინა, მაგრამ ეძინა სამუდამოდ ძილით. არ შეიძლება ისურვო იმაზე იოლი სიკვდილი, ვიდრე ის, რომელიც კარლ მარქსმა იპოვა თავის სავარძელში...

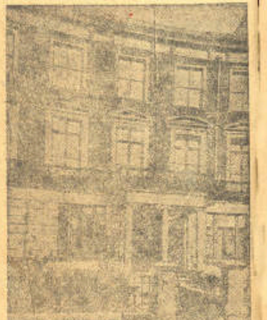

სახლი ლონდონში სადაც გარდაიცვალა მარქსი.

*) ფ. ენგელსის წერილიდან ციურიხის „სოციალ-დემოკრატ"-ში (1883 წ., 3 მაისი). ამონაწერი ამოღებულია სტ. ქ. მ. (ბ) ცეკასთან არსებულ მარქს-ენგელს-ლენინის ინსტიტუტის პრომეთეიდან: ფ. ენგელსი — 1883 წ. 14 მარტი.

ენგელსის სიტყვა მარქსის საფლავზე

14 მარტს ნაშუადღევის 3 საათსა და 45 წუთზე შეწყვიტა აზროვნება უდიდესმა თანამედროვე მოაზროვნეებიდან. იგი მარტო დასტოვეს მხოლოდ ორი წუთით; როცა ოთახში შევედით, ჩვენ იგი ვნახეთ წყნარად დაძინებული სავარძელში, მაგრამ უკვე სამუდამოთ.

ევროპისა და ამერიკის მებრძოლი პროლეტარიატისათვის, ისტორიული მეცნიერებისათვის ამ ადამიანის სიკვდილი—გაუზომელი დანაკლისია. უკვე უახლოეს დღეებში გახდება შესამჩნევი სიცარიელე, რომელიც წარმოიშვა ამ გიგანტის სიკვდილის შემდეგ.

მარქსის წერილი ენგელსს (1867 წ. 16 აგვისტო).

„კაპიტალის" კორექტურის დამთავრების ღამის.

ამ წერილში მარქსი სწერს ენგელსს: „მხოლოდ შენ უნდა გიმადლოდე იმას, რაც შესაძლებელი შეიქნა. შენი თვითშეწირვის გარეშე მე ვერასდროს ვერ შევძლებდი შემესრულებია უდიდესი მუშაობა რაც დასჭირდა სამ ტომს. გიკრავ გულში, მადლობით აღსავსე. სალამი ჩემო ძვირფასო, ერთგულო მეგობარო.

შენი კ. მარქსი".

მსგავსად იმისა, როგორც დარვინმა აღმოაჩინა ორგანიული სამყაროს განვითარების კანონი, მარქსმა აღმოაჩინა ადამიანთა ისტორიის განვითარების კანონი: ის, უკანასკნელ დრომდე იდეოლოგიურ დანალექებით დაფარული ფაქტი, რომ ადამიანებმა უნდა სჭამონ, სვან, იქონიონ ბინა და ჩაიცვან — სანამ შესაძლებლობა ექნებათ ხელი მოჰკიდონ პოლიტიკას, მეცნიერებას, ხელოვნებას, რელიგიას და სხვ. რომ მაშასადამე, უშუალო მატერიალური საარსებო საშუალებების წარმოება და ამით ხალხის ან ეპოქის ეკონომიური განვითარების თვითეული გარკვეული საფეხური შეადგენს საფუძველს, რომლიდანაც ვითარდება სახელმწიფო დაწესებულებები, უფლებრივი შეხედულებანი, ხელოვნება და გარკვეულ ადამიანთა რელიგიური წარმოდგენებიც კი და რომლიდანაც, მაშასადამე, ეს ისინი ახსნილი უნდა იქნან,—და არა პირიქით, როგორც ეს აქამდე ხდებოდა.

მაგრამ ეს ცოტაა. მარქსმა აღმოაჩინა აგრეთვე წარმოების თანამედროვე კაპიტალისტური წესის და მის მიერ წარმოშობილი ბურჟუაზიული საზოგადოების სპეციალური კანონი. დამატებითი ღირებულების აღმოჩენით ამ დარგში იმ წამსვე სინათლე იქნა შეტანილი იმ დროს, როცა ყველა წინანდელი, როგორც ბურჟუაზიულ ეკონომისტების, ისე სოციალისტური კრიტიკოსების გამოკვლევები სიბნელეში ხეტიალს წარმოადგენდა.

ორი ასეთი აღმოჩენა საკმაო იქნებოდა ერთი სიცოცხლისათვის. ბედნიერი იქნებოდა ის, ვისაც ხვდებოდა ერთი ასეთი აღმოჩენა. მაგრამ მარქსს ეკუთვნის დამოუკიდებელი აღმოჩენები თითეულ დარგში, რომელიც მან გამოიკვლია,—მათემატიკის დარგშიც კი,—ასეთი დარგები კი არც ისე ცოტა იყო, და არც ერთი მათგანისათვის ზერელედ არ მოუკიდებია ხელი.

ასეთი იყო მარქსი, როგორც მეცნიერების ადამიანი. მაგრამ ეს კი არ ყოფილა მასში მთავარი. მეცნიერება მარქსისათვის იყო ისტორიულად მამოძრავებელი რევოლუციონური ძალა. რა ცოცხალ სიხარულსაც არ გვრიდა მას თითეული ახალი აღმოჩენა ყოველ თეორიულ მეცნიერებაში, რომლის პრაქტიკულ გამოყენებაზე ჯერ კიდევ ლაპარაკიც კი არ ყოფილა,—მისი სიხარული სულ სხვა იყო, როცა საქმე ეხებოდა აღმოჩენას, რომელსაც დაუყოვნებლივ ახდენდა რევოლუციონიურ ზეგავლენას მრეწველობაზე, საერთოდ ისტორიულ განვითარებაზე. ასე, მაგალითად, ის ყურადღებით ადევნებდა თვალყურს აღმოჩენათა განვითარებას ელექტრობის დარგში, და უკანასკნელ ხანებში, კერძოდ, მარსელ დეპრეს აღმოჩენებს *).

*) მარსელ დეპრე — ფრანგი მეცნიერი-ფიზიკოსი, ენერგიის შორ მანძილზე გადაცემის შესახებ პირველი ცდების ავტორი.

4

Probeblatt.

Kommunistische Zeitschrift.

„Proletarier aller Länder vereinigt Euch!"

Nr. 1. London, im September 1847. Preis 2 Pence.

Einleitung.

1. მარქსის წერილი ენგელსს
2. კარლ მარქსი — 60 იან წლების პორტრეტი
3. ფ. ენგელსი ახალგაზრდობაში
4. პირველი ნომერი გაზეთისა „კომმუნისტიშე ცაიტშრიფტ", რომელიც 1847 წ. გამოვიდა ლოზუნგით: „პროლეტარებო ყველა ქვეყნისა, შეერთდით!"

უპირველეს მარქსი პირველ ყოვლისა იყო რევოლუციონერი, ამა თუ იმ გზით მონაწილეობის მიღება კაპიტალისტური საზოგადოების და მის მიერ შექმნილი სახელმწიფო დაწესებულებების დანგრევაში, მონაწილეობის მიღება თანამედროვე პროლეტარიატის განთავისუფლებაში, რომელსაც მან პირველად მისცა მისი საკუთარი მდგომარეობისა და საჭიროების შეგნება, მისი განთავისუფლების პირობების შეგნება,—აი რა იყო სინამდვილეში მისი სასიცოცხლო მოწოდება. მისი სტიქია იყო ბრძოლა. და ისიც იბრძოდა ისეთი გატაცებით, ისეთი დაჟინებით, ისეთის წარმატებით, როგორითაც ცოტანი იბრძვიან. პირველი „რეინის გაზეთი" 1842 წ., პარიზის „წინ", 1844 წ., „ბრიუსელის გერმანული გაზეთი" 1847 წ., „ახალი რეინის გაზეთი", 1848 — 1849 წ., „ნიუ-იორკის ტრიბუნა" 1852—1861 წ.წ. და ამას გარდა უამრავი მებრძოლი ბროშურები, მუშაობა პარიზის, ბრიუსელის ორგანიზაციებში ხანამ, დასასრულს, როგორც ყოველივე ამის დაგვირგვინება არ წარმოიშვა „მუშათა საერთაშორისო ამხანაგობა"*) ეს იყო საქმე, რომლითაც მართლა შეეძლო ემაყნა თავს, ვინც იგი შექმნა, რომც მას გარდა ამისა სხვა არაფერი გაეკეთებია.

აი რატომ იყო მარქსი ადამიანი, რომელიც ყველაზე უფრო სძულდათ და რომელსაც ყველაზე მეტად სწამებდნენ ცილს. მთავრობები — თვითმპყრობელურიც და რესპუბლიკანურიც — აძევებდნენ მას; ბურჟუები — კონსერვატიულიც და ულტრა-დემოკრატიულნიც — ერთმანეთს ეცილებოდნენ მის წყევლა-კრულვაში და ცილისწამებაში. ის იცილებდა ყოველივე ამას, როგორც აბლაბუდას, არ უთმობდა მათ ყურადღებას, პასუხს აძლევდა მხოლოდ უკიდურესი საჭიროების შემთხვევაში. და მოკვდა ის, ვისაც პატივს სცემდნენ, ვინც უყვარდათ და ვისაც დასტიროდნენ მილიონობით რევოლუციონერი მებრძოლები მთელს ევროპასა და ამერიკაში, ციმბირის მაღაროებიდან, კალიფორნიამდე, და მე შემიძლია თამამად ვსთქვა: მას შეეძლება ჰყოლოდა მრავალი მოწინააღმდეგე, მაგრამ საეჭვოა ჰყოლოდეს თუნდაც ერთი პირადი მტერი.

მისი სახელი და საქმეები საუკუნოების განმავლობაში იქნება ცოცხალი!

*) პირველი ინტერნაციონალი.

მარქსის საფლავზე*)

1883 წლის 14 მარტი... სულ ორიოდე წუთის წინ ენგელსი გავიდა ოთახიდან. დაბრუნდა და მისი მეგობარი დახვდა მკვდარი, თავდახრილი სავარძელში..

... პატარა სამგლოვიარო პროცესია უახლოვდება საფლავის გორაკს, რომელზედაც სწერია:

„ჟენნი ფონ-ვესტფალენ, კარლ-მარქსის საყვარელი ცოლი. დაიბადა 1814 წ. 12 თებერვალს, გარდაიცვალა 1881 წ. ორ დეკემბერს".

ეს იყო შაბათს, 17 მარტს.

ენგელსმა მწუხარებით დახარა თავი. მის გვერდით—ლესნერი და ლოხნერი—მარქსის ეს ორი ყველაზე ძველი მეგობარი ჯერ კიდევ კომუნისტური კავშირიდან. საფრანგეთიდან ... ჩამოვიდა

კ. მარქსის საფლავი.

*) ამოღებულია „კომს. პრავდ." მოთავსებულ კორესპონდენციიდან საბჭოთა დამკვირვებლების მოგზაურობის შესახებ უცხოეთში.

ლაფარგი და მარქსის სიძე—ლონგე. გერმანია წარმოდგენილი იყო მოხუც ლიბკნეხტით. იქვე მეცნიერების ორი მოღვაწე, ქიმიკოსი შორლემერი და ზოოლოგი რეი ლანკასტერი.

უდიდესი მებრძოლის ნეშტი ჩაუშვეს საფლავში. ენგელსი გამოდის წინ, ინგლისურ ენაზე ის ამბობს უკანასკნელ სიტყვას მეგობრის ნეშტთან.

— „14 მარტს, ნაშუადღევის 2 საათსა 45 წუთზე, შესწყვიტა აზროვნება თანამედროვეობის უდიდესმა მოაზროვნემ, ორი წუთის შემდეგ, რაც ჩვენ დავსტოვეთ, ჩვენ ვნახეთ იგი წყნარად მიძინებული თავის სავარძელში"...

დაბლა სასაფლაოს წინ გაშლილია ლონდონი. ტლანქი კებები გრუხუნით მიაგორებენ ბორბლებს რიყეზე. გათხრილ საფლავთან დუმილით დგანან მეგობრები იმის, ვინც იყო არა მარტო თანამებრძოლი, არამედ მეგობარიც. სწრაფად გაიელვებენ გონებაში გავლილი წლები... ისინი, თითქო დაუვიწყარი მოთხრობა, ცოცხლდებიან თვითეულ ფურცლობით, 1847 წ. გაზაფხული... მარქსი და ენგელსი ფარულ პროპაგანდისტულ საზოგადოებაში „კომუნისტების კავშირი". ნოემბერი... ორივე მონაწილეობას იღებენ საზოგადოების მეორე ყრილობაზე ლონდონში, ყრილობა ავალებს მათ შეადგინონ „კომუნისტური პარტიის მანიფესტი". 1848 წ. თებერვალი... „მანიფესტი" დაიბეჭდა და გამოვიდა.

მეხსიერებაში ცოცხლდება მარქსი, რომელიც თავისი სიცოცხლის უკანასკნელ წლებში ყურადღებით აწარმოებდა რუსეთის რევოლუციონური მოძრაობის შესწავლას. აი ის ათვალიერებს სტატისტიკურ ცნობებს რუსეთის ეკონომიკის შესახებ, გამოგზავნილს ნიკოლოზ ონ-ის მიერ.. აი ის, თავჩაღუნული ჩერნიშევსკის ან დობროლიუბოვის ტომებზე, ან სალტიკოვ-შჩედრინის გესლიანი გვერდების მფურცლავი, მარქსი კითხულობს რუსულად... მან ინგლისურთან ერთად შეისწავლა ის ენა მან კიდევ ცხადად ეწერა ამ ენაზე...

...ენგელსი განაგრძობს სიტყვას.

...„ის გარდაიცვალა, ევროპაში და ამერიკაში, ციმბირის მაღაროებიდან კალიფორნიამდე გაფანტულ მილიონ რევოლუციონერ თანამშრომლების პატივისცემით, სიყვარულით და ნდობით აღჭურვილი... მე შემიძლია თამამად ვსთქვა: მას ჰყავდა მრავალი მოწინააღმდეგე, მაგრამ საეჭვოა ჰყოლოდეს თუნდაც ერთი პირადი მტერი. მისი სახელი ცოცხლად გაივლის საუკუნეებს, საუკუნეებს გაივლის მისი შრომა".

დადუმდა ენგელსი...

ლონდონი... აქ მარქსმა გაატარა თავისი ცხოვრების თითქმის ნახევარი, თავის სამშობლოდან განდევნილმა, დევნილმა რეაქციური ევროპის ყველა ძალების მიერ. 1849 წ. 13 ივნისს მან უკანასკნელად დატოვა მისი ნაპირები, რომ უკვე აღარ დაბრუნებულიყო იქ საცხოვრებლად. აქ ლონდონში, 1864 წ. 28 სექტემბერს დაარსებულ იქნა 1-ლი ინტერნაციონალი „მუშათა საერთაშორისო ამხანაგობის" სახელწოდებით...

მარქსის საფლავი... იგი მდებარეობს ჰაიგეტის სასაფლაოს ყველაზე მიყრუებულ კუთხეში. მასზე არ სდგას არც დიდებული მონუმენტები, მასზე არ არის დადებული მაღალფარდოვანი წარწერები. მხოლოდ [illegible]:

„ჟენნი ფონ-ვესტფალენ—
კარლ-მარქსის საყვარელი ცოლი, დაიბადა 1814 წ. 12 თებერვალს, გარდაიცვალა 1881 წ. 2 დეკემბერს,
კარლ მარქსი
დაიბადა 1818 წ. 5 მაისს, გარდაიცვალა 1883 წ. 14 მარტს.
და ჰარრი ლონგე
მათი შვილიშვილი, დაიბადა 1878 წ. 4 ივნისს, გარდაიცვალა 1883 წ. [illegible] მარტს.
და ელენა დემუთ
დაიბადა 1823 წ. 1 იანვარს, გარდაიცვალა 1890 წ. 4 ნოემბერს".

... ჩვენ გვირგვინით შევამკეთ ეს ძვირფასი საფლავი. ცალკე დახურულ ავტომობილით მოიტანეს ეს გვირგვინი. დანარჩენი [illegible] გავცით მოლოდინი ტურისტთა ავტობუსი შემოსასვლელთან მოხუცმა დამკვირვებელმა [illegible] გვირგვინი და პროცესია [illegible] მარმარილოს მონუმენტების გასწვრივ, [illegible] კლე სიტყვა. მოკლე მოგონებები მარქსის ცხოვრების შესახებ ლონდონში... ჩვენ [illegible] რეზერვით ვამკობთ საფლავს... [illegible] ლენტები, მათზე: **„დიდ მასწავლებელს საბჭოთა კავშირის დამკვირვებლებისაგან, რომლებიც ლენინურად [illegible] ხორციელდება მის მოძღვრებას".**

ყუთის შავ ზედაპირზე მეორე წარწერა: **„კარლ მარქსს საბჭოთა კავშირის მუშებისაგან, რომლებიც აშენებენ სოციალიზმს".**

დუმილი... ვიღაც სტოვებს საფლავზე ცოცხალ ყვავილთა თაიგულს.

რატომ საბჭოთა კავშირში არ არის [illegible] საფლავი?

საბჭოთა კავშირს ხომ სურდა გადმოეტანა მარქსის ნეშტი წითელ მოედანზე, მაგრამ საფლავი „საკუთრებაა" მისი ნათესავების. მათ შორის არის ფრანგი სოციალ-ფაშისტი ლონგე. შვილი იმისა, ვინც იდგა მარქსისათვის გათხრილ საფლავის პირას...

... მაგრამ ეს ძვირფასი, დიდი ნეშტი მაინც იქნება წითელ მოედანზე.

ბ. ფრიდმანი

რა პირობებში ცხოვრობდა მარქსი

ჟენნი მარქსის წერილი ვეიდემეიერს

იმის საილუსტრაციოთ, თუ როგორი საშინელი გაჭირვების პირობებში უხდებოდა ცხოვრება პროლეტარიატის დიდ მასწავლებელს ვათავსებთ ჟენნი მარქსის წერილს მარქსის ძველი მეგობრის ი. ვეიდემეიერის სახელზე. ლენინი მარქსის ბიოგრაფიაში სწერს: „ემიგრანტული ცხოვრების პირობები, რაც განსაკუთრებით ცხადათ გაშუქებულია მარქსის მიწერ-მოწერაში ენგელსთან, უაღრესად მძიმე იყო. გაჭირვება პირდაპირ ახრჩობდა მარქსს და მის ოჯახს; თუ არა ენგელსის მუდმივი თავგამოდებული ფინანსიური დახმარება, მარქსი არა თუ ვერ დაამთავრებდა „კაპიტალს", არამედ დაიღუპებოდა სილატაკის კლანჭებში"-ო.

ჟენნი მარქსი ჰხატავს ემიგრანტული ცხოვრების მხოლოდ ერთ დღეს, მაგრამ რამდენი ასეთი მძიმე დღეები იყო მათი ემიგრანტული ცხოვრების ორმოცი წლის მანძილზე!

1851 წ. 20 მაისი.

ძვირფასო ბ. ვეიდემეიერ!

უკვე წელიწადი გავიდა მას შემდეგ, რაც თქვენ თქვენს ძვირფას მეუღლესთან ერთად ასე გულმხურვალედ მიმიღეთ და მე თქვენს სახლში თავს ვგრძნობდი ისე კარგად, და მშვენიერად, და მთელი ამ დიდი დროის განმავლობაში მე სიცოცხლის ნიშანწყალიც არ მომიცია. მე არ გამიცია პასუხი თქვენი მეუღლის მშვენიერ წერილზე, მე ასევე არაფერით გამოვხმაურებივარ ცნობას თქვენი ბავშვის დაბადების შესახებ. ეს დუმილი ხშირად მე თვითონ მაწუხებდა, მაგრამ უმეტეს შემთხვევაში, მე არ მქონდა წერის შესაძლებლობა და დღესაც მე ეს ძლიერ მიმძიმს.

მაგრამ გარემოება მაიძულებს ხელში ავიღო კალამი — მე გთხოვთ, შეძლებისდაგვარად საჩქაროდ გამოგვიგზავნოთ რევიუდან შემოსული ან აწი მისაღები ფულები, ისინი ჩვენ ძლიერ, ძლიერ გვჭირდება. ჩვენ უსათუოდ ვერვინ გვისაყვედურებს, რომ ბევრს ვლაპარაკობდით იმის შესახებ, თუ რა გადაგვხვდა ამ წლებში და რამდენი მსხვერპლი გავიღეთ; ჩვენ პირადი საქმეებით ძლიერ ცოტას ან თითქმის სრულიად არ ვაწუხებდით საზოგადოებას. ჩემი ქმარი ამ მხრივ მეტად მგრძნობიარეა და უკანასკნელს გასწირავს, ვინამ მიმართავდეს დემოკრატიულ დახმარებას, მსგავსად დიდი ოფიციალური პირებისა. მაგრამ უსათუოდ რისი იმედიც უნდა ჰქონოდა მას თავისი მეგობრების მხრივ, განსაკუთრებით კელნში — ეს იმედი საქმიანი და ენერგიული მონაწილეობისა მის „Reue"-ში ამ დახმარების იმედ მას უნდა ჰქონოდა, იქ სადაც ცნობილია მსხვერპლი, გაწეული მის მიერ, „Neu Rheinishe Leitung"-ისათვის. ნაცვლად ამისა, უწესრიგო და უყურადღებო ხელმძღვანელობის წყალობით, საქმე სრულიად დანგრეულია და გამოურკვეველია, თუ რა აღმოჩნდა უფრო საზიანო — შეფერხება წიგნით მოვაჭრეების ან საქმის ხელმძღვანელების და კელნელ ნაცნობების მხრივ, თუ დემოკრატიის დამოკიდებულება.

აქ ჩემი ქმარი თითქმის წელში გასტეხა წვრილმანმა ყოველდღიურმა საზრუნავმა და ეს მჟღავნდება ისეთ აღმაშფოთებელ ფორმებში, რომ საჭირო შეიქნა მთელი მისი ენერგია, მთელი მისი არსების მშვიდი, ნათელი და წყნარი თვითშეგნება, რომ დაეცვა თავი ამ ყოველდღიური და ყოველი საათის ბრძოლაში. თქვენ იცით, ძვირფასო ბ. ვეიდემეიერ, თუ რა მსხვერპლი გაიღო ჩემმა ქმარმა გაზეთისათვის. ათასობით ნაღდი ფული დააბანდა მასში, დარწმუნებულმა პატიოსან დემოკრატების მიერ, გახდა გაზეთის მესაკუთრე მაშინ, როცა ცოტა იმედები იყო, რომ გაზეთი გაგრძელდებოდა. რომ დაეცვა გაზეთის პოლიტიკური ღირსება და თავის კელნელ ნაცნობების მოქალაქეობრივი ღირსება, მან ნება მისცა მისთვის დაეკისრებინათ მთელი სიმძიმე. მან მისცა თავისი მანქანა, მან მისცა მთელი თავისი შემოსავალი, წასვლის დროსაც კი 300 ტალერი ასესხა ახალი ბინის საიჯარო ქირისა და რედაქტორისათვის პონორარის ნაშთის გადასახდელად და სხვ. თქვენ იცით, რომ ჩვენთვის ჩვენ არაფერი შეგვენახავს; მე ფრანკფურტში გავემგზავრე, რომ დამეგირავებინა ჩემი ვერცხლი—უკანასკნელი, რაც ჩვენ შეგვრჩა. კელნში მე გავყიდე

ჟენნი ფონ-ვესტფალენ

ჩემი ავეჯი. როცა დადგა კონტრ-რევოლუციის უბედური ეპოქა, ჩემი ქმარი გაემგზავრა პარიზში, მე სამი ბავშვით გავყევი მას. მოწყობილი არც კი ვიყავით პარიზში, რომ კვლავ გაგვაძევეს; მე ბავშვებით მომიცეს მეტი ხნით დარჩენის უფლება, მე მას კვლავ გავყევი. ზღვა გადავცურეთ. ერთი თვის შემდეგ დაიბადა ჩვენი მეოთხე ბავშვი. თქვენ უნდა იცნობდეთ ლონდონს და აქაურ პირობებს, რომ წარმოიდგინოთ, თუ რას ნიშნავს ეს: სამი ბავშვი და მეოთხის გაჩენა. მარტო ოთახში 42 ტალერი გვიჯდებოდა თვეში. ყოველივე ამის გადახდას ჩვენ ვახერხებდით ჩვენი საკუთარი საშუალებებიდან. მაგრამ როცა გაჩნდა „Reue", ჩვენი პატარა რესურსები ამოიწურა. წინააღმდეგ შეთანხმებისა, ფულები, საერთოდ, არ შემოდიოდნენ ან შემოდიოდა ძლიერ თანხები და ჩვენ საშინელ მდგომარეობაში ჩავვარდით.

მე თქვენ აგიწერთ ამ ცხოვრების მხოლოდ ერთ დღეს იმ სახით, როგორადაც ის იყო სინამდვილეში და თქვენ დარწმუნდებით, რომ, ალბათ, ძლიერ ცოტა ემიგრანტს, განუცდია მსგავსი რამ. რადგან ძიძები აქ მიუწვდომელია, მე გადავწყვიტე, გულში და ზურგში მუდმივი საშინელი ტკივილების მიუხედავად, საკუთარი ძუძუთი მეკვება ბავშვი. მაგრამ საბრალო პატარა ანგელოზი ჩემგან იმდენ საზრუნავს და წყნარ მწუხარებას იწოვდა, რომ განუწყვეტლივ ავადმყოფობდა და დღეებს და ღამეებს განუწყვეტელ ტანჯვაში ატარებდა. გაჩენის მომენტიდან მას ერთი ღამეც არ უძინია; მაქსიმუმ მხოლოდ ორი - სამი საათი. უკანასკნელ ხანებში ამას დაემატა კიდევ მეტად ძლიერი კრუნჩხვა, ასე, რომ ბავშვი მუდმივად სიკვდილ - სიცოცხლეს შუა იმყოფებოდა. ტკივილების გამო ის ისე ძლიერად სწოვდა, რომ ჩემი ძუძუ ჭრილობებით დაიფარა და დასკდა, ხშირად მის პატარა აკანკალებულ პირში სისხლი მიწვეთავდა. ერთხელ მე ასე ვიჯექი, როცა შემოვიდა ჩვენი ბინის პატრონი ქალი, რომელმაც ზამთრის განმავლობაში ჩვენგან 250 ტალერზე მეტი მიიღო და რომელთანაც დადებული კონტრაქტით გათვალისწინებული იყო, რომ შემდეგში ჩვენ ფულს მივცემდით არა მას, არამედ სახლის პატრონს, რომელსაც მანამდე აწერილი ჰქონდა მისი ქონება. ახლა იგი უარყოფს კონტრაქტს და მოითხოვს — გადაუხადოთ მას 5 გირვანქა სტერლინგი, რომელიც ჩვენ დაგვრჩა მისი და ვინაიდან იმ წუთს ეს ფული არ გვქონდა, სახლში გაჩნდა ორი ეგზეკუტორი, რომლებმაც ყადაღა დაადეს მთელს ჩემს პატარა ქონებას — საწოლებს, საცვლებს, ტანსაცმელს, ყველაფერს, ჩემი პატარა ბავშვის აკვანსაც, საუკეთესო სათამაშოებს ჩემი გოგონებისას, რომლებიც იქვე ცხარე ცრემლებით სტიროდნენ. ისინი იმუქრებოდნენ, რომ ორი საათის შემდეგ ყველაფერს გაიტანენ — მაშინ მე ცარიელ მიწაზე უნდა დავრჩენილიყავი ჩემი გაყინული ბავშვებით, ჩემი ავადმყოფი ძუძუთი. ჩვენი მეგობარი შრამი მიეშურება ქალაქში, რომ დაგვეხმაროს. ჯდება ეტლში, ცხენები გაექანენ, ის გადმოხტა და გასისხლიანებული შემოიტანეს ჩვენთან სახლში, სადაც მე ვქვითინებ ჩემს აკანკალებულ ბავშვებთან ერთად.

ერთი დღის შემდეგ ჩვენ იძულებული ვიყავით დაგვეტოვებია ეს სახლი. იყო სიცივე, წვიმა და ნისლი. ჩემი ქმარი ეძებს ჩვენთვის ბინას, მაგრამ როცა ახსენებს ოთხ ბავშვს, არავის უნდა ჩვენი მიღება. დაბოლოს, ჩვენ გვეხმარება ერთი მეგობარი, ჩვენ ვქირაობთ. მე სასწრაფოდ ვყიდი ყველა ჩვენს საწოლებს, რომ გადავუხადოთ ვალი მეაფთიაქეს, მეპურეს, ყასაბს, რომლებიც დაფრთხნენ ქონების აწერის სკანდალით და გამოეშურნენ ჩვენთან თავთავიანთი ანგარიშებით. გაყიდული საწოლები გაიტანეს გარეთ და დასდვეს ურემზე. რა მოხდა? მზე დიდი ხნის ჩასული იყო, ინგლისის კანონი ამას კრძალავს, იჭრება სახლის პატრონი პოლიციელით და ამტკიცებს, რომ არ შეიძლება იყოს მისი ნივთები და რომ შესაძლებელია, ჩვენ საზღვარგარეთ გვინდა გაპარვა. ხუთი წუთიც არ გასულა, რომ ჩვენს კარებთან მოგროვდა ორასიოდე სამასამდე

ტაცი. ჩვენზის ყველა ბნელი ელემენტები. ჩვენ ჯარისკაცები უკან შევბრუნდით და მხოლოდ მეორე დილით, მზის ამოსვლის შემდეგ ისინი ჩაბარდა მტრებს. და აი, როცა მთელი ჩვენი პოზიციის გაყიდვის შედეგად ჩვენ ასეთ მდგომარეობაში ჩავვარდით, რომ მოგვიხდა თითქმის გენერლის გადაწყდა, მე ჩემს პატარა საყვარელი ბავშვებით გადავედი ჩემს ახლობელ ერთ პატარა ოთახში გერმანულ სასტუმროში, სადაც 5 ნახ. გირო სტერლინგით კვირაში შევიფარეთ ადამიანური მოპყრობას.

მაპატიეთ მე ძვირფასო მეგობარო, რომ ასე გრძელად აგიწერეთ ჩვენი ავდარი ცხოვრების მხოლოდ ერთი დღე: მე ვიცი, ეს არ არის კარგი, მაგრამ დღეს, საღამოს ჩემი გული მიისწრაფოდა ჩემს ერთგულ მეგობრისკენ ხელში და მე ოდესმე უნდა შემემსუბუქებინა იგი ჩემი ყველაზე ძვირფასი, საუკეთესო და საიმედო მეგობრის წინაშე. არ იფიქროთ, რომ ამ წვრილმანებმა ტანჯვამ გამტეხა მე. მე ძალიან კარგად ვიცი, რომ ჩვენი ბრძოლა არ არის განცალკევებული და რომ სწორედ მე ვეკუთვნი იმ რჩეულ ბედნიერებს, რომელთაც მეორეული ბედი, ვინაიდან ჩემს ახლოს არის ჩემი ძვირფასი ქმარი, ჩემი ცხოვრების დასაყრდენი. მაგრამ, რაც ნამდვილად მანადგურებს მთელი ჩემი არსებით და გულის მოკლავს, ეს არის ის, რომ ჩემს ქმარს მოუხდა ამდენი ყოველდღიური წვრილმანების გადატანა, მე ძალიან ცოტა დახმარების გაწევა შემეძლო და რომ ის, რომელიც ასე ბევრს ეხმარებოდა სიამოვნებით და სიხარულით, დღეს მოკლებულია ყოველგვარ დახმარებას. მაგრამ არ იფიქროთ, ძვირფასო ბ. ვეიდემეიერ, რომ ჩვენ ვინმეს რაიმე მოთხოვნილებებს ვუყენებთ. ერთადერთი რაც ჩემი ქმარი მოითხოვს იმათგან, ვინც ფიქრობს მასზე, იზიარებს მის და სულის მისი, ეს არის — საქმიანი ენერგიის გაწევა და მონაწილეობა მის „Revue"-ში. მე ამას ვამტკიცებ გაბედულად და სიამაყით. ეს ... იქნება მისთვის გასაგები ... მე ვფიქრობ, რომ ამ შემთხვევაში არავინ დარჩენილა მოტყუებული. ... ეს მტკივა მე. მაგრამ ჩემი ქმარი ყოველივე ამას ხვდება ... არ დაუკარგავს მომავლის იმედი, საუკეთესო განწყობილება და ყოველთვის სრულიად ჯანმრთელი იყო, როცა ხედავდა, რომ მე მხიარული ვარ და რომ ჩვენი ძვირფასი ბავშვები თავიანთ ძვირფას დედიკოს ეალერსებიან. მან, ძვირფასო ბ. ვეიდემეიერ, არ იცის, რომ მე ასე დაწვრილებით მოგწერეთ ჩვენს მდგომარეობაზე; ამიტომაც, მე გთხოვთ, არ გამოიყენოთ ეს სტრიქონები. მან მხოლოდ ის იცის, რომ მე მისი სახელით გთხოვეთ ... შეძლებისდაგვარად იზრუნოთ ფულების შეგროვებაზე და გადმოგზავნაზე.

ნახვამდის ძვირფასო მეგობარო! გადაეცით თქვენს ცოლს ჩემი გულითადი სალამი, თქვენს პატარა ანგელოზს კი კოცნა ერთი დედისაგან, რომელსაც ბევრი ცრემლი დაუღვრია თავის პატარა ყრმაზე. ჩვენი სამი ბავშვი, წინააღმდეგ ყველასი და ყოველივესი, მშვენივრად ვითარდება, გოგონები — ლამაზები, ცქრიალა, მხიარული და ყოველთვის ჯანმრთელი არიან. ჩვენი სქელი ბიჭუნა კი — ეშმაკი, იუმორით და ღიმილიანად ... სავსეა. პატარა ეშმაკუნა მთელი დღე ... ხმით და პათოსით მღერის და როცა ის მღერის ფრეილიგრატის მარსელიეზის სიტყვებს:

„ო, მოდი ივნისო და მოგვიტანე ჩვენ საქმეები, გული ისწრაფის ახალ საქმეებისაკენ", — მთელი სახლი ზანზარებს. შესაძლოა ამ თვის ჰქონდეს თავისი მსოფლიო ისტორიული მოწოდება ისე, როგორც მას, ორ უბედურ წინამორბედს — დაიწყოს დიადი ბრძოლა, როცა ჩვენ შეძლებთ მოგვეცემა კვლავ ჩამოვართვათ ერთმანეთს ხელი. ნახვამდის!

ქ. მარქსი და პარიზის კომუნა

მსოფლიო მუშათა კლასის ერთ-ერთი უდიდესი ბელადის გარდაცვალების 50 წლის თავზე და პარიზის კომუნის 62 წლის თავთან დაკავშირებით ინტერეს მოკლებული არ იქნება მოკლედ მაინც განვიხილოთ ის როლი, რომელიც 1-ლმა ინტერნაციონალმა და კერძოთ კარლ მარქსმა ითამაშა პარიზის კომუნის ისტორიაში.

კომუნა არ ყოფილა ინტერნაციონალის საქმე. მისი პარიზის სექციები თითქმის არავითარ მონაწილეობას არ იღებდნენ იმ მასიურ მოძრაობაში (1870 წ. 31 ოქტომბრის და 1871 წ. 22 იანვრის), რომლებმაც მოამზადეს პარიზის კომუნა. 18 მარტის რევოლუციაც ინტერნაციონალის მონაწილეობის გარეშე მოხდა. ამიტომ იყო, რომ ენგელსი შემდეგში სწერდა ზორგეს, რომ ინტერნაციონალს „თუმცა კი არ გაუნძრევია თითი, რათა ის (კომუნა) სასიცოცხლოდ გამოეწვია", თუმცა უდავოა მისი „ინტელექტუალური" შვილი იყო.

აღსანიშნავია აგრეთვე ის გარემოება, რომ ინტერნაციონალის პარიზის სექციების ბელადებში უმრავლესობა ეკუთვნოდა წვრილბურჟუაზიულ რევოლუციონერებს — იაკობინელებს და ბლანკისტებს (კომუნაში არჩეულ ინტერნაციონალის წევრებს შორის არც ერთი მარქსისტი არ აღმოჩნდა). ეს ხალხი სიტყვიერად ცნობდნენ სოციალისტურ პროგრამას, მაგრამ საქმით უარყოფდნენ პოლიტიკურ ბრძოლას და მაღალეულების დამყარების სოციალისტური პროგრამის განხორციელებლად.

მარქსისთვის და ინტერნაციონალის გენერალურ საბჭოსთვის, სადაც მარქსი ხელმძღვანელ როლს თამაშობდა, ცნობილი იყო ყველა ის სიძნელეები, რომლებიც ელობებოდნენ კავშირის აღყანხვლებულ პარიზის მშრომელებთან. მიუხედავად ამისა, მარქსმა პირდაპირ არადამაინტერე მუშაობა შეასრულა ამ კავშირის დასაწყარებლად. უკანასკნელი წლების განმავლობაში აღმოჩენილი ახალი დოკუმენტები ამას ნათლად მოწმობენ და ადასტურებენ, რომ მარქსის დამოკიდებულება კომუნასთან არ ამოიწურება გენერალური საბჭოს სამი მიმართვის ავტორობით (იხ. „სამოქალაქო ომი საფრანგეთში"), არამედ ბევრად სცილდება პარიზის კომუნის ამბებში ლიტერატურული მონაწილეობის ფარგლებს.

სედანთან საფრანგეთის არმიის საბოლოო დამარცხების, ნაპოლეონ მესამის ტყვეთ წაყვანისა და პარიზში რესპუბლიკის გამოცხადების შემდეგ, ინტერნაციონალის გენერალურმა საბჭომ გამოაქვეყნა მეორე მიმართვა საფრანგეთ-პრუსიის ომის შესახებ, მიმართვა, რომლის ავტორი იყო კ. მარქსი. უკვე იქ, რა ანალიზს საფრანგეთის იმპერიის დამარცხების შედეგად შექმნილ მდგომარეობას, გენერალური საბჭო ილაშქრებდა პრუსიელების წაირ საფრანგეთის ხალხთან ომის გაგრძელებისა და პრუსიის იუნკრობის ანექსიონისტური ზრახვების წინააღმდეგ. ამასთან ერთად მიმართვა ნიღაბს ხდიდა საფრანგეთის ახალ „რესპუბლიკანურ" მთავრობას, რომელსაც იმპერიისაგან მემკვიდრეობით მიეღო არა მარტო ნანგრევების გროვა, არამედ შიშიც მუშათა კლასის წინაშე". გენერალურ საბჭოს ეს მიმართვა გამოქვეყნდა 1870 წ. 9 სექტემბერს. ეს გარემოება ადასტურებს რა შორსმჭვრეტელობა, რა სიღრმე გამოიჩინა კ. მარქსმა ტიერ-ფავრ-ტროშიუს მთავრობის დახასიათებაში და მისი შესაძლებელი ტაქტიკის ანალიზში. ბურჟუაზიის „ნაციონალური თავდაცვის მთავრობა" სინამდვილეში იყო არა პრუსიელებისაგან თავდაცვის მთავრობა, არამედ პარიზის გმირული მუშათა კლასის ამოგლეტის ორგანიზაციის მთავრობა. ტროშიუ იცავს სიტყვით (იხ. მისი „ინტერნაციონალი") „სენტ-ტიუმერის წოდებულ მთავრობის აზრით ნაციონალური თავდაცვის ამოცანა მდგომარეობდა იმაში, რომ სისხლისმღვრელი შეტაკებებით გაანადგუროს პარიზში მისი გმირული ... და ... დიდი მსხვერპლის გამოწვევა იერიშებით ... ნაციონ-

„ბისმარკი კმაყოფილი გასცქერის პარიზის ნანგრევებს და, ალბათ, ხედავს მათში „პირველ ნაბიჯს" დიდი ქალაქების საყოველთაო დანგრევისაკენ... ის კმაყოფილი სტკბება პარიზის პროლეტარიატის გვამებით.. განა გინახავთ ისტორიაში გამარჯვებული, რომელიც გაბედავდა თავისი გამარჯვება დაეგვირგვინებინა დამარცხებული მთავრობის ჟანდარმის და დაქირავებული მკვლელის როლით?".

ქ. მარქსი („სამოქალაქო ომი საფრანგეთში").

კომუნართა ტიპები

[illegible] გარემოში [illegible] [illegible] არ ჩი- ვროდა მას*).

პარიზის მუშათა კლასი იმყოფებოდა უმძიმეს პირობებში. ერთის მხრივ მას ემუქრებოდა პარიზის დაცემა მთელი სიმძიმით, მეორე მხრივ ის გარემოცულებოდა ტიერის ფეოდალ-ბურჟუაზიული ბანაკის ობიექტურ [illegible] [illegible] ... ის გარემოება, რომ პარიზის პროლეტარიატს არ ჰყავდა მტკიცე ორგანიზაცია — თავისი პარტია, ცხადია, [illegible] არ [illegible] ერთდროულად ბრძოლა პრუსიელებისა და ტიერის ბანაკის წინააღმდეგ. [illegible] რევოლ [illegible] პარიზის მშრომელებს.

„უკიდურესად ცუდი ახალი მთავრობის დამხობისა, როცა მტერი უკვე პარიზის კარიბჭეზე იდგა, ხალხურ-რესპუბლიკური შეთქმულება იქნებოდა. ფრანგმა მუშებმა ზედმიწევნით თავიანთი სამოქალაქო ვალდებულება, მაგრამ იმავე არ უნდა დაემორჩილონ 1792 წლის ეროვნულ ტრადიციებს, როცა ფრანგმა გლეხობამ თავი მოატყუებინა პირველი იმპერიის ეროვნული მოგონებებით. მათ წარსული კი არ უნდა გაიმეორონ, არამედ მომავალი უნდა ააშენონ. დაე, მათ წყნარად და გაბედულად გამოიყენონ საშუალებანი, რომელთაც მათ რესპუბლიკური თავისუფლება აძლევს, რათა საკუთარი კლასის ორგანიზაცია საფუძვლიანად განამტკიცონ. ეს მათ ახალ, ჰერკულესურ ძალას მისცემს საფრანგეთის აღორძინებისა და ჩვენი საბოლოო მიზნის — პროლეტარიატის განთავისუფლებისათვის. მათ ძალაზე და სიბრძნეზეა ახლა დამოკიდებული რესპუბლიკის ბედი".

პოლიციელების ბიურო პარიზისათვის ალყის შემორტყმის შემდეგად კავშირი ინტერნაციონალურ სექციებს შორის საბჭოსა და მის პარიზის სექციებს შორის ძლიერებით შეწყდა. მაგრამ კომუნის გამოცხადების შემდეგ გაწყვეტილი კავშირი კვლავ განახლდა. ინტერნაციონალი არ დაკმაყოფილდა მარტო წერილობითი კავშირით და [illegible] წარმომადგენელი გაგზავნა საფრანგეთში მდგომარეობასთან ადგილობრივ გასაცნობად.

18 მარტის ამბებმა უდიდესი აღფრთოვანება გამოიწვია მარქსში: „როგორი მოქნილობა, როგორი ისტორიული ინიციატივა, როგორი თავდადების თვისებები გამოიჩინეს ამ პარიზელებმა",—სწერდა მარქსი კუგელმანს (1871 წ. 12 აპრილს) — „6 თვის შიმშილობისა და გაპარტახების შემდეგ... ისინი პრუსიელთა ხიშტების წინ კვლავ გამოვიდნენ, თითქო... მტერი ჯერ კიდევ არ იდგეს პარიზის კარებთან. ისტორიას არ ახსოვს ამგვარი გმირობა".

მარქსი, რომელსაც როგორც ზევით დავინახეთ, ნათლად ჰქონდა წარმოდგენილი საფრანგეთის და კერძოთ პარიზის მასე-

*) ამ [illegible] ხელმძღვანელობაში აქვს ტიერის მთავრობის სამხედრო საქმეთა რწმუნებულის ტროშიუს მიერ ტიერისა და ფავრის თანამშრომლებით ნათქვამი ფრაზა, რომ ის პარიზის თავდაცვაზე თავიდანვე ისე უყურებდა, როგორც „გმირულ უგუნურებას".

ბის განწყობილებას, მაინც ყოველ ღონეს ხმარობდა, რომ გ[illegible] კომუნის და აქაური ხელმძღვანელებისათვის რჩევა-დარიგება მიეცა. არავითარი ილუზიები არ ჰქონდა იმ ბედის შესახებ, რომელიც მოელოდა კომუნას, მაგრამ მიუხედავად ამისა ის მიესალმა პირველ პროლეტარულ რევოლუციას, რადგან ლენინის სიტყვით მარქსი „უველაზე მაღლა აყენებდა მასების ისტორიულ ინიციატივას".

მართალია, ბაცილიონალური გვარდიის ცენტრალურ კომიტეტში სჭარბობდნენ ბლანკისტები, ხალხი, რომელიც მაკლები ხელმძღვანელობდა მარქსით, მაგრამ ცენტრალურ კომიტეტს მაინც მიიღო ბევრი რევოლუციის კარიერებში წარმოშობილი ხელმძღვანელებიც, პარიზის პროლეტარიატის საუკეთესოები. მარქსი ნათლად ხედავდა, თუ რა საფრთხეს უმზადებდა 18 მარტის რევოლუციას ის თავდაცვითი გზა, რომელსაც დაადგა ნაციონალური გვარდიის ცენტრალური კომიტეტი. რამაც საშუალება მისცა ბურჟუაზიულ ვერსალს თავისი კონტრრევოლუციური ბანდით გაეწყვიტა პარიზის და მოეკრიბა ძალები რევოლუციური პარიზის დასამარცხებლად.

აი რას სწერდა მარქსი ციხიდან ახლად განთავისუფლებულ ვილჰელმ ლიბკნეხტს 1871 წ. 6 აპრილს:

„... როგორც ჩანს პარიზელები მარცხდებიან. თუ ეს ასეა, ეს არის მათი ბრალი, მაგრამ ბრალი, რომელიც გამოიწვია ულმობელ დიდმა პატიოსნებამ. შემდეგ კი კომუნამ საშუალება მისცა ამ ხანმოკლე გადაგვარებულ ტიერის დროზე მოეყარა თავი მტრული ძალებისათვის:

1) იმიტომ, რომ მათ უგნურების გამო არ სურდათ დაეწყოთ სამოქალაქო ომი, თითქო ტიერმა თვითონ არ დაიწყო ის პარიზის ძალით განიარაღების ცდით! თითქო ნაციონალურ კრებას უნდა გადაეწყვიტა მხოლოდ პრუსიელებთან ომის ან ზავის საკითხი და არა დაუყოვნებლივ ომი გამოეცხადებინა რესპუბლიკისათვის,

2) რომ მათთვის ბრალი არ დაედოთ ძალაუფლების ძალით ხელში ჩაგდებაში, მათ დაჰკარგეს ძვირფასი მომენტი — საჭირო იყო დაუყოვნებლივ იერიში ვერსალზე, პარიზში რეაქციის დამარცხების შემდეგ—კომუნის არჩევაზე, რომლის ორგანიზაცია აგრეთვე დროს მოითხოვდა".

ერთი გერმანელი ვაჭრის საშუალებით, რომელიც მთელი წლის განმავლობაში ლონდონსა და პარიზს შორის მოგზაურობდა სავაჭრო საქმეებზე, მარქსს ცოცხალი კავშირი ჰქონდა კომუნის ცალკე წევრებთან (ვარლენთან, ფრანკელთან).

1871 წ. 13 მაისს მარქსი სწერდა ფრანკელსა და ვარლენს: „კომუნა ჩემის აზრით მეტად ბევრ დროს ხარჯავს წვრილმანებზე, როგორც ჩანს, მუშათა მოძრაობასთან ერთად არსებობს კიდევ სხვა გავლენანი. მაგრამ ყველაფერი ეს არაფერი იქნებოდა, რომ თქვენ მოგეცათ შესაძლებლობა დაკარგული დროის ანაზღაურებისა". ამ „სხვა გავლენებისა" ქვეშ მარქსი გულისხმობს ბლანკისტურ-პრუდონისტულ გავლენებს, რომლებიც სჭარბობ-

კომუნართა ტიპები

და ისინი მარტო იმ გავლენით კი არ ...ლურ კომიტეტში, არამედ ინტერნაციონალის სექციებშიც კი. ეს მიწერ-მოწერა-კავშირი არ იყო ერთი მხრივი: კომუნის წევრები თავის მხრივ მიმართავდნენ მარქსს რჩევა-დარიგებისათვის (კომუნარ ფრანკელის — კომუნაში საზოგადოებრივ სამუშაოთა დეპარტამენტის დელეგატის წერილი მარქსს და სხვ.).

მარქსი არ კმაყოფილდებოდა მარტო მიწერ-მოწერით და რჩევა-დარიგების მიცემით კომუნის წევრებისათვის. ენგელსთან ერთად ის ენერგიულად მუშაობდა მსოფლიო მუშათა აზრის დასარაზმავად პარიზის კომუნის საქმის გარშემო.

მაგრამ აი კომუნა დაეცა. ტიერი და მისი ბოროტი სისხლიანი აბაზის უწყობენ პარიზის გმირულ პროლეტარიატს. მსოფლიო ბურჟუაზია საამოვნებით ხითხითებს პარიზის მუშათა სისხლის ზღვებივით დამტყბარი და გაფეთოლებით ესხმის თავს პარიზის კომუნარებს და ინტერნაციონალს. მარქსის ეგის იწყება ტიტანური ბრძოლის დღეები. ის ერთის მხრივ მიზნად ისახავს ნიღბის ახადოს ბურჟუაზიის ცილისწამებათა კამპანიას, მეორის მხრივ ნათელი მოფინოს კომუნის საქმეს და მნიშვნელობას, რისთვისაც არ ერიდება ინტერნაციონალის საბჭოს დაკავშირებას კომუნის საქმესთან. ამ მუშაობის შედეგია ინტერნაციონალის მესამე მიმართვა, გამოქვეყნებული 1871 წ. 30 მაისს.

„მუშათა პარიზი მისი კომუნით სუყოველთვის პატივცემული იქნება, როგორც ახალი საზოგადოების სახელოვანი წინამორბედი. მისი წამებულნი აღბეჭდილი არიან მუშათა კლასის დიად გულში. მოღალატე მისი განმაადიდებლები ისტორიამ უკვე დღეიდან მიაკრა სამარცხვინო ბოძზე, საიდანაც მათ ვერ მოხსნის მათი ხუცების ლოცვები"—ასე თავდებოდა ეს ისტორიული დოკუმენტი, რომელმაც უდიდესი შთაბეჭდილება მოახდინა მშრომელ მასებში და ბურჟუაზიის საშინელი აღშფოთება გამოიწვია.

„მან (მანიფესტმა,—სწერს მარქსი კუგელმანს 1871 წ. 18 ივლისს)—საშინელი არეულობა გამოიწვია და მე პატივი მაქვს ვიყო ადამიანი, რომელსაც მთელს ლონდონში ახლა ყველაზე უფრო სწამებენ ცილს და რომელსაც ყველაზე უფრო ემუქრებიან. მართალი გითხრა, ეს შესანიშნავია, ოცდაათწლიანი მოსაწყენი ჭაობის იდილიის შემდეგ. მთავრობის ორგანო „ობსერვერი" პასუხისგებაში მიცემით მემუქრება. აბა ერთი გაბედონ! ვაფურთხებ მაგ არამზადებს"!

მიუხედავად ამისა, მუშათა მასების გაბ[illegible] მარქსს ვერ გაუტეხეს [illegible] მისცემა. ინგლისის მთავრობა იძულებული შეიქნა აგრეთვე [illegible] ევროპის მთავრობების ზეწოლას ინტერნაციონალის წინააღმდეგ, რომლის ორგანიზაციის სულისჩამდგმელი იყო მარქსი.

მაგრამ მარქსის მუშაობა არ ამოიწურა მარტო კომუნის საქმის დაცვით და რეაბილიტაციით კომუნის წარმოშობისათვის ბრძოლით. ამავე დროს მარქსი ენერგიულ მონაწილეობას იღებს დამარცხების ორგანიზაციის კომუნის ლტოლვილებისათვის, იმათთვის ვინც ტიერის მჯელაზებს გადაურჩა და ჩუმად სახელ მწიფოებს შეაფარა თავი. თანხების შეგროვება ლტოლვილებისათვის, მათი უზრუნველყოფა ბინებით, პასპორტებით და თავისუფალი მიმოსვლით მათთვის, ვინც ჯერ კიდევ იმალებოდა საფრანგეთში—ეს მუშაობა მთელი სიმძიმით დააწვა მარქსს, რომელიც ამჟღავნებდა ზღვარდაუდებელ ენერგიას, მთელი თავის შესაძლებლობებს უთმობდა ლტოლვილების, ტიერის მსხვერპლთა და მშრომელთა საქმეს.

ვ. წ.

როგორ დააპატიმრეს „მარქსი“ ოდესაში

ძლიერ ბევრი კურიოზული შემთხვევის პოვნა შეიძლება ცნობილი მისი „უდიდებულესობის—ხელმწიფე იმპერატორის“ საკუთარი კანცელარიის მესამე განყოფილების პოლიციის დეპარტამენტის და ოხრანკის საქმიანობაში. ამ დაწესებულებების კედლებში იჯდა ხალხი, რომელიც ხშირად სრულიად ვერ ერკვეოდა რევოლიუციონერ დაჯგუფებებში.

ქვემოთ მე-3 განყოფილების ერთ-ერთ საქმეში დაცული დოკუმენტების საფუძველზე მკითხველი გაეცნობა ერთ ანეკდოტურ ეპიზოდს.

წარსული საუკუნის 70 წლებისათვის I ინტერნაციონალის გავლენა ევროპაში უდიდესი იყო და მისი ბელადის—კარლ მარქსის სახელი—ევროპის მაშინდელ მთავრობათა ხელმძღვანელებისათვის, მათ შორის რუსეთის მთავრობისთვისაც, არც ისე სასიამოვნო გასაგონი იყო.

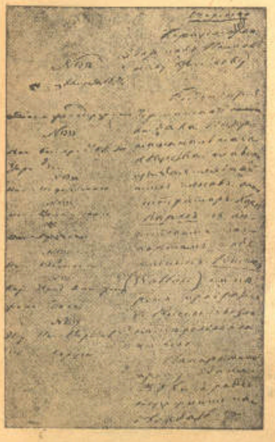

III განყოფილების მმართველის თანაშემწის ტაინი სოვეტნიკის გრაბოვსკის მიმართვა სანაპირო რაიონების ყველა ჟანდარმთა სამმართველოების უფროსებისადმი წინადადებით—თვალყური ადევნონ მარქსის გამოჩენას მათ რაიონში და დააპატიმრონ იგი.

და აი, 1871 წლის შუაში III განყოფილების ყურამდე მიაღწია ხმამ, რომ კარლ მარქსი სხვისი გვარით აპირობს რუსეთში ჩასვლას. გამოურკვეველია, თუ ვის შეეძლო ამ ცნობის გამოგზავნა. ფიქრობენ, რომ ეს ცნობა ეკუთვნის რუსეთის ოხრანკის ერთ-ერთ ფარულ აგენტს—ბალაშოვ—პოტოცკის, რომელიც მაშინ ლონდონში იმყოფებოდა. ვინაიდან ამ ცნობას პეტერბურგში იმ წამსვე დაუჯერეს, იმ წამსვე რეალურად შეუდგენ მარქსის ძებნას. მესამე განყოფილების მმართველის თანაშემწის ტაინი სოვეტნიკის გრაბოვსკის ხელისმოწერით „სასწრაფოთ და საიდუმლოდ“ სანაპირო რაიონების ყველა ჟანდარმთა სამმართველოების უფროსებს დაეგზავნა შემდეგი ცირკულიარული მიმართვა:

№ 1858 **საიდუმლო.**

1871 წ. 14 აგვისტო

ინტერნაციონალური საზოგადოების გერმანული განყოფილების თავმჯდომარეს და მისი ერთ-ერთი აქტიური წევრის ლიტერატორ კარლ მარქსს განზრახვა აქვს ინგლისური პასპორტით ვალლასის (Vallase) გვარით შემოვიდეს რუსეთში ბოროტის განზრახვით. უმორჩილესად გთხოვთ თქვენს აღმატებულებას უსასტიკესად ადევნოს თვალყური მარქს-ვალლასის გამოჩენას ჩვენს საზღვრებში და მისი დაპატიმრების შემთხვევაში დეპეშით აცნობოთ მისი უდიდებულესობის —ხელმწიფე-იმპერატორის საკუთარი კანცელარიის III განყოფილებას და დაუცადოთ მის განკარგულებებს“.

ხელისმოწერა; განყოფილების მმართველის მაგიერ ტაინი სოვეტნიკი გრაბოვსკი.

ასეთი მიმართვები ჟანდარმთა კორპუსის ხელმძღვანელ პოლკოვნიკ ფიტკოვის გარდა მიიღო ბესარაბიის საოლქო ჟანდარმთა სამმართველოს უფროსმა, პოდოლის, ვოლინის, კოვნის და ვარშავის ჟანდარმთა სამმართველოს უფროსებმა. ოდესის ჟანდარმთა სამმართველოს უფროსს კი ამგვარ ცირკულიარულ წერილის ნაცვლად ჯერ კიდევ 1871 წლის 24 ივნისს გაეგზავნა სასწრაფო დეპეშა ამავე საკითხზე.

სწორედ აქ დატრიალდა ეს ანეკდოტური ამბავი. იმ დროს ოდესაში თარეშობდა პოლკოვნიკი კნოპპე. და ამ კნოპპემ ზემოხსენებული დეპეშის მიღებიდან თითქმის ერთი წლის შემდეგ—1872 წ. მაისში—მოახერხა კარლ მარქსის „აღმოჩენა“ ოდესაში და მისი ბინაზე დაპატიმრება ორი დღე-ღამის განმავლობაში. იმას, თუ როგორ მოხდა თვით დაპატიმრება, კნოპპე აღწერს მიმართვაში ჟანდარმთა ცალკე კორპუსის უფროსის სახელზე. აი რას სწერს კნოპპე ამ მიმართვაში:

„მიმდინარე წლის მაისში გემით კონსტანტინეპოლიდან ჩამოვიდა იული — ალექსანდრ მარია მარქსი, ქალაქ ლეიპციგის მცხოვრები, რომელსაც ინგლისის ქვეშევრდომობა მიუღია 1866 წელს და მისი სიტყვით ცხოვრობს ქალაქ ნოტტინგამში, სადაც მის მამას აქვს სავაჭრო სახლი. მისი პასპორტი გაცემულია ლორდ გრენვილის მიერ და დამოწმებულია ჩვენი კონსულის მიერ მიმდინარე წლის 18 აპრილს.

მხედველობაში მქონდა რა თქვენი ბრწყინვალების წარსული წლის 24 ივნისის დეპეშა, რომლითაც წინადადება მეძლეოდა მე ვიდაც მარქსი, რომელიც კონსტანტინეპოლიდან უნდა ჩამოსულიყო, დამეპატიმრებია, მე თქვენი ბრძანების ზუსტად ასრულების მიზნით და რადგან არ მქონდა მარქსის ნიშნები და არც სახელი, გაუგებრობის შესაძლებლობის გამო, მით უფრო რომ გაჩხრეკის დროს მას არაფერი საეჭვო არ აღმოაჩნდა,—არ დავაპატიმრე იგი ფორმალურად, არამედ გრადონაჩალნიკის საშვალებით, რომელსაც ამ საგანზე მქონდა ადგილობრივ გენერალ-გუბერნატორის მიწერილობა, წინადადება მიეცა მას ან გემზე დარჩენილიყო მის გვართან დაკავშირებულ გაუგებრობის გამორკვევამდე, ანდა ჩამოსულიყო ნაპირზე და გაჩერებულიყო რომელ სასტუმროშიც მოისურვებდა მაგრამ იმ პირობით, რომ არ გამოვიდოდა თავის ნომრიდან ნებართვის მიღებამდე. ამასთან ერთად მას მიეცა შესაძლებლობა მიელო ის პირები, რომლებთანაც მას, მისი განცხადებით, სავაჭრო ურთიერთობა მქონდა. მისი პასპორტი დარჩა გრადონაჩალნიკთან, მარქსის ნომერს კი მიჩენილი ჰყავს პოლიციელი“...

და დაპატიმრებული გაანთავისუფლეს მხოლოდ მაშინ, როცა პეტერბურგთან ტელეგრაფით მოლაპარაკების შედეგად გამოირკვა, რომ საერთაშორისო მუშათა კლასის გენიალური ბელადის ნაცვლად დაპატიმრებული იყო ბახეირად წერა-კითხვის უცოდინარი ვაჭარი მარქსი. იძულებული გახდნენ საბრალო გამოეშვათ. აი რას აცნობებდა ამის შესახებ პოლკოვნიკი კნოპპე ჟანდარმთა ცალკე კორპუსის უფროსს:

„ამა რიცხვში თქვენი ბრწყინვალების დეპეშების მიღებისთანავე მარქსი

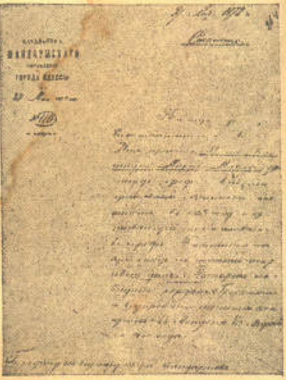

ოდესის ჟანდარმთა სამმართველოს უფროსის პოლკოვნიკ კნოპპის ცნობა მარქსის დაპატიმრების შესახებ ოდესაში.

დაუყოვნებლივ განთავისუფლებული იქნა ზემდგომი მეთვალყურეობისაგან. მისთვის შექმნილ დაბრკოლებებისათვის მან საჩივრით მიმართა თავის ადგილობრივ კონსულს, მაგრამ მან ამ საჩივარს არ მიაქცია განსაკუთრებული ყურადღება და სიტყვიერი განმარტების მიღების შემდეგ მოიწონა ადგილობრივი ადმინისტრაციის მოქმედება.

მოვახსენებ რა ამას თქვენს ბრწყინვალებას, პატივი მაქვს უმორჩილესად გთხოვოთ, თუ არის ნიშნები ან უფრო ზუსტი ცნობები იმ მარქსის პიროვნების გამოსარკვევად, რომელიც რუსეთში ჩამოსვლის შემდეგ დაპატიმრებული უნდა იქნას მაცნობოთ ასეთი მე, შესაძლებელი გაუგებრობის თავიდან ასაცილებლად“.

კნოპპე არ კარგავდა იმედს, რომ შესძლებდა მარქსის დაპატიმრებას ოდესაში. მან იმასაც მიაღწია, რომ „მისი ბრწყინვალების“ რეზოლიუციის თანახმად მას „უცხოეთის ცნობებში“ აღმოჩენილ მარქსის სურათის ასლიც კი გაუგზავნეს.

ა. ქ.

გ. ქუჩიშვილი

8 მარტი

რა კარგია,
რა დიადი
ეს ფრიადი
დილა,
მიწის ჰიმნი
ცამდე ადის,
ლაღად,
ფრთაგაშლილად!

ცაც ისეა
პირმცინარი,
ისე მოწმენდილა,—
რომ მზის ალით
მთა თუ ბარი
ჰქუხს სიცილით!

ყველა:
დიდი თუ პატარა
გარედ გამოშლილა;
მოხუციც კი მხიარულობს,—
ჰქუხს ყმაწვილად!

შეხეთ:
მშრომელ
ქალთა რაზმი
მოდის თოფით ხელში;
მოდის
მხედრულ დისციპლინით,
გამართული წელში!

მას მოჰყვება
ქედმაღალი
და დიდძალი
მასსა;
კოლექტიურ
შრომის ჰიმნში
აქსოვს გულისთქმასა!

სოფლებში თუ
ქალაქებში
ზეიმია ქალთა;
მილწევათა გამოფენა,
შემოწმება ძალთა!

ძველ თბილისსაც
ისე მძლავრად
შეუცვლია ფერი,
რომ ყველგან სჩქეფს
სიხალისე,
ჯანსაღი,
ძლიერი!

ყოველ ფეხის
ნაბიჯზე
ხუდებიან გიგანტებს
და მშენებლებს
სიხარულის
ალტაცებით ანთებს!

ჰო-და,
ასე დიადია
ეს ფრიადი
დილა,
წითელ-წითელი დროშები
ცეცხლის ტყედ გაშლილა!

მშრომელ ქალთა
ოკეანე
მოდის ზვირთაყრილად
ძველ მსოფლიოს
ემუქრება:
წაგლეკავო,
ფრთხილად!

მოდის,
ქუჩებს ახალისებს
უდარდელ სიცილით,
ქალაქსა სძრავს,
აგუგუნებს
მკვეთრი მოძახილით:

დებო!
თუ ჩვენთვის
გათენდა
გამარჯვების დილა,
თუ საბჭოთა
დიდ კავშირში
ქალიც სრულყოფილა,—
ეს მისთვის რომ
ჩვენც გავიღეთ
სისხლი,
ოფლი: წვლილად!
დებო!

მუსლიმან ქალებმაც
ცეცხლს შეუნთეს ჩადრი
და ჩვენს რიგებს
მხარს უმშვენებს
მათი მწყობრი კადრი!

დებო!
დღესაც
სხვა ქვეყნებში
გმინავს მონა-ქალი;
ფეხქვეშ სთელავს
უუფლებოს
მეფე—კაპიტალი!
თუმცა
ავჟანყების დროშა
იქაც აფრენილა.
მუშა ქალთა
სისხლი,
ცრემლი
მრავალჯერ დაღვრილა,—
მაგრამ ყველა იმედები
მარცხმა გაუწბილათ!

და დღეს,
ჩვენში რომ ფრიალებს
წითელი ალამი,—
მონა-დებსაც შეუთვალოთ
მებრძოლი სალამი.

მაშ, წინ!
ლენინიზმის დროშით!
წინ!
ერთად და
მედგრად!—
ყველა ქვეყნის
მშრომელ ქალთა
მტრებზე ასამხედრად!

თბილისის აბრეშუმის ფაბრიკის სართავი ცეხის საუკეთესო დამკვრელი აქტივისტი—ქალი ამხ. ვადაჭკორია.

არტელი „წითელი ტრიკოტაჟელი"-ს (თბილისი) თავმჯდომარე, დაწინაურებული თურქი მუშა-ქალი ამხ. ბაგიროვა.

26-ის სახელობის ქარხნის (თბილისი) დამკვრელი მუშა-ქალი, ამხ. კონსტანტინე, დაწინაურებულია საწარმოო თათბირების მდივნად, არა ერთხელ ყოფილა დაჯილდოებული დამკვრელური მუშაობისათვის.

ამიერ-კავკასიის ფედერაციის 11 წელი

სომეხი და თურქი ბურჟუაზია ერთმანეთზე უსისიანებდა სომეხ და თურქ მუშებს და გლეხებს, აწყობდა სომეხ-თათარ მშრომელთა ხოცვა-ჟლეტას, მოძმე ერების მშრომელთა სისხლის ტბები იდგა მაშინდელი აზერბეიჯანის და სომხეთის სოფლებსა და ქალაქებში.

ეს იყო თვითმპყრობელობის დროს.

მენშევიკები, დაშნაკები, მუსავატელები თებერვლის რევოლუციის შემდეგაც განაგრძობდნენ ეროვნული შუღლისა და მტრობის თესვას, ნაციონალიზმის შხამით სწამ-

ამხ. ლ. ბერია
საქ კ. პ (ბ) ა.-კ. სამხარეო კომიტეტის და საქ კ. პ (ბ) ცეკას მდივანი.

ლავდნენ ამიერ-კავკასიის მოძმე ხალხებს, კვლავ იღვრებოდა სომეხ და თურქ მშრომელთა სისხლი.

დიდი ოქტომბრის შემდეგ ისინი გამოეთიშენ რუსეთის პროლეტარულ რევოლუციას, გამოაცხადეს ა.-კავკასიის „დამოუკიდებლობა".

მაგრამ დიდხანს ვერ გაიტანეს ერთმანეთი ამიერ-კავკასიელმა ნაციონალისტებმა, გამოაცხადეს „თავიანთი" ქვეყნების „დამოუკიდებლობა"—ე. ი. ამიერ-კავკასიის მშრომელთა ბედ-იღბალი ხელში ჩაუგდეს გამვლელ-გამომვლელ იმპერიალისტებს—ჯერ თურქეთის, გერმანიის, შემდეგ—ინგლის-საფრანგეთის—იტალიის. „ცალკ-ცალკე და ყველა ერთად" ისინი ერთგულების და მორჩილების ფიცს აძლევდნენ იმპერიალისტების ვიგინდარა გენერლებს, რომლებიც ამიერ-კავკასიის „დამოუკიდებელი" რესპუბლიკების არა მარტო ხალხებს, არამედ მათ „მთავრობებსაც" ისე ეპყრობოდნენ, როგორც თავიანთ ხელქვეითებს კოლონიებში. კვლავ ანთებდა შოვინიზმის შხამი, ნაციონალისტური აგიტაცია კვლავ სწამლავდა ამიერ-კავკასიის ხალხებს. დაერივნენ ერთმანეთს ამიერ-კავკასიელი დემოკრატები, თოფებით, ტყვიამფრქვევებით, ზარბაზნებით და ჯავშნოსნებით სწყვეტდა თავიანთ სადაო საკითხებს საქართველოს, სომხეთის და აზერბეიჯანის ბურჟუაზია, კვლავ დადგა ქართველ, თურქ და სომეხ მშრომელთა სისხლის ტბები. ამავე დროს დიდმპყრობელური ხუნდით დაავადებული სომეხი, ქართველი და თურქი ნაციონალისტები სასტიკად სძარცვავდნენ და სდევნიდნენ ეროვნულ უმცირესობებს. საკმაოა გავიხსენოთ, თუნდაც, სამხრეთ-ოსეთის და აფხაზეთის სოფლების აწიოკება ვალიკო ჯუღელის „სახელოვანი" ბანდების მიერ, სომხების დევნა მუსავატისტურ აზერბეიჯანში, თათრების ჟლეტა დაშნაკურ სომხეთში, ერთი სიტყვით სომეხ, თურქ და ქართველ ნაციონალისტებს მტკიცედ მიჰქონდათ „დამოუკიდებლობის" „მძიმე ჯვარი" — მლიქვნელობდნენ იმპერიალისტების წინაშე, ფეხქვეშ ეგებოდნენ მათ და ყოველწუთის მზად ჰქონდათ ხანჯალი ერთმანეთისათვის ზურგში ჩასაცემად.

მხოლოდ ერთ საკითხში ჰქონდათ მათ საერთო ენა—ეს იყო ველური სიძულვილი რუსეთის პროლეტარული რევოლუციისადმი, სიძულვილი, რომელიც იქამდე მიდიოდა, რომ „სოციალისტი" ნოე ჟორდანია არ მოერიდა ეთქვა „დასავლეთის იმპერიალისტებში მირჩევნია აღმოსავლეთის ფანატიკოსებსო". ეს არ იყო ცარიელი ფრაზა — ჟორდანია - რასულ-ზადე - ხატისოვები პრაქტიკულად ამტკიცებდნენ, რომ არა თუ დასავლეთის იმპერიალისტები, არამედ რუ-

ამხ. მუსაბეკოვი
ამიერ-კავკასიის სახკომსაბჭოს თავმჯდომარე.

სი თვითმპყრობელობაც კი ურჩევნიათ და ურჩევნიათ პროლეტარიატის დიქტატურისათვის მებრძოლებს: ამიერ-კავკასია მათ გადააქციეს რუსეთის კონტრ-რევოლუციის და მოკავშირეთა ინტერვენციონისტული არმიების ზურგად, საიდანაც ისინი იღებდნენ ცოცხალ ძალებს და საომარ მასალას რუსეთის პროლეტარული რევოლუციის სისხლში ჩასახრჩობად.

„დამოუკიდებელი" რესპუბლიკების შიგნით კი გრძნობდა უსაშინელეს მდგომარეობაში ჩავარდნილი მუშათა კლასი და მშრომელი გლეხობა. ფაბრიკა-ქარხნები ისევ დარჩა კაპიტალისტების ხელში და მოკლებული ნედლეულსა და ბაზარს ზედი-ზედ იხურებოდა. ამიერ-კავკასიის ბუნებრივ სიმდიდრეებს ძარცვავდნენ ყველა გამვლელ-გამომვლელები. ამიერ-კავკასიის სოფლებში კვლავინდებურად ბატონობდნენ მემამულეები, რომლებიც უცხოელებსაც კი მიმართავდნენ დახმარებისათვის, როცა ად-

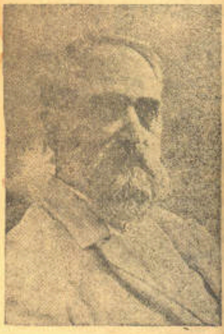

ამხ ფ. მახარაძე
საქართველოსა და ამიერ-კავკასიის ცაკის თავმჯდომარე.

გილობრივი „მთავრობები" საკმაო სიმტკიცით ვერ იცავდნენ მათ ინტერესებს (გავიხსენოთ, თუნდაც, ქართველ მემამულეების მიმართვა დახმარებისათვის გერმანიის ჯარების სარდლობისადმი).

„დამოუკიდებლობა" მძიმე ტვირთად აწვებოდა ამიერ-კავკასიის მშრომელთ. სამინისტროები, დეპარტამენტები, ელჩები და დესპანები,—იყო თუ არ იყო საჭირო, საოკუპაციო ჯარების და იმპერიალისტურ გენერლების შენახვა, ყოველივე ამისათვის საჭირო ხარჯები ამოდიოდა მშრომელთა ჯიბიდან.

მენშევიკურ-დაშნაკურ - მუსავატისტური უღელის მოცილების ყოველგვარი ცდა ქართველ-სომეხ-თურქ მშრომელთა მხრივ იწვევდა უსასტიკეს რეპრესიებს და ათასობით იწირავდა რევოლუციონერთა სიცოცხლეს.

მაგრამ ოქტომბერმა მაინც გაიმარჯვა ამიერ-კავკასიაში. მენშევიკ-დაშნაკ-მუსავატისტებს ვერ უშველა ვერც მათმა მფარველმა—ინგლის-საფრანგეთის იმპერიალიზმმა.

უმძიმესი მემკვიდრეობა მიიღო ამიერ-კავკასიის საბჭოთა ხელისუფლებამ; შიგნიდან მოშხამული ატმოსფერო, დანგრეული მრეწველობა და ტრანსპორტი, გაპარტახებული სახალხო მეურნეობა.

მხოლოდ ამიერ-კავკასიის მშრომელთა ძმური თანამშრომლობით, მხოლოდ შერ-

ამხ. ანანიანი
სომხეთისა და ამიერ-კავკასიის ცაკის თავმჯდომარე

თუ ზუსტი ძალდატანით შეიძლებოდა ამ უსაზღვრო მ...მტკიცებულობის ლიკვიდაცია, ამიერ-კავკასიის ხალხთა მეურნეობის ფეხზე წამოყენება და პირობების შექმნა სოციალიზმის მშენებლობის დასაწყებად.

თვალსაჩინოების შემდეგ, რაც დაემხო ა.-კავკასიის კონტრ-რევოლუციის და ხელისუფლების იმპერიალიზმის უკანასკნელი თავშესაფარი ამიერ-კავკასიაში — მენშევიკების ბატონობა საქართველოში, ვ. ი. ლენინი დაბეჯითებით მოითხოვდა ერთი მთლიანი სახელმწიფო ორგანოს შექმნას ამიერ-კავკასიაში, დარწმუნებული იმაში, რომ მხოლოდ ამიერ-კავკასიის მშრომელთა „ფედერაციული კავშირი შეიძლება ნიადაგად ნაციონალური მშვიდობიანობისა, არნახულს ბურჟუაზიის დროს და შეუძლებელს ბურჟუაზიული წყობილების პირობებში, მაგრამ, რა მნიშვნელოვანიც არ არის ნაციონალური მშვიდობიანობა ამიერ-კავკასიის ხალხთა ... და ბლოკის შორის, საკითხი უფრო მნიშვნელოვანია შენარჩუნება და ... თარიგზე საბჭოთა ხელისუფლებისა რომ ... სოციალიზმისაკენ. ამოცანა ძნელია, მაგრამ შე... ლიანად სავსებით შესაძლებელი“...

...და დროულად და გადაჭრით წამოაყენა ამიერ-კავკასიის ფედერაციის შექმნის საკითხი ამხ. სტალინმაც.

ბაქოს გმირული პროლეტარიატი, რომელმაც ყველაზე დიდი მსხვერპლი გაიღო ამიერ-კავკასიაში საბჭოთა ხელისუფლების გამარჯვებისათვის, ამხ. სერგო ორჯონიკიძის თაოსნობით, იმყოფებოდა ამიერ-კავკასიის ფედერაციის ორგანიზატორთა პირველ რიგებში.

... ამიერ-კავკასიის ფედერაციის ორგანიზაციით დაგვირგვინდა ბრძოლა ოქტომბრისათვის ამიერ-კავკასიის პირობებში. მხოლოდ ამიერ-კავკასიის ფედერაციის შექმნით ჩაეყარა საფუძველი სარწმუნო ამიერ-კავკასიის მშრომელთა ეკონომიური და კულტურული გამოცოცხლების საქმეს, შექმნა პირობები ნამდვილი ლენინური ნაციონალური პოლიტიკისათვის, პროლეტარული ინტერნაციონალიზმისათვის, ბოლშევიზმისათვის საბრძოლველად, ბურჟუაზიის დროს არ ნახული და ბურჟუაზიული წყობილების პირობებში შეუძლებელი ნაციონალური მშვიდობიანობის უზრუნველსაყოფად.

შეუპოვარი და ულმობელი ბრძოლით ადგილობრივი ნაციონალიზმთან და დიდმპყრობელურ შოვინიზმთან, მემარჯვენე და „მემარცხენე“ ოპორტუნისტების წინააღმდეგ, საქ. კ.პ. (ბ) ცეკას და ამხ. სტალინის მითითებების ბოლშევიკური რეალიზაციის გზით ამიერ-კავკასიის მშრომელმა მასებმა — ა.-კ. კომუნისტური ორგანიზაციების ხელმძღვანელობით მიაღწიეს უდიდეს ისტორიულ გამარჯვებებს: ნავთის მრეწველობის ხუთწლიანი გეგმის შესრულებას 2 ნახევარ წელიწადში, ნავთის ახალი საბადოების ექსპლოატაციის ორგანიზაცია, შავი და ფერადი მეტალურგიის მოწყობა, მსხვილი ნახშირის მრეწველობის ორგანიზაცია, ელექტროფიკაცია, მსუბუქი მრეწველობის შექმნა და მძლავრი განვითარება, მეზამბეობისა და ტექნიკური კულტურების გიგანტური ზრდა, სამრეწველო მუშათა კოლოსალური ზრდა იმის წინადროსთან და განსაკუთრებით მენშევიკ-მუსავატისტების ბატონობის პერიოდთან შედარებით, ამიერ-კავკასიის ხალხთა მძლავრი კულტურული ზრდა — აჰა ამიერ-კავკასიის ფედერაციის 11 წლის არსებობის ზოგადი შედეგები. ამიერ-კავკასიის მშრომელებმა ამ უდიდეს წარმატებებს მიაღწიეს კომუნისტური პარტიის ხელმძღვანელობით, ამიერ-კავკასიის ფედერაციის დროშით — ძმური თანამშრომლობის შედეგად.

გადადიან რა ა.-კ. ფედერაციის არსებობის მეთორმეტე წელში, ამიერ-კავკასიის მშრომელები კიდევ უფრო მეტს წარმატებებს მიაღწევენ მეორე ხუთწლედის დიადი გეგმებისათვის ბრძოლაში, ბრძოლაში იმ ამოცანების გადაჭრისათვის, რომლებიც ჩვენს წინაშე დასვეს საქ. კ.პ. (ბ) ცეკას ... ... და მსოფლიო პროლეტარიატის უდიდესმა ბელადმა ამხ. სტალინმა, ამიერ-კავკ. სამხარეო კომიტეტის ბოლშევიკური ხელმძღვანელობით კიდევ მეტს წარმატებებს მიაღწევენ ამიერ-კავკასიის ფედერაციის სამეურნეო და პოლიტიკური განმტკიცების საქმეში მასში შემავალ რესპუბლიკების თვითმოქმედების საფუძველზე.

ამხ. ეფენდიევი
აზერბეიჯანისა და ამიერ-კავკასიის ცაკის თავმჯდომარე

გაუმარჯოს ლენინურ კომუნისტურ პარტიას და მის ხელმძღვანელს — მსოფლიო მუშათა კლასის ბელადს, სოციალისტური მშენებლობის გამარჯვებათა ორგანიზატორს ამხ. სტალინს!

გაუმარჯოს მსოფლიო პროლეტარიატის საიმედო ბურჯს—დიდ საბჭოთა კავშირს!

გაუმარჯოს ა.-კ. ფედერაციას და ამიერ-კავკასიის ხალხთა ძმურ კავშირს და თანამშრომლობას სოციალიზმისათვის ბრძოლაში!

ბათომის ნავთის გადამმუ შავებელი ქარხანა

[library stamp, illegible]

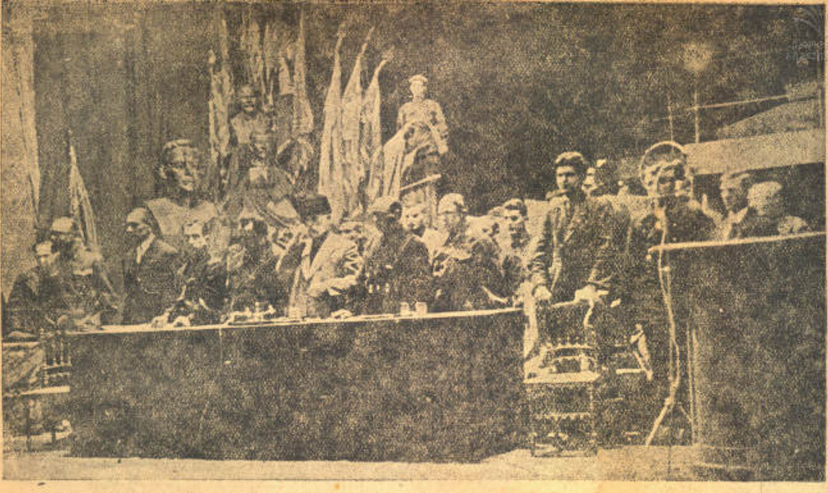

თბილისის საბჭოს საზეიმო სხდომა საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების 12 წ. თავისა და წითელი არმიის მე-15 წლის თავის აღსანიშნავად. — საზეიმო სხდომის პრეზიდიუმში: ა.-კ. და საქ. ცაკის თავმჯდომარე ამხ. ფ. მახარაძე, საქ. სახკომსაბჭოს თავმჯდომარე ამხ. გ. მგალობლიშვილი, თბილისის საბჭოს თავმჯდომარე ამხ. ა. მაჩაიძე და სხვ.

კარლო კალაძე

ეჩარდიონი

პოემის მესამე ნაწილი

4

გულდას გზავნიან ქალაქში ადრე,—
რა დარჩენია გრძელი გზის გარდა!
აი, შემოჰკრა ქუხილი მეტადრე
და ბედაურმა გაინავარდა.

კაცის ძახილი ისმის აქა-იქ,
დილაა სოფლად ჩვეულებრივი...
დღე რომ იარის, ღამით ქალაქიც
ხევში ჩაცვენილ ვარსკვლავებივით

ძევს... და მანძილზე, ცხენი ონავარ
ტორებს ცემით გაირბენს მაღლა...
მაგრამ „შენ ხარო" გაიგონა მან
და ალაგებთან შენიშნა ლალე.

შეეკა:
— სიმართლე თქვენებს აქამდი
ვერ ჩავაგონე, რა დაგიმალო,
ეხლა აიკრან გუდანაბადი
მე, ჩემო კარგო, სამტროდ მივალო!

თავდაღუნული ის იდგა ჩუმად,
თვალები გულდას-გამოეცალენ, —
ხიდან ფოთლები საამრეშუმოდ
დაეკრიფა და ესმოდა:
— ლალე

ცის ქვეშ დარჩენილს, შენ არა ერთხელ
ფიქრი გამანდე თორმეტი წლისამ.
გეფერებოდი მე ღამის მეხრე,
მზის ამოსვლამდე ვებრძოდით ძილსა!..

როგორ ჩამჭრალხარ, ქალო, რა კარგი!
მაგრამ... გაისმა ზარივით:—ლალე!

*) დასასრული იხ. „დროშა" № 4.

იქ ფჩარდიონს გაეღო კარი,
აბრიალებდა სისხლიან თვალებს!—

გაშორდენ, გულდა გზა და გზა მიჰქრის
და ყურანჩვით მიჰყვება ფიქრი:

„ძველ მუშამულეს, ცხოვრება უქმი
მოეწატრა და გაიქრა ველად!
ერთმა ვესროლეთ, ჩაენგრა ზურგი
და გულის ხორცი ამოახველა!

იბოლი სოფლად ჩამოგიყვანა
ფჩარდიონმა, როგორც ნადავლი!—
ლალე, რა კარგი გნახე იმ ხანად;
მარმარილოდან გამონათალი...

ნოგფერებივარ ტლუ, ღამის მეხრე,
შენ ბაგეებზე დავხრილვარ ჩრდილად!
ძლივს შეგისრულდენ წლები რომ, ერთხელ
გამზრდელმა ცოლად დაგიმთხრილა".

გულდამ გადაჰკრა გზები აქა იქ,
დღე გაატარა ჩვეულებრივ...
და ხეობაში ღამით ქალაქიც
ენთო ჩაცვენილ ვარსკვლავებივით.

5

სოფლად კი ძგერდა მუშაობა და
ერთი მეორეს ეუბნებოდა:

— ერთხელ მოვიდა ძველად მეურნე
შთა მიითვისა. შეუდგა შრომას;
და უნებურად დახატა თურმე
ფერად-ფერადი ფერდობი ბლომად.

ჩქვე გორაზე აგო სახლი,
ვიდგო ეზო შესანიშნავად.

ზოგან ხე დარგო,
ზოგან ვენახი,
ზოგან ხნულები გადაახვავა...

მარტოხელაა გლეხი კაცი და
თუ თაარსებით იბრძოდა სადმე,—
თავისებურად მიდამოს ცვლიდა
გლეხური აზრი მამულისადმი *.

ეხლა სოფელში
სხვა ხურათიდან
კოლმეურნეებს დაინახავდი;

ამოჩნდენ სერზე ჩალის ქუდებით,—
ბევრი რომ არ ვთქვა,—სამოცითოდ.
და თხრებით დაბლა დაღუნულები
მანძილზე ნელა ამოდიოდენ.

გამხნევებული სიმინდს მარგლიან,
დაიგუგუნეს ერთად შეძრით!—
ვრცელი მიდამო მოუფარგლიათ
უნდა უარონ და მოურიონ...

ერთმა თქვა, მაინც,
—მკერდშიშველამა:
— ზვალ ქალაქიდან გულდა ჩამოვა,
მთავრობის აზრი მოგვეშველება
თუ არა მცირე სამუშაოა!

ფვონებ: სანგარი და ლობეური
ველგან ამროგად უნდა აჰყარონ,—
მისი ადგილი უქმად ძევს თორემ
სამაგალითო სიმინდი ხაროს...

თქვა, მოიშვრალა მკლავით სახე და
აშრიალებულ ყანებს გახედა.

* იხ. დ. კაკაბაძის პეიზაჟი, ერთიანული ბილერია.

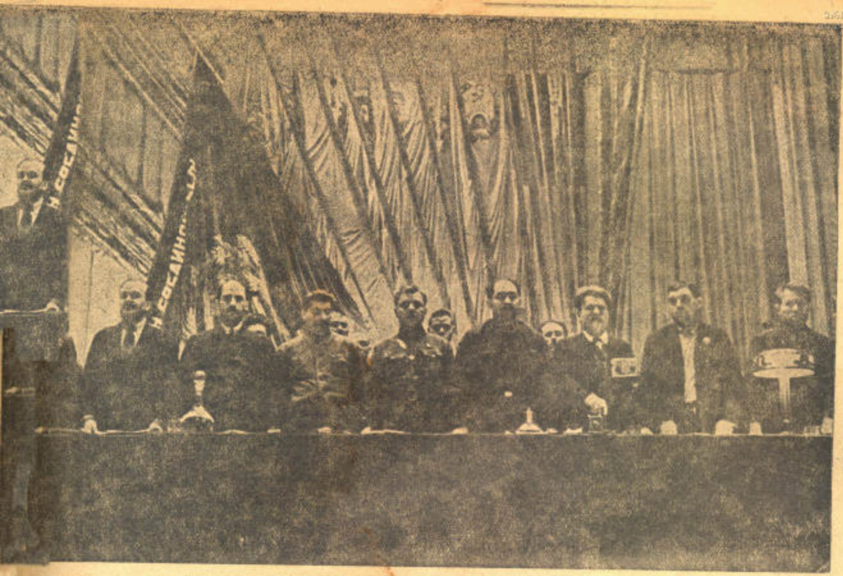

დამკვრელ კოლმეურნეთა საკავშირო ყრილობა. — ყრილობის დახურვის მომენტი — „ინტერნაციონალი“.

საკოლმეურნეო მინდვრების დამკვრელთა საკავშირო ყრილობა

15 თებერვალს მოსკოვში გაიხსნა დამკვრელ კოლმეურნეთა 1-ლი საკავშირო ყრილობა.

1.500 დელეგატი დაესწრო საბჭოთა კავშირის ყოველი კუთხიდან ამ ისტორიულ ყრილობას, რომელმაც ჯამი გაუკეთა საბჭოთა კავშირის მშრომელთა მიღწევებს სოფლის მეურნეობის სოციალისტურად გარდაქმნის ფრონტზე.

პირველად კაცობრიობის ისტორიაში მსოფლიოს მშრომელთა გლეხობამ მიიღო თვალსაჩინო მაგალითი იმისა, თუ როგორ შეიძლება განთავისუფლება მონური დამოკიდებულებისაგან მემამულის მხრივ, [illegible] ჩაგვრისა და სიღატაკისაგან მხარის დაჭერით კომუნიზმისათვის მებრძოლ მუშათა კლასისა და მისი პარტიის — კომუნისტური პარტიისათვის და სოფლის მეურნეობის სოციალისტურად გარდაქმნით — საკოლმეურნეო გზაზე დადგომით.

საბჭოთა ქვეყანა ერთად-ერთი ქვეყანაა მსოფლიოში, სადაც მშრომელი გლეხი წელს არ ღუნავს კულაკისა და მემამულის წინაშე, არ იღრჩობა სოფლის ჩამორჩენილობის ჭაობში, ვინაიდან საბჭოთა ხელისუფლებამ გაანთავისუფლა იგი მემამულის, კულაკის და ჩარჩის კლანჭებიდან, გაანთავისუფლა იგი ათასგვარი ვალდებულებისაგან, რომლებიც წარმოადგენდნენ მშრომელი გლეხის საუკუნოებრივი დუხჭირი ცხოვრების მიზეზს.

უდიდესი წარმატებები არის მიღწეული საკოლმეურნეო მშენებლობაში: ჩვენ გვაქვს 200.000-მდე კოლმეურნეობა, რომლებშიც 1933 წლის 1-ლი იანვრისათვის გაერთიანებული იყო მშრომელი გლეხობის 62.4 პროც. ამ ორასი ათასი კოლმეურნეობიდან მრავალი ათასი არის მოწინავე, მუშაობის საუკეთესო ნიმუშის მაჩვენებელი. [illegible] ბრძოლაში საკოლმეურნეო მშენებლობის ყველა მტრებთან — კულაკებთან და მათ აგენტურასთან — მემარჯვენე და „მემარცხენე“ ოპორტუნისტებთან მტკიცდებოდა და [illegible] ჩვენი საკოლმეურნეო მშენებლობა ლენინურ პარტიის ბოლშევიკურ ცეცხლს და მსოფლიო მუშათა კლასის უდიდესი მასწავლებლის — პირველ დამკვრელ კოლმეურნის ამხ. **სტალინის** ხელმძღვანელობით.

და ამ საკოლმეურნეო გზაზე დადგომის შედეგად ათეულმა მილიონმა მშრომელმა გლეხმა პირველად მიიღო ადამიანური ცხოვრების — წელში გასწორების შესაძლებლობა, მისთვის წინათ მიუწვდომელ მანქანა-იარაღების გამოყენებით თავი დააღწია მუშა-პირუტყვის მდგომარეობას. „ახალ საკოლმეურნეო წყობილების დროს გლეხები მუშაობენ ერთად, არტელურად, მუშაობენ ახალი იარაღების, ტრაქტორების, სასოფლო-სამეურნეო მანქანების საშუალებით. მუშაობენ თავისთვის და თავიანთი კოლმეურნეობებისათვის, ცხოვრობენ უკაპიტალისტებოდ და უმემამულეებოდ, უკულაკებოდ და უსპეკულიანტებოდ. მუშაობენ იმისათვის, რომ დღითი-დღე გააუმჯობესონ თავიანთი მატერიალური და კულტურული მდგომარეობა“ **(სტალინი).**

საკოლმეურნეო მშენებლობის გამარჯვებათა შედეგად იქმნება პირობები „ქალაქსა და სოფელს შორის დაპირისპირების სრული და საბოლოო მოსპობად. ელექტრონის სინათლე, თეატრები, კინო, წიგნები, ბიბლიოთეკები, პარკები, ასფალტიანი გზები, ავტომობილი, მანქანა, მატარებელი — ყველაფერი ეს ექნება სოფელს“ **(კაგანოვიჩი).**

საკოლმეურნეო მშენებლობის და საკოლმეურნეო შრომის ეს ბრწყინვალე გამარჯვებები ამავე დროს წარმოადგენს საბჭოთა კავშირის პროლეტარიატის და მისი პარტიის — ლენინური კომუნისტური პარტიის ბრწყინვალე გამარჯვებას, მისი პოლიტიკის სისწორის ბრწყინვალე დადასტურებას, ვინაიდან საკოლმეურნეო მშენებლობის დღევანდელი უდიდესი გამარჯვებების უზრუნველსაყოფად საბჭოთა კავშირის პროლეტარიატმა კომუნისტური პარტიის ხელმძღვანელობით ჩაატარა დიდი და ძნელი „მოსამზადებელი მუშაობა“: მან დაამკვიდრა საბჭოთა ხელისუფლება, გააძევა მემამულეები და კაპიტალისტები, ჩამოართვა მათ ქარხნები და მიწები, რომლებიც გამოცხადებული იქნა ხალხის საკუთრებად, ალაგმა კულაკობა და ჩამოართვა მათ მანქანები და ტრაქტორები, რომლებითაც სარგებლობის უფლება მიეცა მხოლოდ კოლმეურნეობებში გაერთიანებულ ღარიბ და საშუალო გლეხობას, განახორციელა ქვეყნის ინდუსტრიალიზაცია, რითაც უზრუნველჰყო სოფლის მეურნეობის ტრაქტორებით და რთული სასოფლო-სამეურნეო მანქანებით უზრუნველყოფის საქმე.

მრავალმილიონიანმა კოლმეურნეთა მასამ თავისი საუკეთესო წარმომადგენლების სახით სათანადოთ შეაფასა საბჭოთა კავშირის გმირული პროლეტარიატის და მისი პარტიის — კომუნისტური პარტიის და საბჭოთა ხელისუფლების ეს უდიდესი დამსახურება. ამიტომ იყო გულწრფელი მადლობით და ხვალინდელი დღის რწმენით გამსჭვალული თითეული კოლმეურნის გამოსვლა ამ ისტორიულ ყრილობაზე, ამიტომ იყო, რომ 1.500 დელეგატი მხურვალე ოვაციებით ხვდებოდა მთავრობისა და პარტიის წარმომადგენლებს, ამიტომ იყო, რომ ასეთი გულრწფელი აღტაცება და ხანგრძლივი ოვაციები გამოიწვია სოციალისტური მშენებლობის გამარჯვებათა უდიდესი ორგანიზატორის — **ამხ. სტალინის გამოჩენამ ყრილობის ტრიბუნაზე.**

პარტიის პოლიტიკამ მხურვალე და ერთსულოვანი მხარის დაჭერა მიიღო კოლმეურნეთა მრავალმილიონიანი მასების მხრივ და ეს ერთსულოვანი მხარის დაჭერა წარმოადგენს მძლავრ გარანტიას იმისას, რომ სოფლის მეურნეობის სოციალისტურად გარდაქმნის საქმეში, სოფლისა და ქალაქს შორის დაპირისპირების საბოლოოდ და სრულიად მოსპობის საქმეში მიღწეული იქნება ახალი ბრწყინვალე გამარჯვებები.

ვ. რ—ძე.

1917 | თვითმპყრობელობის დამხობა | 1933

სახელმწიფო სათათბიროში

(მოგონებები)

რევოლუციამდე სამი დღით ადრე ჩხეიძემ ქს-ის იყო დაამთავრა სახელმწიფო სათათბიროში თავისი უკანასკნელი სიტყვა, რომელშიც მთავრობას მუშათა კლასის რისხვით ემუქრებოდა. ახლა „კულუარებში", ცხარიელ, სიტყვარიით აკრიალებულ დეპუტატების დარბაზში ყაყანობს ხრინწიანი, ყრუ ხმით, აბორძგლილი და გაბოროტებული:

— ლაპარაკობ, თვითონ არ იცი ვისთვის, არავინ არ გისმენს, არ გეხმარება. მუშები? მე არ ვიცი რას ფიქრობენ ისინი—მუშები!

ИЗВѢСТІЯ
ПЕТРОГРАДСКАГО СОВѢТА
Рабочихъ депутатовъ.

Къ населенію Петрограда и Россіи.
Отъ Совѣта Рабочихъ Депутатовъ.

პეტროგრადის საბჭოს „უწყებები" № 1

ხმაში ისმის იმედის გაცრუება და წყენა. უკიდურესად დროს მენშევიკ-ოპორტუნისტები, ცენტრალური სამხედრო-სამრეწველო კომიტეტის წევრები ამჟამად კონკურენტ კრედიტი ქონებით. სახელმწიფო სათათბიროს მენშევიკური ფრაქციის არავითარი კავშირი არ ჰქონდა მასებთან.

—:—

გაფიცვა. გაზეთები არ გამოდის, და ჩვენ, ჟურნალისტები, ქუჩაში ნაპირზე გასროლილ თევზებს დავემსგავსეთ: გვეჭყლა ნუთუ ასეთ მომენტში არავის არ ესმოდება ჩვენი სიტყვა? შეიძლება ითქვას, გაცვეთილი საპროგრამო ... და ... გაზეთი ... ინდივიდუალური ობსერვაციის, როგორიც ... სრულიად ... — არავითარი ... და, მგონი,—ეს არის ყველაზე ... საწყენი,—ივერ მართლა არ ... ბით ...

ცდილობენ დაარწმუნონ ამხანაგობები, რომ დემოკრატიული და ლიბერალური ... აბლა ... — გაიგეთ ბატონებო: ბეჭდვითი სიტყვა ხომ—თავისუფალი არის...

ამხანაგობები გარეგნულად თავაზიანად ... მაგრამ არ იჯერებენ. პროლეტარული გაფიცვა უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე ლიბერალური ბურჟუა. სამარადისოდ ბურჟუა—კმარა!

—:—

ნევსკი შავია ხალხისაგან, დაჰქრიან კაზაკები. რა უნდა ამ ხალხს, რომ უაზროდ დადიან ამ ფილაქნებზე, ვერ დაუდგებიან სახლში! მთავრობას ხომ ეს უნდა, იგი შეგნებულად აწყობს დაბნეულებას.

უმეცრებით თვითონაც ჭიდილი. მაგრამ არაჩვეულებრივი სიძლიერით გაზიდულ ქუჩა, როცა გარშემო ყვირიან, სტვენენ,

გინდა შენც გასძახო ლაზათიანად. გიპყრობს საყოველთაო გატაცება... ნუ თუ კაზაკები მხოლოდ თავს იკატუნებენ ასეთი მშვიდობიანი განწყობილებით? არა, ისინი მართლა იღიმებიან მხიარულად და კეთილგანწყობილად. მაგრამ ამ შემთხვევაში... ეშმაკმა იცის, ამ შემთხვევაში! ურრრაა!

—:—

სროლა. ერთი, მეორე—გაისმის ტყვიების ზუზუნი. და უაზროდ მოუსაზრებლად, უცხოური ნაბტომებით — რომელიღაც სახლის კარებში, პირდაპირ შეჭრილებულ პალტოების და მუშების გროვაში, შუაგულში, რაც შეიძლება ღრმად.

ქუჩა უცებ, თვალის დახამხამებაში — **წარმოუდგენლად** ფართო და ცარიელია. არას დროს არ მინახავს ასეთი ცარიელი ქუჩა.

—:—

ყველანი სახლში არიან. პირველ ქუჩაზე ... იმის გამოკლებით. ყველანი შეშინებული გამოიყურებიან. მაგრამ, აი, გამოჩნდა ისიც, ქუდი კისერზე, ცალი კალოშით, გახარებული და აღელვებული, იყო ზნამენკაზე, ესმინდა ორატორებს, კაზაკებმა მოკლეს პოლიციელი. ჯარისკაცები ისროდნენ.

—:—

დილა ადრიან—მზარეული ფისლა აღელვებულია. ჰოსპიტალის შესახვევში, ზვერინის გვერდით, ჯარისკაცებმა მოკლეს ოფიცრები. ისვრიან. აჯანყება. ხალხი!—გავლა არ შეიძლება.

მართალა რომ გავლა არ შეიძლება, დაარც არაფერის გაგება. უაზროდ ეზოში ორი მოკლულია, მთავარი შტაბის აკადემიის ეზოში ... მოძრაობენ მასები. იმის სროლა, ჰყვირიან „ურის", პოლიცრავენსკის პოლკის ჯარისკაცები თითქო ებრძვიან ვოლინცელებს.

საქმე სერიოზულად არის. ჟურნალისტი უნდა იყოს პოსტზე. ჩემი პოსტია სახელმწიფო სათათბირო. თავრიდის ქუჩა ცარიელია. ქიმქირთან ოჯგუფებიან ჯგუფები, ადრთხილებენ: ნუ მიდიხართ, ისვრიანო, კიროჩნის ქუჩაზე ჯარისკაცების ნაცრისფერი

მოწითალო მასა. პრიალებენ ხიშტები, ვის მხარეზე არიან ისინი?

სახელმწიფო სათათბიროს გარშემო სიცარიელეა. გუშაგები—თავის ადგილზე არიან. ოთხმოცდაათიანი შეფიცარი უძრავად დგას თავის პოსტზე. მაგრამ თვალებში გამომსჭვივის შეშფოთებული ცნობისმოყვარეობა და, თავისი თანამდებობის სიდიადით დარღვევით კითხულობს:

— ხომ არ დაგინახავთ, აქეთ მოდიან?

—:—

სათათბიროში ჯერ კიდევ სიცარიელეა. პატარ-პატარა შეშფოთებული ჯგუფები გროვდებიან რგვალ და ეკატერინეს დარბაზებში. მემარჯვენე ხუცები გრძელი წვერებით და მემარჯვენე „მუჟიკები" მაღალ ჩექმებში თავს მიტოვებულ ჯოგივით გრძნობენ.

ისინი შიშობენ და გაიგეს რომ სახელმწიფო სათათბირო დათხოვნილია. წინადღით საღამოთი, რაღაც მალულად.

ასეთ მომენტში?! მემარჯვენე დეპუტატები საშინლად წაწყენი არიან. მაშასადამე, ისინი არ არიან საჭირო...

—:—

როძიანკო ჩაიკეტა თავის კაბინეტში, არ გამოდის.

ტელეფონით—ცნობები, თითოეული როგორც ყუმბარა.—აჯანყებული, საარსენალო, დატუსაღებული, აღებულია არსენალი, იწვის წინასწარი პატიმრობის სახლი, იწვის პოლიციის უბნები.

დარბაზში გამორბის მილიუკოვი,—როგორც ყოველთვის აწითლებული და მომღიმარე, ხელებს იწევს: არ სცალია!

და შერბის როძიანკოს კაბინეტში.

—:—

მემარჯვენე ხუცები ღელავენ.—არ დაიშალოთ! ახლავე უნდა გაიხსნას კრება. სად არის როძიანკო? რატომ არ გამოდის?

ოჰო-ჰო, როგორ „გამემარცხენდნენ" ხუცები!

ისინი შიშობენ, რომ ხალხი არ მოვიდეს სათათბიროში. საჭიროა რაღაცის გაკეთება,

ჯარისკაცთა და მუშებთა მიტინგი თებერვლის რევოლუციის პირველ დღეებში.

—თიჩე დოსტოევსკების მიდებ. რაც შეიძლება ჩქარა!

—:—

ჩხეიძე—წარმომადგენელი, დამოუკიდებელი, გამურმეტებული — არაფერი არ ვიცით. მაგრამ საჭიროა იყოს კავშირი, გამბო მუშებთან შინაურთა ორგანიზაციასთან... აქვთ კავშირი?

ხალხის ქუჩებს და იმალება.

—:—

დეპუტატები გროვდებიან, ისინი ზეზეწნენ ყველა კუთხეებში, რაღაც დარაჯები... დამწყებში... რაღაც უნდა გადაიწყონ, მაგრამ რა?

სად არის როძიანკო, მილიუკოვი?

თათბირობენ, რეკავენ ტელეფონით.

—:—

გაკოტრებულ შეშინებულთა საგდომებისათვის, ტავრიდის სასახლის თეთრ დარბაზში ჩაბარებული მტერნაქონლიერდ ჩიან კადეტ-დეპუტატები, და ნერვიულ ისტერიკით შეპყრობილი ჩისჩირინებს მათ ცნობილი კადეტი ნაციონალისტ-ქალი ტირკოვა.

თქვენ ხომ სახალხო წარმომადგენლები ხართ! თქვენ არა გაქვთ უფლება აქ იყოთ, თქვენ უნდა მიხვიდეთ ხალხთან, აგრე თქვენ დაგიჯერებენ.

ერთ-ერთი კადეტი ირონიულად შენიშნავს:

— აი წმინდა დიქტატორები!

მეშჩერსკები ხელები ლამის ტეხოდეს, ერთი მათგანი მოურიდებლად ყვირის:

— თუ მამაძაღლი მინისტრები გაიპარენ, ჩვენ უნდა შევადგინოთ სამინისტრო! სად არის, როძიანკო!

როძიანკო და მილიუკოვი თათბირობენ. ღელავენ დიდ მოძრაობას... დარეკავის დროთ გათვლა...

—:—

...აწრიალებული, ფერწასული, მოკლე ფრაზები, თითქო ისვრის.

— უნდა შესდგეს სახელმწიფო სათათბიროს კომიტეტი. დაიწყოთ.

არავინ რეკავს.

თვითონ დაიწყოს.

ერთი წუთის შემდეგ ზარის წკრიალი გაისმის ყველა დერეფნებში.

დეპუტატები იკრიბებიან, მაგრამ ადგილიდან არ იძვრიან. სათათბირო ხომ შეჯდა, სხდომის გახსნა ხომ მეფის წინააღმდეგ წასვლას ნიშნავს?

— ბატონებო! დარბაზში!—ყვირის კერენსკი და მოგზაურობს ჩაჩუმებული ჯგუფების ახლოს.

არავინ მიდის.

—:—

კერენსკის კარი იღება და იქიდან მოისმის როძიანკოს ზორბა ტანი. მის უკან მიხტუნავს მილიუკოვი.

Пролетаріи ...
№ 5.
4 Марта 1917 г.
ИЗВѢСТІЯ
ПЕТРОГРАДСКАГО СОВѢТА РАБОЧИХЪ и СОЛДАТСКИХЪ ДЕПУТАТОВЪ.
Въ частной продажѣ
Цѣна № 5 коп.
СОДЕРЖАНІЕ
Отреченіе Николая и Михаила Романовыхъ.—Отреченіе Романовыхъ Голштинскихъ.—Отношенія между офицерами и солдатами.—...
Отреченіе отъ престола.
Отреченіе Великаго Князя Михаила Александровича
Отреченіе Николая Романова.
Конецъ Романовыхъ—Голштинскихъ.
Объ отношеніяхъ между офицерами и солдатами.
Николай.
Подписалъ Михаилъ.

„იზვესტია“—ცნობილი ნიკოლოზ და მიხეილ რომანოვების გადადგომის შესახებ

როძიანკო არღნით: „მშვიდობით ჩემო იდეალო“ (დენის კარიკატურა „დაბატული 1917 წ., საზ. სათათბიროს თავმჯდომარის დაშლის სისინიშნაოდ).

სახელმწიფო სათათბირო წევრების კერძო თათბირი. სრულიად კერძო. ჟურნალისტებისათვის შესვლა სასტიკად აკრძალულია. სახელმწიფო სათათბირო დათხოვნილია. ის არ არსებობს, არიან კერძო დეპუტატები კერძო თათბირზე.

—:—

კვლავ სიცარიელე სითეთრით აკრძალებულ დარბაზებში და დერეფნებში.

ჰარბიან სათათბიროს შეშინებული მსახურები და მოჯამაგირეები.

— ჩხეიძე ან სკობელევი! ჯარისკაცები მოითხოვენ, მოდიოდნენ.

ჩხეიძე გზაში იცვამს ქურქს და მიდის გასასვლელისკენ.

სათათბიროს წინ სიცარიელეა. გუშაგები თავის ადგილზე არიან.

მაგრამ კედელთან დგას საბარგო ავტომობილი ჯარისკაცებით და შეიარაღებული მუშებით.

— ურაა! გაუმარჯოს რევოლუციას!

— ამხანაგებო!—შეჰყვირის ჩხეიძე და მისი ქართული აქცენტი არაჩვეულებრივად მკაფიოდ ჩანს.—ამხანაგებო, დაირაზმენით, ორგანიზაციაა საჭირო!

კიდევ რაღაცას ჰყვირის—საშინელი ზოგადი ფრაზებით.

— ხელმძღვანელება მოგვეცით!—უყვირიან მას ავტომობილიდან.—ხელმძღვანელები გვინდა.

მაგრამ ჩხეიძე კვლავ იმეორებს: საჭიროა ორგანიზაცია! რა უნდა სთქვას მან მეტი.

ჯარისკაცები ისვრიან ჰაერში. ავტომობილი მიდის. ჩხეიძე მიკოჭლობს, სხეული ქურქი ფეხებში ებლანდება. მე გადავხედე მის მოხრილ ზურგს, რომელზედაც ეტყობოდა არის აღბეჭდილი: უძლურება, აი ვინ ხარ შენ!

—:—

სათათბირო გრძელდება.

კვლავ მორბიან და ეძახიან ჩხეიძეს და სკობელევს. მეორე, მესამე საბარგო ავტომობილი... ისინი ჩერდებიან ერთი წუთით და მიდიან ორგანიზაციის სარგებლობის შესახებ მოგონების მოსმენის შემდეგ.

ჩვეულებრივ მოხსნილია, გვერდეულებს არ სურთ და ეშინიათ სათათბიროს დაცვა.

—:—

შესავალი კარები ფართოდ იღება. რევოლუციონერი შეეიცვრით პირველად სტუმრებს თავის პოსტს. ხალხი უბილეთოთ, ლოთობელი, გაწუწული ყაყინით იჭრება დარბაზში.

თეთრი კოლონადის ცივი და მკაცრი მორთულობა პირველ წუთში თითქო აშინებს მათ. მაგრამ პირველ ტალღას მოსდევს მეორე, მესამე... რევოლუციამ დაიკავა თავრიდის სასახლე.

დ. ზასლავსკი.

სვანეთის ეთნოგრაფიული გამოფენა

1933 წლის იანვრის 24-ს საქართველოს მუზეუმში გაიხსნა სვანეთის ეთნოგრაფიული გამოფენა. ხევსურეთის ეთნოგრაფიული გამოფენის შემდეგ, ეს მეორე შემთხვევაა, როდესაც ჩვენი მთების კულტურულად ჩამორჩენილ კუთხეს გვაცნობს და მის სინამდვილეს ახასიათებს. გამოფენა იმ ეთნოგრაფიული ექსპედიციის შედეგია, რომელიც საქ. მუზეუმმა მოაწყო 1931 წ. ზაფხულში

და რომლის მიერ სვანეთიდან ჩამოტანილი მასალები მეცნიერულად დამუშავდა მუზეუმის ეთნოგრაფიულ განყოფილებაში

ხევსურეთის ეთნოგრაფიულ გამოფენასთან შედარებით — სვანეთის გამოფენა თავისი შინაარსით უფრო მდიდარია, რამდენადაც სვანეთის ეთნოგრაფიული სინამდვილე რთული და მრავალსახიანი მოვლენაა, იმდენად მასში წარმოდგენილი საზოგადოებრივი წყობანი რიცხვობრივად მეტია და ხარისხობრივად განსხვავებული ხევსურეთის ეთნოგრაფიულ სინამდვილესთან შედარებით. ამასთან ერთად სვანეთში გადანაშთების სახით შემონახული მასალა იმდენად ორიგინალური და საინტერესოა, რომ ამ სინამდვილის ამსახველი გამოფენა მრავალმხრივ არის მიმზიდველი.

ძველი სვანეთი ფეოდალების უღლის ქვეშ მკვნესავი, ბეგარით, ყალნით, „ფოქკომერით" და ცარიზმის რეჟიმით უკიდურეს სილატაკემდე დაყვანილი, სიბნელისა და უვიცობაში მყოფი, მოკლებული გზას, სკოლას, აქიმობას და სხვა — ამჟამად უდიდესი მშენებლობის კუთხეა, სადაც მეურნეობის სოციალისტური სექტორი გამძღოლი მეურნეობაა, სადაც მილიონებიან კაპიტალურ დაბანდებებს აქვს ადგილი.

სვანეთის მეურნეობის სოციალისტური სექტორის გამძღოლი როლი ხასიათდება, ისეთი მშენებლობით, როგორიცაა ჯვარი-მესტიის შარა-გზა (4,500.000 მან.). მაგანის ხიდი (261.000 მან.), ტყის მეურნეობა (5,680.000 მან. წლიური ბრუნვა), დოლრაჰესი (450.000 მან.), საბჭოთა და კოლმეურნეობების არსებობით და სხვა. ამასთან ერთად მთელი აღებმიცემობა 100 პროცენტით სამომხმარებლო კოოპერაციის ხელშია.

ზემოთ დასახელებული სოციალისტური მშენებლობა და ადგილობრივი პარტიული და საბჭოთა ორგანიზაციების მუშაობა ძირს უთხრის სვანეთის ტრადიციულ, მამაპაპურ ეკონომიკას მისი პრიმიტიული ტეხნიკით და გადანაშთების სახით შემონახულ საზოგადოებრივ წყობებს, სპობს მათი არსებობის საფუძველს და ქმნის იმ ნიადაგს, რომელზედაც ახალი სოციალისტური სვანეთი შენდება.

სვანეთის გამოფენა ორ მთავარ ამოცანას ისახავს: ერთის მხრით უჩვენოს მნახველს თუ რა ფორმებში ხორციელდება ჩამორჩენილი პატრიარქალური კუთხის სოციალისტურ საზოგადოებრივ - ეკონომიური ფორმაციაში გადაყვანა პროლეტარიატის დიქტატურის დროს განვითარების კაპიტალისტური საფეხურის გაუვლელად, ხოლო მეორე მხრივ წარმოადგინოს სვანეთის კულტურული განვითარების სტაბილობის მიხედვით ეთნოგრაფიულ კონკრეტ მასალაზე. ამ განვითარების მთელი დინამიკის ჩვენებით.

ამ ორი ძირითადი ამოცანის მიღწევის მიზნით გამოფენა ერთის მხრივ იშლება ძველი და ახალი სვანეთის დაპირისპირებაში, ხოლო მეორე მხრით მასში მოცემულია საზოგადოებრივ - ეკონომიური ფორმაციები სვანეთის ყოფის ყველა დარგის მასალების მიხედვით: ეკონომიკის, სოციალური წესწყობილების და ზედნაშენ კატეგორიების.

გამოფენის პირველ განყოფილებაში მოცემულია საბჭოთა მშენებლობა და რევოლუციონური ბრძოლის ისტორია სვანეთში. ერთ-ერთი დიაგრამა განმარტავს ჯვარი-მესტიის გზატკეცილის მშენებლობის როლს სვანეთის ეკონომიკაში. აქ ირკვევა, რომ ყოველწლიურად გზატკეცილის გაყვანის შემდეგ სახალხო დოვლათს 500.000 მანეთი შემოსავლება. დღეს ერთი ფუ... პურის შეტანა ზარიდან სვანეთში ჯდე... 7—9 მანეთი, გზატკეცილით კი დაჯდებ... 60—80 კაპ. ეს დიაგრამა აგრეთვე იძლე... სხვა მაჩვენებლებსაც: საშუალო ღირებულება გზის თითოეული კილომეტრის, გზის კეთება წლების მიხედვით, გზის მშენებლობის ტეხნიკური წესები და სხვ. სპეციალური დიაგრამა იძლევა ტყის ...ურობის მაჩვენებლებს. განსაკუთრებ... ხაზგასმულია სვანი მუშათა კადრების წარმოში ჩაბმა, რომლებიც, რომ... მოწინავე რაზმი, დასაყრდენ ძალად გა... დგება ძველი სვანეთის გარდაქმნისა... აქვე ნაჩვენებია შრომის პროცესები, ... შათა საცხოვრებელი ბინები, ხ... გამოზიდვის სხვადასხვა ხერხები (წყ... ლარი, დაცურება, დაჯორგვა და ს... მუშის ხელფასის რაოდენობა და სხვა. ... რეთვე ნაჩვენებია საკოლმეურნეო მოძრ... ბა, საზოგადოების ფენებად დაყოფა. ს... ჭოთა მშენებლობის სხვა დარგში აღნ... ნულია მიღწევები განათლების, ჯანმრთე... ლობის, ნებაყოფლობითი საზოგადოებ... კოოპერაციის და სხვათა ხაზით.

რევოლუციონური ბრძოლის ისტორ... იდან გამოფენაში მოცემულია 1905 ... 1918 წწ. ამბები. ახსნილია ამ ბრძოლ... სოციალური მიზეზები. აგრეთვე სოცია... რად გააზრიანებულია 1875-76 წწ. აჯ... ყება.

გამოფენის მეორე განყოფილებაში წ... მოდგენილია ფეოდალური სვანეთი, რ... მელიც მოცემულია მიწათმფლობელო... ბეგარა - ყალნის, ეოქკომერის, სა... რის, დამონების იარაღების, სარაინდო ... მენტების და პატრონყმობის მახასიათე... მასალების წარმოდგენით.

დამონების იარაღების კომპლექსი ... ვა იშვიათ კოლექციებს — „დადიან... ყმების ყელით გასაბმელი ჯაჭვი, ხ... ციხის თოფს „ჯაზაირს" და სხვა. ც... თემად გაშლილია სვანეთის ფეოდა... და ცარიზმის ბრძოლა.

მესამე განყოფილებაში მოცემულ... ნაკლასიური საზოგადოებრივ - ეკონ... რი ფორმაცია: წინაგვაროვნულ, საგვა... ნო და სატომო სოციალური დაჯგუ... ბის მახასიათებელ კომპლექსებში. წი... როვნული საზოგადოების ხაზით გამო... ში ნაჩვენებია სვანეთში პირველად ... წმებული გვარზედ უფრო ადრი... სოციალური დაჯგუფება — „ლამ... რომელიც საერთო წარმოებისა და ს... მოხმარების პრინციპზეა აგებული. ... ნიერო თვალსაზრისით ეს მეტად მნ... ლოვანი მოვლენა გამოფენაში მრ... მაჩვენებლებითაა წარმოდგენილი. ...

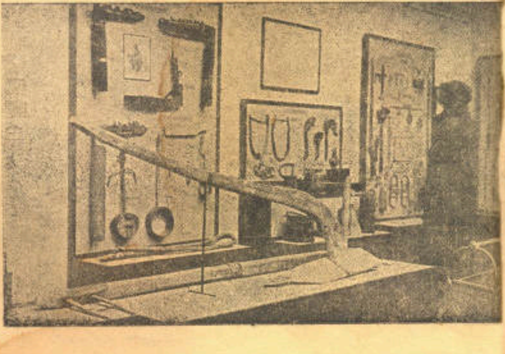

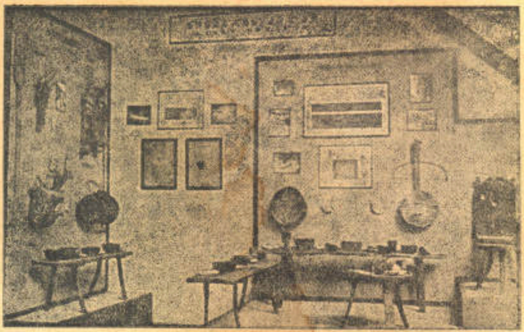

რის რაობა განმარტებულია სამი სოფლის მაგალითზე, სპეციალური დიაგრამა ლასკარის საკითხს იხილავს ერთი საზოგადოების (ლატალის) მასალების მიხედვით. ეს პრიმიტიული დაჯგუფება პირველ-ყოფილი კომუნიზმის უძველესი საფეხურის ელემენტების შემცველია და ამდენად მისი ყოველმხრივი შესწავლა ზოგადი თეორიული პრობლემის თვალსაზრისით აუცილებელია.

წინაკლასიური საზოგადოებრივ-ეკონომიკური ფორმაციის შემდეგი საფეხური—საგვარეულო წესწყობილება დახასიათებულია გვარების („სახლების"), სისხლის ძიების წესების, მეზობლების, გვართა გაერთიანებულობის და სხვათა მასალების შემწეობით. გამოფენაში წარმოდგენილი მასალა საკმაო სიცხადით ამჟღავნებს სვანეთის საგვარეულო წესწყობილების პატრონიმისტურ სახეს და „ქორამახვშის" როლს საგვარეულო თემურთობაში. ამავე ფორმაციის მესამე საფეხური „მოლეკვრაგის" საზოგადოებრივი დაჯგუფების სახითაა წარმოდგენილი. მასში მოცემულია გვართა გაერთიანება საერთო ინტერესების საფუძველზე. ის უკვე ტომობრივ გაერთიანებას აყალიბებს და ამდენად სახელმწიფოს ელემენტებს შეიცავს, ანტაგონისტურ საზოგადოებრივ დაჯგუფებას ჰგულისხმობს და კლასების წარმოშობის ტენდენციებს ატარებს.

გამოფენის ცენტრალურ თემას წარმოადგენს სვანური სახლის კომპლექსი, რომელიც მოცემულია დიაგრამის სახით. ეს თემა არკვევს სვანური სახლის სოციალურ, საყოფაცხოვრებო, რიტუალურ, საბრძოლო და სამეურნეო ფუნქციებს. სახლის მაგალითზე სრული სიცხადით აშკარავდება ის გამოუვალი წრე, რომელშიაც მოქცეულია სვანის პრიმიტიული მეურნეობა.

სვანეთის მიწა-წყლის ფართობი 451.400 ჰექტარს უდრის, ამ რიცხვიდან უვარგისი მიწა ასე ნაწილდება: უვარგისი მიწა—18000 ჰა, ხოლო ვარგისი—271000 ჰა, ვარგისი მიწა ასე ნაწილდება: ტყე 177.000 ჰა, საძოვარი 85.000 ჰა, სათიბი 3,400 ჰა, სახნავი 5.300 ჰექტარი.

ამ მაჩვენებლების მიხედვით სავსებით აშკარაა, რომ სვანეთის გამძღოლ მეურნეობად მესაქონლეობა უნდა იყოს, რამდენადაც ეს მეურნეობა სვანეთის პირობებში ყველაზე მეტად რენტაბელურია. მაგრამ, ჩამორჩენილ, პრიმიტიულ საწარმოო წესებზე მყოფ სვანეთს სავსებით მესაქონლეობაზე დაყრდნობა არ შეუძლია. იმ შემთხვევაში თუ სვანი სავსებით მესაქონლეობას დაენდო, ის იძულებული იქნება მთელი წლის საზრდო პური გარედან შემოზიდოს, ეს სვანეთის მეურნეობისათვის აუტანელ ხარჯებს იწვევს, ვინაიდან გზების უქონლობის გამო ერთი ფუთი პურის ბარიდან სვანეთში შეტანა 7-8 მანეთი ჯდება.

ამიტომ სვანი იძულებულია სიმბიოზური მეურნეობა აწარმოოს და მესაქონლეობასთან ერთად მიწაც ჩიჩქნის საზრდო პურეულის შინვე მოსაწევად. რამდენადაც აქ მიწა მწირია, იმდენად სვანი იძულებულია ის საქონლის პატივით გაანოყიეროს. მაგრამ აქაც შეზღუდულია სვანი მეურნის გასაქანი. მეტი მიწის მოხვნა—მეტი საქონლის ყოლას მოითხოვს, ხოლო მეტი საქონელი მეტ სათიბს, რაც სახნავი მიწის ხარჯზე უნდა გაიზარდოს. ამიტომ ერთი სახის მეურნეობის გაფართოება მეორე სახის მეურნეობის გაფართოებას მოითხოვს, რაც სვანეთის პრიმიტიული მეურნეობის ტევადობას აღემატება და რაც იმ გამოუვალ წრეს ქმნის, რომლის გადალახვას სვანი მხოლოდ იმ შემთხვევაში შეძლებს, თუ სვანეთს გარეთ გამყვანი შარა-გზები ექნება, რომელთა შემწეობით სასურსათო ბარგის (პურის) შეზიდვა გაიოლდება და მისი მეურნეობა გადაყვანილი იქნება კოლექ. სოც. ფორმებში, ამით არის გამართლებული ის მძლავრი კაპიტალური დაბანდება, რომელიც ჯვარი-მესტიის გზატკეცილის მშენებლობას უნდება, აგრეთვე ხარჯები საბჭოთა და კოლმეურნეობებზე და სხვა.

სვანური სახლის კომპლექსი, რომელიც გამოფენაში დიაგრამის სახითაა მოცემული, აშკარავებს როგორც სვანეთის მეურნეობის სიმბიოლურ ხასიათს, აგრეთვე იმ გამოუვალი წრის არსებობას, რომელიც ამ პრიმიტიულ მეურნეობას ახლავს: ადამიანის და ცხოველის ერთ ბინაში ყოფნა, საქონლის პატივის ბინაშივე დაგროვება ყანის განოყიერებლად, ბინაშივე საქონლის პატივის ლპობის პროცესის დაჩქარების მიზნით სხვადასხვა მანიპულაციების წარმოება და სხვ.

გამოფენის ანტირელიგიური განყოფილება თემატიურად უპასუხებს მეურნეობის იმ ელემენტებს, რომელიც გამოფენის მეურნეობის თემებშია მოცემული. გამოფენის ეს ნაწილი იწყება მცენარისა და მწვერვალის კულტით, შემდეგ გადადის ქვის კულტში, რომელიც დიაგრამის და ცალკე კომპლექსების სახითაა წარმოდგენილი. შემდეგ მოცემულია ცხოველის კულტი, ნაყოფიერების ღვთაების კულტი, წინაპრის კულტი და რელიგიური სინკრეტიზმი, დიაქრონიულ ჭრილში განხილულია: ცხოველების კულტი და ანთროპომორფიული ღვთაებები.

ამ განყოფილებაში განსაკუთრებით აღსანიშნავია ანტირელიგიური რუკა, რომელიც აშკარავებს სოფლობრივად იმ კულტურულ კერების არსებობას, რომლებიც რელიგიურ გადმონაშთებს ებრძვიან. იგივე რუკა იძლევა ყველა მაჩვენებლებს საკულტო ადგილების შესახებ. ამ მხრივ სურათი იმდენად ნათელი და აშკარაა, რომ ამ მასალის მიხედვით ადვილდება პრაქტიკული ღონისძიებების გამომუშავება ანტირელიგიურ პროპაგანდისათვის.

გამოფენის სხვა თემებზე აქ არ შევჩერდებით, აღვნიშნავთ მხოლოდ, რომ გამოფენის შესავალ ნაწილში მოცემულია სვანეთის გეოგრაფიული და დემოგრაფიული დახასიათება; აქვეა ძველი და ახალი სვანეთის ტიპების გალერეა.

სულ გამოფენაში წარმოდგენილია 88 თემა, 900-ზე მეტი კოლექცია, მრავალი დიაგრამა, ფოტოგადაღება, ნახაზი, სურათი, ტაბულა, რუკა, კარტოგრამა, დიაგრამა და სხვა.

მშრომელთა ფართო მასების მომსახურეობის მიზნით საქ. მუზეუმის ეთნოგრაფიულ განყოფილების ექსკურსიებისათვის დამუშავებული აქვს თემების ციკლი, რომლის მიხედვით ადვილად შეიძლება გამოფენის ყველა მხარეების ამომწურავი გაცნობა.

გ. ჩიტაია.

მწერალთა დელეგაცია დამკვრელ კოლმეურნეთა საკ. ყრილობაზე

სურათზე: მარცხ. მარჯვნივ: მწერლები—ამხ. **ვსევოლოდ ივანოვი, სერგეი ტრეტიაკოვი, სტავსკი და ალექსეი ტოლსტოი** მწერალთა საორგანიზაციო კომიტეტის პლენუმის წარმომადგენლები, რომლებიც მიესალმენ დამკვრელ კოლმეურნეთა საკავშირო ყრილობას.

პირველ მაისს ამუშავდება ფერომარგანეცის ქარხანა

ერთი თვის შემდეგ — 15 აპრილს დამთავრდება ძირითადი სამუშაოები ფერომარგანეცის ქარხნის მშენებლობაზე. ამ დღიდან დაიწყება გამოსაცდელი პერიოდი ტრანსპორტიორების ბუნკერების, ამწევი მოწყობილობების და, ბოლოს, ელექტროსადნობი ღუმელების შესამოწმებლად.

ამხ. კალანდაძე
ფერომშენის უფროსი.

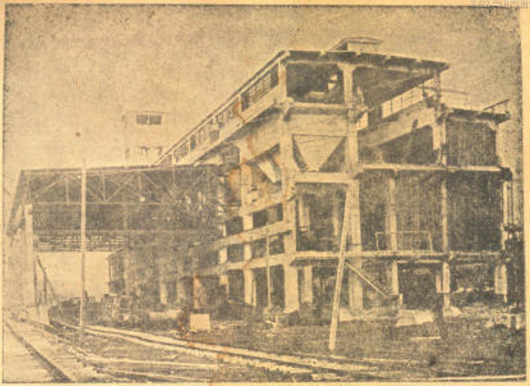

პირველ მაისს აღვნიშნავთ ჩვენი ქარხნის—ფეროშენადნობის წარმოების კომბინატის ერთ-ერთი რგოლის — საზეიმო გახსნით, — გვეუბნება მშენებლობის უფროსი ამხ. **კალანდაძე.**

და, მართლაც, ქარხანა სულ სხვანაირად გამოიყურება, ვიდრე ერთი თვის წინ. ხარაჩოები აღებულია. მოწყობილობის მრავალი დეტალი უკვე არ ჩანს ეზოში — სწრაფად მათი შეკრება და მხოლოდ მოშორებით მყოფი ცენტრალური ბუნკერები დგანან ხარაჩოებში. ამის მიზეზია — ნახაზების [illegible] გერმანული „ბლეიხერტის“ ფირმის მიერ, რომელსაც „კრუპპის“ ელექტროდების გაუქმების გამო [illegible] გვიან გადაეცა.

— ცენტრალურ ბუნკერებთან დაკავშირებული ტრანსპორტიორები, — ამბობს ამხ. კალანდაძე, — ჩვენ არ შეგვეძლო ქარხნის ამოქმედება დროულად, სანამ ბუნკერებს [illegible], ჩვენ შევეცადეთ მარაგები [illegible] სხვა საშუალებებით.

[illegible] ღუმელებზე სასწრაფოდ [illegible] ელექტრო-ღუმელების მონტაჟი. „სიმენსის“ და „შუკკერტ“-ის ფირმის ელექტრო-მოწყობილობის დადგმა. ამ დღეებში დაიწყება 15 ტონიან ელექტროდების გამოცდა. მთელი საკონტაქტო მეურნეობა მოწყობილობის [illegible] ნების [illegible].

ქარხნის სამივე ღუმელი ერთსა და იმავე დროს იქნება მზად ასამუშავებლად. მათი წარმოებლობა იქნება 50.000 ტ. ფერო-მარგანეცი წლიურად. ღუმელების ახლო უკვე დადგმულია ძლიერი ამწევი მანქანა ელექტროდებისათვის და სხვა მოწყობილობანი.

მიწისა და ფოლადის ყველა სამუშაოები ქარხნის ტერიტორიაზე დამთავრებულია. [illegible] დღეებში დაიწყება რელსების დაგება 5 ნახევარ კილომეტრის მანძილზე მარგანეცის მოსაზიდავად შორაპნიდან ზესტაფონამდე. მშენებლობაზე გაძლიერებული ტემპებით მიმდინარეობს წყალსადენის გაყვანა, მთავრდება რკინაბეტონის უკვე დამთავრებული ქვესადგურის მონტაჟი.

ამჟამად ფერომშენზე მუშაობს 2,000 მუშა და ინჟინერ-ტექნიკოსი. მთელი კოლექტივი ჩაბმულია სოცშეჯიბრებაში და დამკვრელობაში. ბრიგადირების — ამხ. **გოლუშკოს, აბულაძის, ბოიკოს, ნებიერიძის, ნასილენკოვის,** სახელები ცნობილია მთელი მშენებლობისათვის მათის ენთუზიაზმით, ამ ამხანაგების ბრიგადებისათვის არ არსებობს მუშაობის განსაზღვრული დრო. თუ მშენებლობა მოითხოვს — ბრიგადა მუშაობს დღისითაც და ღამითაც. თოვლში, ყინვაში, წვიმაში — წამყვანი ბრიგადების ბრიგადირები იბრძვიან დავალების შესასრულებლად ვადაზე.

მაისში ქარხანა მზად იქნება.

ედ. შმ—ძე

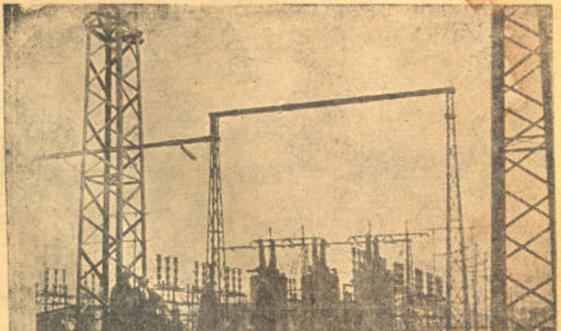

ზესტაფონის ფერო-მარგანეცის ქარხნის ღია ელექტრო-ქვესადგური.

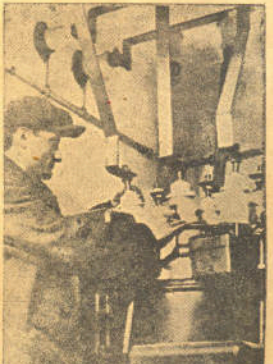

ამხ. ჩიქაშუა

კონტროლიორ-ინჟინერი ამოწმებს ელექტრო ღუმელების საიმპორტო ავტომატურ ამომრთველებს.

თეატრი: საკავშირო მნიშვნელობის ქართული სპექტაკლი

შილერის „In Tirannos" რუსთაველის თეატრში

დრამატიულ მწერლობას და თეატრს, როგორც მის განმასახიერებელ საშუალებას და იარაღს, ყოველთვის მოწინავე პოზიცია უჭირავს, რადგან ხელოვნების ამ დარგთა შემოქმედება უდიდეს სოციალურ-მასიურ როლს თამაშობს საზოგადოებრივ იდეათა პროპაგანდის საქმეში. თანახმად პარტიის და მუშათა კლასის ბელადის ამხ. **სტალინის** მითითებისა და საბჭოთა მწერლებთან საუბარში, რომ ყველაზე უფრო მნიშვნელოვან და მეტის მეტად საჭირო დარგს მწერლობისას დღეს ჩვენთვის წარმოადგენს ისეთი დრამატიული ნაწარმოები, რომელიც ასწევს სოციალიზმის მშენებლობის დიადი ეპოქის შინაარს სოციალისტური რეალიზმის და წითელი რევოლუციონური რომანტიზმის შემოქმედებითი მეთოდების საშუალებებით, საბჭოთა მწერლობა მოწოდებულია ახალ შემოქმედებით შეჯიბრებისაკენ ხსენებულ დარგში. ჩვენი თეატრების წინ აგით ისმება მეტად საპასუხისმგებლო ამოცანა, რათა ახალ სოციალისტურ ადამიანის საზოგადოებრივ პრაქტიკის გამოსახატავად გაამახვილონ აქედან გამომდინარე აქტიორულ, რეჟისორულ და საერთოდ თეატრალურ მეტყველების ახალ საშუალებათა ძიება, რომელიც სავსებით ემ და ეყრდნობოდეს ლენინურ თეორიის სწორ გაგებას და გამოყენებას.

რა თქმა უნდა, ბელადის მითითება თავის თავად გულისხმობს დრამატიულ მემკვიდრეობის გამოყენებასაც მისი კრიტიკული ათვისების აუცილებელ პირობით. კლასიკოსების გასცენიურება დიდ სამსახურს უწევს სოციალისტური ეპოქის მაყურებელს წარსულის კლასობრივი ბრძოლების სურათის გათვალისწინებით. ამ საკითხში უახლოეს წარსულის ლიტერატურულ მოძრაობაში გაბატონებული იყო არა სწორი დაყოფა „მისაღებ" და „მიუღებელ" კლასიკოსებად მორის: შესწავლის და ნიმუშად გამოცხადების ღირსად შერჩეული იყო მხოლოდ „რეალისტი" კლასიკოსები, როგორიცაა ტოლსტოი, შექსპირი და სხვ. რადგან ისინი როგორც „რეალისტები" ამავე დროს „მატერიალისტებიც" იყვნენ (თუნდაც სტიქიური მატერიალისტები) და სავსებით უგულებელქმნილი და უარყოფილი იყო მაგ. შილერი, როგორც ორტოდოქსალური იდეალისტი, რომ არა ფერი ეთქვათ ბურჟუაზიულ რეალისტებისა „მატერიალიზმის" მეტად გულუბრყვილო და პასიურ ჭვრეტითი ხასიათზე, განა მისი ლებია „რეალისტის" და „იდეალისტის" ცნებების მექანიკური გამოყენებით ეძებდა მისდამი ბურჟუაზიული ეპოქის მემკვიდრეობას, ხოლო მთელი მისი მონაპოვრის **კრიტიკულ შეთვისებისა და გადამუშავებისა**, მათთვის წინდაწინ დარიგებულ სტანდარტულ პასპორტების მიხედვით. ასე მაგ., დადევდა ყურ. წოდებულ მგლის პასპორტს აძლევდა შილერს იმის გამო, რომ რევოლუციონურ მარქსიზმის ფუძემდებლები მარქსი და ენგელსი უარყოფდნენ გერმანელ ფილისტერთა გატაცებას სუბიექტიურ იდეალისტ შილერის რეაქციონური შემოქმედებით. მისი კარლ მოორის ყვირილი თავისუფლებაზე სხვა არა არის რა გარდა გერმანელ მეღორეების ყვირილისა ცხოვრობის თავისუფლებაზე. იგი საყვირია ამ იდეის და რადგან იგი ერთი (ფეოდალური) ექსპლოატაციის მაგიერ მეორე (ბურჟუაზიულ) ექსპლოატაციის უმზადებდა კაცობრიობას—„ძირს" შილერით, ამბობდა ფადეევი.

რა თქმა უნდა შილერს არ ჰქონდა და არც შეიძლებოდა ჰქონოდა პროლეტარული იდეოლოგია და მისგან ასეთის მოთხოვნა იგივეა, რომ პლატონს და არისტოტელეს უკიჟინო მონობის მომხრეობა. შილერი გამოხატავდა ბურჟუაზიის გააქტივებას ფეოდალურ-ყაზარმულ გერმანიაში, მისი პირველი პერიოდის შემოქმედებაში პროტესტი თავადაზნაურულ-მემამულურ ტირანიის წინააღმდეგ ატარებს დაუდგრომელ, ბუნტარულ და პათეტიურ ფორმას. მას, როგორც მის პირმშო კარლ მოორს

რეჟისორი შ. აღსაბაძე

გონია, რომ ერთი აღფრთოვანებული პიროვნების ცეცხლით აღგზნებულ ახალგაზრდათა ჯგუფს შეუძლია იდეალურ რესპუბლიკად აქციოს გერმანია. როდესაც უსაზღვრო სარკაზმით და დაცინვით მოორის ბანდა ამჟღავნებს დახავსებულ გერმანულ ფეოდალიზმს და მოითხოვს პოლიტიკურ თავისუფლებას, შილერი ამით გამოხატავს უკვე სრულებით მომწიფებულ და მტკიცე მოთხოვნილებას ხალხისას (ე. ი. უმთავრესად ეგრ. წოდ. „მესამე წოდების" — ბურჟუაზიის, ხელოსნების და სხვ.). მაგრამ როდესაც კარლი გადადის თავისი რესპუბლიკის დადებითი პროგრამის მოცემაზე, იგი ვერაფერს ვერ იძლევა, ქველმოქმედება და ღარიბ ახალგაზრდათა განათლების მოთავეობის გარდა.

მთავარი შილერის „ყაჩაღებში" (in tirannos) არის ზეაღმავალი კლასის ოპტიმიზმი, მისი ეპოქის „შეტევა და ქარიშხალი", ის პათეტიკა, რომლითაც გამსჭვალულია კარლ მოორის და მისი მიმდევრების საბრალმდებლო რეპლიკები ძველ ფეოდალურ სოციალ-პოლიტიკურ წესწყობილების წინააღმდეგ.

და რუსთაველის თეატრმაც სავსებით სწორად გაიგო თავისი ამოცანა კარლის და ფრანცის მიერ დანთებული საბრალმდებლო ოჯახის პათეტიკისათვის ცენტრალური ადგილის მიცემით შილერის დრამის სცენიურ ინტერპრეტაციის დროს. თეატრმა საბჭოთა მაყურებელს დაანახვა ჯერ კიდევ მტკიცე და სტაბილურ გერმანულ ფეოდალიზმის ფუძე (მაქსიმილიან მოორის ტახტი, სასახლე, ქვეშევრდომი თავად-აზნაურობა და თვით „სათნო", კაცთმოყვარე უფროსი გრაფი მოორი — ახალგაზრდა მსახიობ **წულაძის** მიერ სწორად განსახიერებული, როგორც ოიდიპოს-მეფის სიტუაციასთან ახლო მდგომი პერსონაჟი), შორი გაელვება რევოლუციისა მოორის ბანდის შემოჭრით სასახლეში და ფრანცის სიკვ-

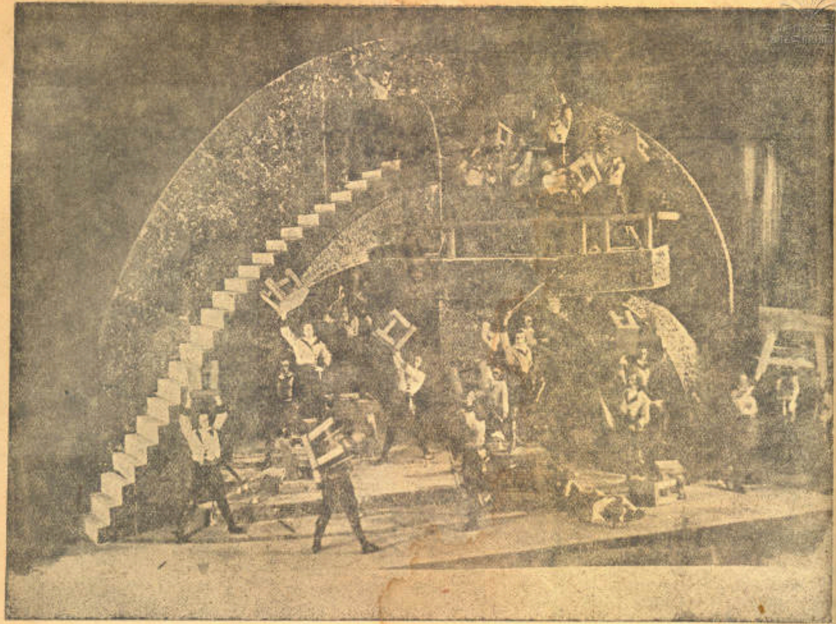

„ინ ტირანოს“. სცენა ლუდხანაში.

დილით, ძმათა მოორების სულიერი ამბოხება, როგორც გაბზარვა არსებულ ტირანიისა და ბოლოს მისი მოსპობის ნაადრევი და განწირული სურვილი, როგორც მოორის და თვით შილერის კაპიტულიაცია.

მსახიობი აკ. **ხორავა** საზღვრითი გამომეტყველებით და დიდათ გაზრებული თამაშით სავსებით გადადის კარლის პიროვნების აფეთქებაში და ქმნის მეტად პლასტიურ და ემოციონალურად მდიდარ სახეს მე-18 საუკ. რომანტიულ მეამბოხისას. „ქარიშხალის და შეტევის“ ეპოქის სტუდენტი თვით შილერის სულისკვეთების ელემენტების შეგრძნობით მკაფიოდ იხატება მსახიობის მიერ ბედნიერად დაჭერილ შემოქმედ სახეში. ხორავას მოორი იზიდავს მაყურებელს და მიყვება მას. ფრანცის მეტად რთულ და ძნელ როლის განსახიერებაში მსახ. **ვახაძე** დიდის ძალით იძლევა იმ თანდათანობით მოზარდ და საშიშ ძალის მოახლოებას, რომელმაც უნდა შესძრას ძველი ქვეყანა რევოლუციონური დარტყმით. ფრანცი წინააღმდეგობითაა აღსავსე, იგი აღარ ენდობა პატრიარქალურ რელიგიის და ქვეშევრდომთა კეთილ პოლიტიკურ ლოიალობას, რევიზიას უკეთებს თეოლოგიურ ღვთისმეტყველებას და თავისი ხელისუფლების დაკარგვის შიშით ცდილობს განამტკიცოს ბონაპარტისტული ძალმომრეობის პოლიტიკა. მსახიობი იმდენად დაეუფლა როლის ყველა მხარეს, რომ იგი შეიძლება ჩაითვალოს მის არტისტიულ ცდათ მიღწევად.

მთელს სპექტაკლს აყენებს რუსთაველის თეატრი ახალ შემოქმედებით სიმაღლეზე. მეტად პასუხისმგებელი ამოცანა იდეალისტ-კლასიკოსის კრიტიკულად დაძლევისა თეატრმა ბრწყინვალედ გადასჭრა. თეატრის მთელი კოლექტივი რეჟ. **სანდრო ახმეტელის**, მხატვარ **ირ. გამრეკელის**, (რომლის ნამუშევარი ცალკე გარჩევას მოითხოვს), კომპ. **გოკიელის** განსაკუთრებული თანხმოვანი შემოქმედებითი შედეგებით და მხატვრული ტემპერამენტის გაქანებით შილერის სპექტაკლის ცხოველ მაღალი დაძაბვით განსახიერებით, სცილდება ენის ნაციონალურ შეზღუდულობას და ქმნის პერმანენტად სრულიად საკავშირო მნიშვნელობის თეატრალურ მოვლენას.

ალი არსენიშვილი.

კინო: „26 კომისარი"

„აზერფილმის" ნაწარმოები, რეჟისორი ნ. შენგელაია

ბაქოს კომუნის დაცემა 1918 წელში ყველაზე ტრაგიული ფურცელია ამიერკავკასიის პროლეტარიატის რევოლიუციონური ბრძოლის ისტორიაში. გერმანია—ოსმალეთის ჯარებით გარშემორტყმული ბაქოს მუშათა კლასის ნაწილი შეიპყრო დროებითმა სისუსტემ. ის მოხიბლა მოღალატეების „არითმეტიკით", იმ მატერიალური სიკეთის ჩამოთვლით, რომელსაც პირდებოდენ მას ესერები, დაშნაკები, მენშევიკები და ხმა მისცა ინგლისის ჯარების მოწვევა.

ყველაზე კრიტიკულ მომენტში ბაქოს პროლეტარიატი არ გაჰყვა თავის ბელადებს. ამ წუთიერი რყევის შედეგად მან დაჰკარგა თავისი საუკეთესო შვილები. ამაშია მისი ისტორიული ტრაგედია, ტრაგედია მერყევი, კლასობრივად არა გათვითცნობიერებული მასის, რომლის შიგნით იბრძოდა პროლეტარული შეგნება და კლასობრივი ჩამორჩენილობა, მოწინავეთა სიმამაცე და ჩამორჩენილთა სიმხდალე.

სწორედ ასე გაიგო ეს ეპოპეია რეჟისორმა ნ. შენგელაიამ, რომლის ფილმი „26 კომისარი" არის იმდენად არა ბაქოს გმირული კომუნარების ტრაგედიის ილიუსტრაცია, არამედ, იმ ისტორიული გარემოცვის ფართო მასშტაბით გაცოცხლება ეკრანზე, რომელშიაც დატრიალდა ეს ისტორიული კონფლიქტი.

ბაქოს კომისრების დაღუპვის თემა რთული და პასუხსაგებია. ბევრს ის დაუძლეველად ეჩვენებოდა. რეჟისორის აფრთხილებდენ: „ბაქოს კომისრების დაღუპვა არ შეიძლება გახდეს თემად ფილმისათვის; ტრაგედია, რომელშიაც წინდაწინ განსაზღვრულია ფინალი, ცნობილია სიუჟეტური სიტუაციით, წინდაწინ გაზომილია ძალთა შეფარდება, რა ტრაგედიაა, ის?" მაგრამ ნ. შენგელაიამ მაინც მოკიდა ხელი ამ თემას და ღირსეულადაც გადასჭრა ის.

უპირველეს ყოვლისა რეჟისორი არ შეუშინდა ისტორიზმს, არ დადგა მისი უარყოფის გზაზე. ნ. შენგელაია ისტორიიდან გამოდის, მაგრამ ეს ისტორია არ არის მარტო ფაქტიურად მომხდარ ამბების ქრონოლოგიური დალაგება. ის გადატეხილია ერთგვარ რომანტიულ პრიზმაში. ნ. შენგელაია პოლიტიკურ ფორმულებს უდგება როგორც რომანტიკოსი.

ყველაზე მნიშვნელოვანი ნ. შენგელაიას სურათში არის, ის, რომ მან მიზნად დაისახა დიდი პოლიტიკური მასშტაბის ამოცანა. „26 კომისარში" ბაქოს პროლეტარიატის ისტორიული შეცდომის ამბავი მოთხრობილი უნდა ყოფილიყო ისე, რომ მაყურებლამდე ის არ მისულიყო როგორც კრახი, არ გამოეწვია მასში დაცემულობის და განწირულობის გრძნობა. სწორედ ეს არ არის სურათში. მთელი ფილმი გამსჭვალულია კლასობრივ - ისტორიული ოპტიმიზმით და ამაშია მისი დიდი ღირსება.

რეჟ. ნ. შენგელაია

თუმცა ფილმი 26 კომისრის სახელს ატარებს, მაგრამ ფაქტიურად ის მასების ფილმია. ნ. შენგელაია ამ სურათში გვევლინება როგორც მასების ნიჭიერი ორგანიზატორი. არც ერთ საბჭოთა ფილმში არ გვინახავს ჯერ ამდენი ხალხი. მაგრამ ნ. შენგელაია მაყურებელს აკვირვებს არა მარტო რაოდენობით, არამედ მასასთან მუშაობის ხარისხითაც. შესანიშნავად არის დამუშავებული სცენები ბაქოს საბჭოში, განსაკუთრებით კი კენჭის ყრა და ის მომენტი, როდესაც შაუმიანი მიდის ტრიბუნისაკენ. თვითონ შაუმიანი არ ჩანს ეკრანზე. თქვენ ხედავთ ბელადისაკენ მობრუნებულ დეპუტატების თავს და ყველა ფიგურებში გრძნობთ აზრის და ნებისყოფის უდიდეს დაჭიმვას.

ნ. შენგელაიას მასა არ არის არც ინდივიდუმების მექანიკური შეერთება და არც უპიროვნო მთლიანობა. რეჟ. იცნობს მასის ყოველ შემადგენელს, გარკვეულ დავალებას აძლევს მას. ყველა თავისებურად მოქმედობს, მიუხედავად იმისა, რომ ერთად იღებენ მათ.

მასიურ სცენებში არის ზოგიერთი კადრები, სადაც რიტორიკა და პუბლიცისტიკა გცემს თვალში, არის ნაკლებ დამაჯერებელი სცენები (თავების ერთბაშად დახრა, კომისრების დახვრეტის ამბავის გაგონებაზე, ეს არ გამომდინარეობს სურათში მოხაზულ საერთო სიტუაციიდან), მაგრამ ეს ნაკლი იფარება რეჟისორის იმ დიდი ოსტატობით, რომლითაც აღბეჭდილია მასიური სცენების უმრავლესობა.

რეჟისორის ოსტატობა და მხატვრული გემოვნება უმაღლეს წერტილს აღწევს კომისრების დახვრეტის სცენაში. ეს სცენა დაუვიწყარ შთაბეჭდილებას სტოვებს კადრის კომპოზიციით. კლასობრივი მტრის ზოოლოგიური სიძულვილი აქ მოცემულია მთელი თავისი საზიზღარი სიმახინჯით. თქვენ გრძნობთ, რომ კლასობრივი მტერი შეუბრალებელია. მისგან პატიებას არ უნდა ელოდეთ. ეს შეუბრალებლობა ჩანს ყველაფერში—დაუსრულებელ სილაშიც, გულისშემკვეთელ გრძელ გადასვლაშიც, იმაშიც, რომ 26 კომისარიდან ერთს განზრახ არ ჰკლავენ, დააცლიან მას დახვრეტილთა ორმოდან ამოსვლას, რომ შემდეგ უფრო კარგად ამოიღონ ნიშანში და მეტი სიმძაფრით იჯერონ გული.

ამ სცენის, და საერთოდ მთელი სურათის, ძლიერ ემოციონალურ ზეგავლენას ხელს უწყობს ოპერატორის (ე. შნეიდერი) საუცხოვო ნამუშევარი.

ნ. შენგელაია ორგანიულად განიცდის მკვდარ ბუნებას. მისი ნავთი

კადრი ფილმიდან „26 კომისარი"

და კონა-კუტის უდაბნოა სულა არ არის მარტო მკვდარი საგნები. ისინი ფილმში სიცოცხლობენ და აქტიურადაც იბრძვიან. შესანიშნავია ნავთის კადრები, განსაკუთრებით ისინი, სადაც ნაჩვენებია ნავთის გადაღვრა ინგლისელების მიერ ზღვაში.

„26 კომისარში" არსებითად ნავთია ცენტრალური მომქმედი პირი. მისთვის სწარმოებს გაათფთრებული ბრძოლა. ვინ არის ნავთის ნამდვილი პატრონი? ამ საკითხს მარტივი მხატვრული ხერხით სწყვეტს ნ. შენგელაია. ნავთით გამურული მუშები უსიტყვოთ ლაპარაკობენ, რომ ისინი არიან ნავთის ნამდვილი პატრონი. ნ. შენგელაიამ ნავთს შემოაცალა „ნეიტრალობის" სამოსელი და პროლეტარული საქმისათვის მებრძოლებს ამოუყენა გვერდში.

ფილმს აქვს სუსტი მხარეებიც. ყველა კადრები არ არის ერთნაირი ხარისხის. სურათში არის ამბების პუბლიცისტური გახსნის ელემენტები. ისტორიული ამბები ყოველთვის არ არის მოცემული მხატვრული სახეებით. არის სურათში ადგილები, სადაც მოძრაობენ ცხებები, და არა სახეები.

ფილმის ავტორს უსაყვედურებს: სურათი ატარებს 26 კომისრის სახელს, თვითონ კომისრები კი თითქმის არ ჩანან ეკრანზეო. ეს ნ. შენგელაიამ შეგნებულად დაუშვა და, ჩვენის აზრით, სავსებით სამართლიანადაც. ბაქოს ტრაგედია ჯერ კიდევ არ გადასულა ისტორიის სამფლობელოში, ჩვენს შორის ბევრი თითქმის ისეთი, ვინც პირადათ იცნობდა ბაქოს კომისრებს და მათთან ერთად იბრძოდა. ამიტომ მათი სახეებით განსახიერება ეკრანზე დიდ სიძნელეს წარმოადგენს, აქ შეიძლება სიყალბეში ჩავარდეს რეჟისორი და მით უფრო ადვილი იყო ნ. შენგელაიას სურათში, რომელიც არსებითად უაქტიორო სურათს წარმოადგენს (ს. მაუმიანს თამაშობს არა აქტიორი, არამედ უბრალო მოქალაქე, რომელიც გარეგნულად ჰგავს შაუმიანს).

ფილმში გროტესკულად არის მოცემული პროლეტარიატის მოწინააღმდეგე პარტიების წარმომადგენლები, განსაკუთრებით ესერები და მენშევიკები. ეს არ შეეფერება ფილმის საერთო მონუმენტალურ ტონს.

მიუხედავად ამ დეფექტებისა, „26 კომისარი" მთლიანად საბჭოთა კინემატოგრაფიის მორიგ დიდ გამარჯვებას წარმოადგენს. ეს არის ფილმი, რომელიც პოლიტიკურად სწორად და მხატვრულად დამაჯერებლად სახავს ბაქოს პროლეტარიატის ბრძოლას.

26 კომისრის დაღუპვის თემა ფართო თემაა. ის ერთი სურათით ვერ ამოიწურება. ნ. შენგელაიას ფილმი პირველია იმ მრავალთაგან, რომელიც შეიძლება აშენდეს ამ თემაზე.

შ. ბუაჩიძე

უცხოეთში

ეკონომიური კრიზისი კაპიტალისტურ ქვეყნებში

სტოკჰოლმის უმუშევარი მუსიკოსები ქუჩაში დაკვრით შოულობენ ლუკმა-პურს.

—

საფრანგეთის ახალი სამხედრო დირიჟაბლი

საფრანგეთის ახალი ნახევრად მაგარი დირიჟაბლი — 80.000 კუბ. მეტრ. მოცულობით, ეკუთვნის სამხედრო-საზღვაო ფლოტს.

ამერიკელ მემაღაროეთა გმირული ბრძოლა

საგაფიცვო მოძრაობა, ჩრდილოეთ ამერიკის შეერთებულ შტატებში გრძელდება და ხშირად ნამდვილი ომის ხასიათს იღებს. ილინოისის შტატი გავსებულია ჯარებით, ვინაიდან მარტო პოლიციამ ვერ შეძლო გაფიცულთა ხიშტკაცის გატეხვა.

სურათზე ჯარისკაცი ქ. ტეილორვილის ქუჩაზე აჩერებს ავტომობილს გაჩხრეკის მიზნით.

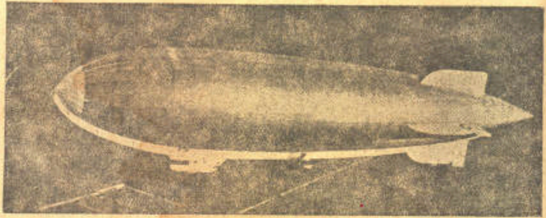

ჩიკაგო გაკოტრების შემდეგ

როგორც მკითხველებს ეცოდინებათ, შეერთებული შტატების ერთ-ერთი უდიდესი ქალაქი—ჩიკაგო გაკოტრდა, ქალაქის თვითმართველობის კასები ცარიელია. მასწავლებლებს და ქალაქის სხვა მოსამსახურეებს უკვე რამდენიმე თვეა არ [illegible] ხელფასი. ფულის უქონლობის გამო ჩიკაგოს მეწვრილმანეთა ასოციაციამ „ფირმა" გამოუშვა საკუთარი თავის ნიშნები, რომლებიც სავალდებულოა მისაღებად ასოციაციაში შემავალ ყველა სავაჭროებისათვის.

ქრონიკა

ასე ეპყრობიან მშრომელ ქალებს კაპიტალისტურ ქვეყნებში

—პოლიციელი სცემს წაქცეულ მუშა-ქალს, ნიუ-იორკის უმუშევართა დემონსტრაციის მონაწილეს.

—პოლიცია აპატიმრებს დემონსტრაციის მონაწილე ქალს ვაშინგტონში.

...მა"-ს რედაქცია

...უკიძის ქ. № 2

...ა შეიძლება ყოველდღე

...დან 4-დე

ეკონომიური კრიზისი კაპიტალისტურ ქვეყნებში

ეკონომიური კრიზისის შედეგად კაპიტალისტურ ქვეყნებში ულუკმაპუროდ რჩებიან მშრომელთა ახალ-ახალი მილიონები, რჩებიან არა მარტო ულუკმაპუროდ არამედ აგრეთვე ღია ცის ქვეშ, რადგან არავითარი შესაძლებლობა არა აქვთ ბინის ქირა გადაიხადონ და სახლის პატრონები მათ ქუჩაში მიერეკებიან.

სურათზე—ერთ-ერთი ღია ცის ქვეშ დარჩენილ მილიონ მუშებიდან —უმუშევარი სმიტი (ლონდონი), რომელიც სახლის პატრონმა მისი ორი ბავშვით და ცოლით ავეჯიანად ქუჩაში გამოჰყარა.

—კაპიტალისტურ ქვეყნებში გამეფებული კრიზისი მძლავრად შეეხო არა მარტო ინდუსტრიალურ პროლეტარიატს, მრავალრიცხოვან ინჟინერ-ტეხნიკოსს, თავისუფალი პროფესიის პირს, მრავალი ათასი ხელოვნების მუშაკი დღეს უმუშევრად დარჩენილ ინდუსტრიალური მუშების მდგომარეობა-შია. აქ მოყვანილი სურათი წარმოადგენს მკაფიოდ ილუსტრაციას იმისას, თუ როგორი მძიმე გავლენა მოახდინა კრიზისმა ხელოვნების მუშაკთა მატერიალურ მდგომარეობაზე: ეს სცენა გადაღებულია 1933 წ. იანვარში ნიუ-იორკის ე.-წ. „სამოთხის ხეივანში"—ქუჩაზე, სადაც უმთავრესად ცხოვრობენ მწერლები, არტისტები და მხატვრები, მუშების და მხატვრების ჯგუფის გამოსახლების დროს მათი ბინებიდან ქირის გადაუხდელობის გამო.

ასი 50 კაპ.

გამ. „კომუნისტი"-ს სტამბა ქაშოს 68.   მთავლიტის რწმუნებული გ—389.